1969
1

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

Adalet Dergisi

+16

Yıl : 59

641

Kasım - Aralık 1968

Sayı : 11 - 12

642

2 Ocak 1969

Devlet Nüsh...

Adalet Dergisi

Yıl : 59 Kasım - Aralık 1968 Sayı : 11 - 12

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

İncelemeler :

Eyüp Sabri ERMAN : Müşterek ve Müteselsil Borçluluk, Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi 597

Kâzim YENİCE : Bölüm Kararları ve Yüksek Hâkimler Genel Kurulu ... 606

Ruhi ÖZTARI : Cezaların İnfazında Tehir ve İzin Müesseseleri 617

Dr. Mustafa T. YÜCEL : İngiltere ve Gal'de Aile Birliğinin Muhafazası, Çocuk Suçluluğu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yöneltilmiş Sosyal Nitelikteki Ferdi Önleme Tedbir ve Metodları 632

Dr. Turgut SENGİR : Organ Naklinin Doğurduğu Hukukî Meseleler 645

Meslekî Yazılar:

Ali BAYKAL : Yaş Tashihi Dâvaları ve Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin İki Kararı Üzerine İnceleme 661

Cahit BENGÜ : Suçlu Çocuklar Sorunu 672

Orhan GÜRDOĞAN : 3491 Sayılı Kanunun İki Maddesi Üzerinde Düşünceler 683

Sadeddin BERKİ : 2613 Sayılı Kanunun 22/E Maddesinin Mana ve Şumulu ve bir Temyiz Kararı 691

Kronik:

Avni ÖZENÇ : Hukuk Yayınları 709

Fihrist : 1968 Yılı Adalet Dergisi 725

643

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA 1946

A D A L E T D E R G İ S İ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

BASIN KANUNUNA BİR MADDE EKLENMESİNE DAİR 6026 SAYILI KANUNA GÖRE İDARE EDEN :
AVNİ ÖZENÇ

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANACAK TÜRK HUKUK UYGULAMASINDA YARARLI GÖRÜLEN İLMÎ İNCELEMELERİN SAYFASINA 25, TERCÜME YAZILARIN SAYFASINA 20, TENKİT, TAHLİL, KRONİK, MESLEKÎ VE DERLEME GİBİ YAZILARIN SAYFASINA 15 LİRA ÜCRET ÖDENİR.

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

ADALET DERGİSİNİN SAYISI 2 LİRA, YILLIK ABONESİ 24 LİRADIR.

ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ, BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRARAK KARŞILIĞINDA ALACAKLARI MAKBUZU, DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDEREBİLİRLER.

664

MÜŞTEREK VE MÜTESELSİL BORÇLULUK VE BORÇLULARDAN BİRİNİN BERAATINI GEREKTİREN HALLERİN DİĞER BORÇLULARA ETKİSİ

Yazan : Eyüp Sabri ERMAN
(Yargıtay İc. İf. D. Başkanı)

İncelememizin esas konusunu, Borçtan bir miktar indirim yapan konkordato şartının müteselsil borçlu ve kefillerden hangilerine ve ne suretle uygulanabileceği, konkordatoya muhalefet eden veya lakayt kalan alacaklıların durumu, konkordatoya muvafakat eden alacaklının müteselsil borçlu ve kefillere karşı haklarını koruyabilmesi için yerine getirmesi gerekli formailte teşkil edecektir. Fakat, konuyu daha iyi ve çabuk anlaşılabilir hale getirebilmek için bu yazımızda, müşterek borçlular, kanundan ve mukaveleden doğan müteselsil sorumluluk, müteselsil borçlulardan birinin ödeme veya takas suretiyle veyahut ödemeden gayri bir sebeple borcun tamamından veya bir kısmından beraet etmesi halinin diğer müteselsil borçluların beraetini mucip olup olmadığı ve konkordatonun mahiyeti üzerinde durarak hatıraları tazelemekte fayda umuyoruz.

Müşterek borç — müteselsil sorumluluk :

«Müşterek borçlu, bir borcun yerine getirilmesinde diğerleriyle birlikte sorumlu tutulan kimsedir. İki kişinin bir başkasından belirli miktarda ödünç para almaları halinde bu iki kişi alacaklıya karşı müşterek borçlu durumunu iktisap etmiş olur. Alacaklı her birinden alacağının yarısını ister, eğer edânın mevzuu parçalara ayrılmayan bir şeye taalluk ediyorsa alacaklı edânın tamamen yerine getirilmesini her iki borçludan isteyebilir ... mukavele hükmüne göre, alacaklıya karşı her biri borcun tamamından mesul olmayı iltizam ettiklerini beyan eden birden fazla kimseler arasında teselsül vardır. Fakat, bazan borçlular arasında teselsüle kanun dahi vucût verir, borcun tamamen ifasına kadar bütün borçlular alacaklıya karşı bağlı kalırlar. Müteselsil borçlulardan hiç biri hilafına bir anlaşma bulunmadıkça, kendi fiili ile diğerlerinin vaziyetini ağırlaştıramaz. Şu halde, müteselsil borçlulardan birinin faiz nis-

betini yükseltmesi veya vâdeyi kısaltması diğerlerine karşı müessir değildir. — Türk Hukuk Lûgatı. -»

Borçluluk rabıtası ekseriya tek alacaklı ve borçlu arasında ceryan eder. Fakat, Alacaklıların veya borçluların taaddüt etmesi de mümkündür. Birden fazla kişinin borç altına girmesi halinde müşterek borçluluk sözkonusu olur. Müşterek borçlanmada genel kural, Borçlulardan her birinin, bülünmesi kabil borcun bir vüz'ü ile sorumlu tutulmasıdır. Kanunla veya mukavele ile müteselsil sorumluluk esasının kabul edilmesiyle alacaklıya karşı borcun bölünmesi imkânı kaldırılmış, borçlulardan her biri, borcun tamamı üzerinden sorumluluk altına sokulmuş olur. Bu takdirde alacaklı, borcun tamamı için, sıra gözetmeksizin, borçlulardan her hangi birine, bir kaçına veya cümlesine müracaat yetgisine sahiptir. Zincirleme sorumluluk kanundan doğar veya mukaveleyle kabul olunur. Kanundan doğan müşterek ve müteselsil sorumluluk hakkında Ticaret Kanunun da, Borçlar Kanununda, Medeni Kanunda ve diğer kanunlarda çeşitli hükümlere raslamak mümkündür. Ticari işlerde esas kural müteselsil sorumluluktur. Bu husus Ticaret Kanununun beşinci maddesinde ele alınmış, hüküm şu şekilde vaz edilmiştir; iki veya daha fazla kimse, içlerinden yanlız biri veya hepsi için Ticari niteliği haiz bir iş dolayısiyle diğer bir kimseye karşı müştereken borç altına girerlerse mukavelede aksi kararlaştırılmış olmadıkca müteselsilen sorumlu sayılır. Ticaret kanununda bu umumi kural haricinde, Zincirleme sorumluluk esasına ilişkin ozel hükümler de vardır. Meselâ; kollektif şirketlerin bütün ortakları, komandit şirketlerin (Komandite) ortakları şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsilen ve bütün mallarıyle sormludur, (Tc. K : 178, 256). Bir Kambiyo senedini keşide, kabul veya ciro eden veyahut aval veren kimseler hamilekarşı müteselsil borçlu sıfatı ile sorumludur, (Tc. K : 636).

Medeni kanun ve borçlar kanunu hükümlerini ele alarak kanundan doğan zincirleme sorumluluğa ait misalleri çoğaltabiliriz. Mirascılar mütevaffanın borçlarından dolayı şahsan ve müteselsilen sorumludur. (Md. K: 539, 582). Birden ziyada kimseler birlikte bir zarar ika ettikleri takdirde müşevvik ile asıl fâil ve feran methali olanlar, ayırt edilmeksizin cümlesi müteselsilen sorumlu olurlar, (Borç. K : 50). Borç taksim edilemediği ve borçlularda birden ziyade olduğu takdirde bunlardan her biri borcun tamamını eda ile mükelleftir. (Borç. K: 69). Adi şirket ortakları, hilâfı mukavele edilmiş olmadıkça, birlikte veya bir temsilci aracılığı ile üçüncü şahıslara karşı taahhüt etmiş oldukları borçlardan dolayı müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar, (Borç. K : 534). Zi

646

râi kredi sağlayan bankalara, tarım kredi kooperatiflerine ilâh... ait kanunlarda da müşterek ve müteselsil sorumluluk yükleyici hükümler mevcuttur.

Mukaveleye dayanan müşterek ve müteselsil sorumluluğa gelince; gerçek kişiler (insanlar) tüzelkişiler (cemiyet, vakıf ve şirketler) aralarında yapacakları mukavelelerin mevzuunu kanunun çizdiği sınır dairesinde serbestce tâyin etmek, mukavele şartlarını, kanunun kesin şekilde emrettiği hukuk kaidelerine, ahlâk ve adâba, kamu düzenine veyahut şahsi hükümlere müteallik haklara aykırı olmayacak şekilde tesbit etmek yetkisine sahiptir. Böyle bir mukaveleyle borçlanan kişilerin gerek alacaklıyla, gerek yekdiğerine karşı olan borç münasebetleri ve rucu hakları mukavele hükümlerine göre tayin edilir. Meselâ; Alacaklıya karşı müteselsil sorumluluk altına giren borçlulardan her birinin borca iştirâk hissesi tayin edilmiş veya borçlanma içlerinde yanlız biri lehine yapılmış ise yekdiğerine rucu ederlerken bu esaslar gözönünde tutulur. Anlaşmada böyle bir hüküm bulunmadığı takdirde Borçlar Kanununun 146 ıncı maddesi hükmü uygulanır. Bu maddeye göre, borcun mahiyetinden istidlâl edilmedikçe, müteselsil borçlulardan her biri alacaklıya yapılan ödemelerden, yekdiğerine eşit bir payı üzerine almağa mecburdur. Payından fazla ödemede bulunan borçlu fazla ile diğerlerine rucu edebilir. Birinden tahsili mümkün olmayan borç miktarı diğerleri arasında mütesaviyen bölüştürülür. Görülüyorki müteselsil borçlarda, borçlulardan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamını ödemekle mükellef olduğu halde yekdiğeriyle olan münasebetleri ve borçla alaka dereceleri aynı değildir. Öyle haller vardırki borçluların cümlesi asıl borçlu durumunu iktisap etmiş, mukaveleyle veya işin mahiyetinden anlaşılan belirli bir borç miktarını üzerine almıştır. Zinzirleme sorumluluğu kabul ederek ödünç alan birden fazla kişinin durumunu göz önüne getirelim; Bunlardan her biri, alacaklıya karşı ödünç paranın tamamı üzerinden sorumludur. Fakat, asıl borçluluk derecelerini ve yekdiğerine rucu haklarını tesbit ederken her birinin aldığı ödünç para miktarı esas tutulur. Bu miktar anlaşma hükümlerine, işin icaplarına göre belirir. Mümkün olmadığı takdirde her biri eşit miktarlarla borçlanmış sayılır. Yekdiğerine rucu haklarını bu miktarlar üzerinden kullanır. Bazı hallerde ise, müşterek ve müteselsil borçlulardan yanlız biri veya bir kaçı asıl borçludur. Diğerleri bunun borcuna, sorumluluğuna katılmış, onu temin etmiş durumdadır. Bu takdirde asıl borçludan gayri kişiler ödedikleri paranın tamamı üzerinden asıl borçluya veya borçlulara rucu imkânına sahiptir. Bunların borçlulukları feridir. Durumlarını mütesel-

647

sil kefilin durumuna benzetebiliriz. Sözlerimizi bir örnek vererek açıklayalım; Bir bonoyu keşide veya ciro eden veya aval veren kimselei hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludur. Hamil bunların borçlanmadaki sıralarıyla bağlı olmaksızın her birine veya bazılarına veyahut cümlesine birden müracaat ederek senet bedelini isteyebilir. Tica ret Kanununun 690 ıncı maddesi delâletiyle bonolara da uygulanması gerekli 636 ıncı maddesinde yer alan bu teselsül hükmü alacaklıya karşı sorumlulukta bononun keşidecisini, cirantasını, aval verenlerini aynı derecede mütalaa etmiştir. Fakat, bu müşterek ve müteselsil borçluların iç durumları, yani yekdiğeriyle olan münasebetleri, borçla alaka dereceleri aynı değildir. Asıl borçlu bonoyu keşide eden kişidir. Cirantalar ödedikleri senet bedelinin tamamı üzerinden kendilerinden önce gelen cirantalara, aval verenlere ve keşideciye rucu hakkını haizdir. Aval veren kişi de, kimin lehine aval vermiş ise senet bedelini buna ödemekle haklarına halef olur. Buna karşı sorumlu olan senet borçlularına müracaat yetkisini kazanır. Keşideciden gayri bilimum senet borçluları ödedikleri paranın tamamı üzerinden önce gelen borçlulara ve keşideciye rucu hakkını haiz olup en sonunda bütün borç keşidecinin üzerinde toplanır. Keşideci asıl borçlu durumunda olduğundan kedisine rucu edebileceği bir şahıs yoktur. Müteselsil kefili ndurumuna gelince; Kefil borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatıyla veya bu gibi diğer bir sıfatla borcun ifasını deruhte etmiş olursa, alacaklı asıl borçluya müracaat ve rehinleri nakte tahvil ettirmeden önce, kefil aleyhinde takibat yapabilir. (Borç. K : 387). Böyle bir takibat neticesinde borcu ödeyen kefil ödediği miktar nisbetinde alacaklının haklarına halef olur, asıl borçluya müracaat hakkını kazanır. Gerek borçlu ile birlikte ve gerekse kendi aralarında zincirleme sorumluluğu gerektirir şekilde mütaaddid kişi kefil olmuş ise bunlardan her biri diğer kefillere hisseleri üzerinden, fakat asıl borçluya borcun tamamı için müracaat hakkını haizdir. Bütün hallerde borç en son asıl borçlu üzerinde toplanır. Görülüyorki, müşterek ve müteselsil borçlanmada asıl borçludan gayrisinin durumu müteselsil kefilin durumunun aynıdır. Bu iki katagorideki borçlular borcun tamamını ödemekle alacaklının haklarına halef olur, ödedikleri meblağ üzerinden aslı borçluya rucu yetgisini kazanır.

Konkordatonun müşterek borçlu ve kefillere etkisini incelemekten ibaret olan asıl konumuza girmeden konkordatonun niteliği, hukuki sonuçları üzerinde durmakta, hatıraları tazelemekte fayda umuyoruz. Bu izahat, düşünce ve kanılarımızı daha iyi ortaya koyabilmek, hukuki dayanaklarını gösterebilmek bakımından lüzumlu ve zaruridir.

648

Konkordatonun niteliği ve hukuki sonuçları :

Konkordato, borçlunun bütün borçlarına şamil ve onların tasfiyesini hedef tutan kollektif bir tasfiye şeklidir. İflas dahi kollektif bir tasfiye şeklidir. Aradaki fark; konkordato borçlu tarafından istendiği, muayyen şartların ve bu meyanda alacak ve alacaklılar nisabının tahakkuku ile tekemmül eddiği, muvafakat etmeyen alacaklıları da bağlaması bakımından ticaret mahkemesinin tasdikine tabi tutulduğu halde iflasa, bazı kanuni istisnalar haric, borçlunun arzu ve müvafakatına bakılmaksızın, alacaklıların veya içlerinden birinin talebi üzerine, Ticaret mahkemesince hükmolunur. İflâs, buna müteallik mahkeme kararıyla açılır kararda açılma anı gösterilir. Borçlunun haczi kabil bütün malları iflas masasına geçer, tasfiyeyi alacaklılar adına iflas idaresi yürütür. Borçlunun bilumum hak ve mallarının paraya çevrilerek dağıtılmış, tasfiye sonu kesin şekilde alınmış oluşu karşılanamayan alacakların sukutunu, ibra edilmiş sayılarak bir daha aranmamasını gerektirmez. Her bir alacaklıya bakiye alacağı için aciz belgesi verilir. Tasfiyenin bitiminden sonra meydana çıkan mallara iflas dairesi el koyup paraya çevirmek ve dağıtmakla mükellef olduğu gibi alacaklılar da müflisin sonradan iktisap ettiği hak ve mallar için takip yetkisine sahiptir. Hulasa, iflas halinde kolektif tasfiye mutlak ve kesin sonuçlu bir tasfiyeyi kazammun etmez.

Konkordato da kollektif tasfiye kesin ve nihai sonuçlu olup fazla alacak için borçlunun ibra edilmiş sayılmasını gerektirir. Bu sonuç konkordatonun karekteri icabıdır. Zira; konkordato, borçlunun alacaklıları rı ile asgari haddi kanunla tayin edilmiş şartlar dahilinde anlaşması, uzlaşması, alacakların aynen veya muayyen oranda indirime tabi tutularak ödeme şekil ve şartlarını tesbit ve borçlarını bu şartlarla tasfiye etmesi demektir. Meblağ ve adet itibariyle alacak ve alacaklılar nisabı tahassül ettiği takdirde, kamu hukukundan doğmuş veya rehinle temin edilmiş olanlar müstesna bilumum alacaklar ve alacaklılar için riayeti mecburi bir durum yarattığından (İc. İf. 330). Konkordato komiseri raporunda nüsbet şekilde tesbit edilen bu durum ticaret Mahkemesinin tasdikine tabi tutulmuştur.

Konkordatonun hangi tarihte tekemmül etmiş sayılacağı hukukcular arasında tartışmalara ve türlü görüşlerin meydana çıkmasına sebep olmuş bi rkonudur. Borçlu ile meblağ ve adet yönünden belirli bir nisaba sahip alacaklıların anlaşma ve uzlaşmalarına bir nevi mukavele niteliği izâfe eden bazı hukukcular icap ve kabul kurallarına göre tasvip

640

gördüğü andan itibaren konkordatonun tekemmül etmiş sayılacağı, Ticaret Mahkemesinin tastik kararının amacı konkordata şartlarının varlığını, kanuna uygunluğunu kontrol etmekten, uzlaşmaya resmiyet verip yürürlüğünü sağlamaktan ibaret olduğu tezini savunmuşlardır. Bu tezin tabii bir sonucu da şudur; Konkordato faizsiz kabul edilmiş ise bu şart mezkûr tarihten itibaren hüküm ifade eder.

Diğer bazı hukukcular, konkordatonun anlaşmaya katılmamış olan alacaklıları da kapsadığını, onlar hakkında da riayeti mecburi bir durum yarattığını göz önünde tutarak iflas yerine kaim bir (icra müessesesi) olduğunu, kendiliğinden netice doğurmuyacağını, ancak mahkemenin tasdiki ile tekemmül edeceğini ileri sürmüşlerdir.

Prof. İlhan Postacıoğlu, (İflas hukuku, sahife 14), Konkordatoyu «Bütün âdi alacakların miktarlarında müsavi esaslar dahilinde, kati olarak tenzilat yapmak veya borç şartlarını borçlu lehine tadil etmek ve borçluyu mamelekinin başında bırakmak suretiyle alacakların toplu tasfiyesini istihdaf eden ve bir yandan alacaklıların mavsuf ekseriyetinin muvafakatı ile husule gelip diğer yandan mahkemenin tasdikiyle tekemmül eden kollektif bir icra şeklidir.» diye tarif ettikten ve konkordatonun bir mukavele değil kollektif bir icra şekli olduğunu belirtdikten sonra; «Borçlu ile alacaklıların mavsuf ekseriyeti arasında yapılmış bir mukaveleye dayanmakla beraber bu anlaşmaya muhalif kalmış ve hatta bu anlaşma için açılan müzakerelere katılmamış şahısların hakları üzerinde de aynı şekil ve surette müessir olduğunu, bu durum bir yandan konkordatonun tekemmülü için mahkeme tasdikine ihtiyaç gösterdiği gibi diğer yandan konkordatoyu mahiyeti itibariyle bir mukavele olmaktan çıkarmakta, onu borçların hususi bir tasfiye şekli ve kollektif bir icra müessesesi olarak tecessüm ettirmekte olduğunu, konkordato sadece bir mukavele mi yoksa bir icra müessesesi mi olduğu noktası çok münakaşa edildiğini, fakat son telakkilerin iflas yerine kaim ayrı bir tasfiye ve icra müessesesi bulunduğu merkezinde toplandığını, ... Bir icra müessesesi olarak telakki edilmesiyle konkordatonun mesnedini bir mukavele, yani borçlu ile mavsuf alacaklılar ekseriyetinin anlaşması teşkil etmesi arasında bir tezat bulunmadığını, nasılki, tarafların karşılıklı rizasile vücût bulmakla beraber evlenme bir mukaveleden ziyade bir müessese mahiyetinde ise aynı durumun konkordato için de varit olduğunu, bahusus konkordatoda gerekli anlaşma bütün alacaklıların değil sadece bunların muayyen ekseriyetinin rızasına vabeste bulunduğunu» belirtmiştir. Şahsi düşüncelerimize gelince; İcra ve iflas Kanununun (Konkordatonun kabuli için lazım gelen ekseriyet) başlıklı 297 inci

650

maddesinde aynen; «Konkordato, kayıt edilmiş alacakların üçte ikisine malik ve alacaklıların üçte ikisine baliğ olan bir ekseriyet tarafından imza edilmiş ise kabul olunmuş sayılır» ibareleri kullanıldığına göre kanunun aradığı ekseriyetin tahakkuku halinde konkordatoya akdedilmiş nazarıyla bakılmak lâzımdır. 204 sayılı İcra ve İflas Kanununun Hükümet esbabı mucibe layihasında; «... işlerinde doğruluk ve ihtimamdan ayrılmamış olduğu halde def'ine muktedir olmadığı bazı sebeplerle vaziyeti bozulmuş olan borçluları iflas tehlikesinden korumak için bu durumu hakkında evvala icra hakimini, sonra komseri ve nihayet alacaklılarından, alacağın en az üçte ikisine mâlik üçte ikisini tenvir ve ikne edip muvafakatlarını kazanmak ve bundan başka itirazların ve mahkemece resen de nazara alınan bütün şüpheyi dai hallerin vârit olmadığını isbat ederek bir konkordato, yani alacaklılarıile bir uzlaşma yapmak niyetinde bulunmasına müsaade etmekte ve bu tesbit için münasip bir mühlet vermekte beis görülmemiştir.» Denilerek konkordatonun niteliği; borçlunun, alacaklıların ekseriyeti ile anlaşması, uzlaşması şeklinde izah edilmiştir. Ticaret Mahkemesince tasdik olunan konkordato hükümlerini, kabul edilmiş sayıldığı tarihten itibaren meydana getirir kanısındayız.

«... 1424 sayılı mülga İcra ve İflas Kanunundan evvel konkordato, iflastan sonra, yalnız muflisler tarafından alacaklıya teklif edilen ve taksirli iflaslarda konkordato bedeli yüzde otuzdan aşağı olmamak kaydıyla ve alacaklıların kabuli halinde müflisin bütün borçlarına şamil olan (cebri sulh) mahiyetinde bir akit olarak bilinirdi. 1424 sayılı Kanunun neşrinden sonra konkordato tacir olsun, olmasın bütün borçlular tarafından teklif edilebilecek bir usul halinde gelmişti. Kanunun tatbikatında bu hükümlerden hemen yanlız tüccarlar faydalanmak istemişler, tacir olmayanlar tarafından konkordato talebinde bulunulduğu görülmemiş gibidir ..... Konkordato müzakeresi için toplanma yapıldıktan, iltihak hakkında on gün geçtikten sonra komiser bütün evrakı ve izhar edilen reylere göre konkordatonun kabul edilip edilmediğini ve duruma göre tasdiki muvafık olup olmadığını esbabımucibeli mütalâaname ile, mahkemeye verilmek üzere icra dairesine tevdi eder. 2004 sayılı icra ve İflas Kanunu adliye komisyonu gerekçesi.»

Mahiyeti ne olursa olsun, hangi tarihte tekemmül ederse etsin konkordato bu gün mevzuatımızda yer almış, ticaret hayatında tutunmuş, iflasın daha vahim sonuçlarını hafifletir, borçluyu tehlikeli duruma düşmekten kurtarır bir hukuk müessesesidir. Ticaret Mahkemesince onanmakla infaz kabiliyetini kazanır. Borçların konkordato şartları da-

65/

hilinde ifasını, ödeme muayyen ve eşit bir oranla sınırlandırılmış ise bunun dışında kalan borçlardan dolayı borçlunun ibra olunmasını tazammun eder. Başka bir deyimle; Borç münasebetlerini kesin ve nihai olarak sonuçlandıran kollektif bir tasfiye şeklidir.

Borcun sukutunu gerektiren sebeplerin müteselsil borçlulara ve kefillere etkisi :

Müteselsil borçlular dan birinin borcunun kısmen veya tamamen düşmüş olmasının diğer müteselsil borçlulara ve kefillere tesir derecesi; borçlunun sıfatına, borcun mahiyetine, borcu düşüren sebeplere ve halin icaplarına göre değişir.

Ödeme veya takas ile borcun tamamını veya bir kısmını ıskat etmiş olan müteselsil borçlulardan biri, sakıt olan borç nisbetinde diğer borçluları da kurtarmış olur. (Borç : 145/1). Müteselsil borçlulardan birinin tamamen veya kısmen borcu ifa etmesi hali borcun tamamen veya ödenen meblağ miktarınca zeval bulmasını intaç edeceğinden alacaklının edada bulunanla birlikte diğer müteselsil borçlulara müracaat haklarını kaldırır. Takas suertiyle borcun düşürülmesi de ayni sonucu verir. Tediye ve takas haricinde kalan sebeplerle müteselsil borçlulardan birinin borçtan kurtulması da mümkündür. 145. inci maddenin ikinci fıkrası bu hali derpiş etmiştir. Maddeye göre; Eğer müteselsil borçlular dan biri, borç ödenmemiş iken ondan takallüs etmiş ise, diğer borçlular ancak halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nisbette bu beraetten faydalanabilir. Bu tür sukut sebepleri, müteselsil borçlulardan biri lehine tezahür eder, borcu ödemek suretiyle alacaklıları tatmin etmediği halde kısmen veya tamamen borçtan kurtulması sonucunu doğurur. Ezcümle: âdi borçlarda zaman aşımı, borçları ayni zamanda muaccel hale gelmiş müteselsil borçluların kâffesini borçtan kurtarır, (Kambiyo senetleri müstesna TC. K : 663). hilâfı serahaten veya zımnen kast edilmemiş oldukça borcun yenilenmeside böyledir. Bu tür sukut sebebi, müteselsil borçlulardan hangisine taalluk ediyorsa hukuki sonuçlarını ancak onun lehinde doğurur. Diğer müteselsil borçlulara sâri ve şâmil olabilmesi için (halin veya borcun mahiyetinin) bunu gerektirmiş bulunması icap eder. Madde metninde kullanılan (Hal) deyiminin olayın özellikleri ve taraflardan birinin müşahhas irâde beyanı, (borcun mahiyeti) deyiminin de borç konusunu teşkil eden edânın nev'i, mühtevası, gayesi, illeti olarak yorumlanması lâzımdır.

H. Oser ve Schönenberger, gerek ahvalden ve gerekse borcun mahiyetinden özel bir durum belirmediği takdirde ödemeden gayri sukût sebepleri, müteselsil borçlulardan hangisinin şahsında vukua gelmiş ise

yanlız onun lehine hukuki netice doğuracağı, özel durumun belirmesi istisna teşkil ettiğinden böyle bir halin mevcudiyetini isbat külfetinin iddia eden tarafa terettüp edeceği kanısındadır, (Borçlar Hukuku şerhi sahife : 914).

Borçlar Kanununun 145. inci maddesinde genel kural bu suretle vaz edilmiş olmakla beraber çeşitli kanunlarda halin ve borcun niteliğine ve özelliklerine göre (Sukutun) müteselsil borçlulara sirâyet etmeyeceğini gösterir hükümler mevcuttur. Ezcümle; borcun muacceliyet kesbetmesi alacaklı tarafından borçluya ihbar vukuuna bağlı bulunması halinde kefil, kefâleti tarihinden bir sene sonra alacaklıdan bu ihbar yapmasını ve borç muacceliyet kesbedince icraya veya mahkemeye müracaatla takip etmesini isteyebilir. Alacaklı bu talebi nazara almazsa kefilin borcu sukut eder, (Borç; 494). Borç muacceliyet iktisap edince, kefil her zaman alacaklıyı borcun ifasını kabule veya kendisini kefâletten tahlise zorlayabilir, alacaklı edâyı kabul etmez yahut haiz olduğu teminatı ita ve nakilden imtina ederse kefil sorumluluktan kurtulur, (Borç : 501). Her iki halde de kefilin borcunun sukut etmesi asıl borçluya sirayet etmez.

Poliçenin hâmili, kanunla belirli süreler içinde, kabul etmeme veya ödememe protestosu keşide etmezse, kabul eden muhatap hariç olmak üzere cirantalara, keşideciye ve diğer senet borçlularına karşı haiz olduğu hakları kaybeder, (Tc. K : 642). Poliçe borçluları arasında müteselsil borçluluk hali bulunmasına rağmen (Tc. K : 636) Bu sukut asıl borçluya sirâyet etmez, o borcunu edâ ile mükelleftir.

Bonolarda keşideciye poliçelerde kabul eden muhataba karşı açılacak davalar üç yıllık, hâmilin cirantalara karşı açacağı davalar Bir yıllık, cirantanın cirantayakarşı açacağı dâvalar altı aylık zaman aşımı müddetine tabidir, (TcK : 661). Bono ve poliçede zaman aşımını kesen muamele her kim hakkında vaki olmuş ise ancak ona karşı hüküm ifade eder, (TcK: 663). Senet borçlularından her hangi birine ait borcun zaman aşımı sebebi ile düşmüş oluşu diğer müteselsil borçluları etkilemez.

653

BÖLÜM KARARLARI VE YÜKSEK HÂKİMLER GENEL KURULU

Yazan: Kâzım YENİCE
(Danıştay Üyesi)

Plân

I — Giriş

II — Hâkimler Kanunu ve 45 Sayılı Kanun
A — Hâkimler Kanunu
B — Yüksek Hakimler Kurulu Kanunu

III — Adalet Bakanlığı ile Yüksek Hâkimler Kurulu ve Yüksek Savcılar kurulu tasarrufları
A — Adalet Bakanlığı Tasarrufları
B — Yüksek Hâkimler Kurulu tasarrufları
C — Yüksek Savcılar Kurulu tasarrufları

IV — Bir kısım bölüm kararları ve Yüksek Hâkimler Genel Kurulu

V — Danıştay kararları

VI — Sonuç

I — GİRİŞ

Bilindiği gibi 1961 Anayasası, hâkimlik teminatını sağlamak üzere hâkimlerin bütün özlük işlerinde karar verme yetkisini Yüksek Hâkimler Kuruluna tanımaktadır. Anayasanın 144 üncü maddesi hükmü karşısında, hâkimin meslek hayatı ile ilgili konularda artık yürütme organı değil; ancak yargı bölümü içindeki Yüksek Hâkimler Kurulu karar verebilecektir.

Anayasanın geçici 7 nci maddesinde yazılı ve belli süre içinde çıkarılması gerekli kanunlardan olan 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu, buna göre hazırlanmış ve ivedilikle Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda görüşülerek kabul olumuştur. Bir taraftan sözü edilen Anayasa kuruluşunun yeniliği; diğer taraftan Anayasanın emredici hükmü karşısında kısa zamanda Kanunun çıkarılması zorunluğu bazı aksamaları ve uyuşmazlıkları da birlikte getirmiş; uygulamada karşılaşılan büyük güçlükler bu Kanunda üyelerin seçimi bakımından 868 sayılı Kanunla değişiklik yapılmasına kadar götürmüştür.

Biz burada üzerinde durulmağa değer bir diğer konuya, Kurulun iki organının (bölümler ve Genel Kurul) fonksiyonlarına ve münasebetlerine ilişkin bazı hükümlere, bu hususlaki uygulamaya ve idari yargının ilgili bazı içtihatlarına temas edeceğiz.

II — HÂKİMLER KANUNU VE 45 SAYILI KANUN

A — Hâkimler Kanunu

1) 2556 sayılı Hâkimler Kanununa göre hâkim adaylığına Adalet Bakanı tayin eder (Hâkimler Kanunu değişik madde : 4). Adaylık süresini bitirmiş, seciye ve ahlâkça kabule mâni hali görülmemiş olanlar hâkim yardımcılığına kabul olunur (madde :6); hâkim ve savcılarla yardımcıların tayinleri ve yüseltilmeleri de Adalet Bakanlığının teklifi üzerine milli irade ile yürütülürdü (Aynı Kanun değşik madde : 56).

2) Disiplin yönünden de, Hâkimler Kanununun değişik 86 ncı maddesinde sayılan disiplin cezalarından ihtar ve aylık kesme cezaları Adalet Bakanı tarafından; tevbih, meslekten affetme, yer değiştirme, derece indirme, meslekten çıkarma cezaları ise Kanunun 94 üncü maddesinde teşekkül tarzı yazılı İnzibat Meclisi tarafından verilirdi.

B — Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu

1) 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu; Anayasanın emrettiği şekilde hâkimlik mesleğine kabulü, bu mesleğe atamayı, nakletmeyi, yüseltmeyi, kadro dağıtmayı, yetki vermeyi, izine ait işleri görmeyi, emeklilik ve meslekten ayrılma işlerini; disiplin yönünden de ihbar ve şikâyet üzerine hâkimler hakkında inceleme ve soruşturma yapılmasını, işten el çektirilmesini, kovuşturma izni ve disiplin cezası verilmesini; kısaca hâkimlerin bütün özlük işlerini Kurulun görevleri arasına almıştır (Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu madde : 29 ve devamı).

2) Savcılık mesleğine kabul, yükseltme, kadro dağıtma, savcılık mesleğinde almanın caiz olmadığına karar verme; savcı yardımcıları ve savcılar hakkında disiplin cezası tayini ve işten el çektirme aynı Kanunda Yüksek Savcılar Kurulu görevleri arasında sayılmıştır (madde 71 ve devamı).

653

III — ADALET BAKANLIĞI İLE YÜKSEK HÂKİMLER KURULU VE YÜKSEK SAVCILAR KURULU TASARRUFLARI

A — Adalet Bakanlığı Tasarrufları

Başvurulacak kanun yolları itibariyle bir merciin ittihaz ettiği kararın niteliği özel bir önem taşır. Önce Hâkimler Kanunu yönünden meseleye kısaca temas edelim.

1) Kanunun değişik dördüncü maddesine göre adaylığa tayin veya böyle bir istemin reddine dair işlem kesin idari bir tasarruftur. Aleyhine doğrudan doğruya Danıştay'da ıptal dâvası açılabileceği gibi; 521 sayılı Danıştay Kanunun 70 nci maddesi prosedürü içinde isti'tâf yoluyla aynı Bakanlıktan işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması istendikten sonra da ihtilâf idarî dâva konusu yapılabilir.

Evelce hâkim ve savcılarla yardımcıların Hâkimler Kanununa göre yapılan tayin ve yükseltme işlemleri de şüphesiz idari yargı denetimine tabi bulunmakta idi.

Yükselmede sürelerini bitiren ve haklarında yükselmeğe engel mahkeme hükmü ve İnzibat Meclisi kararı bulunmayan hâkim ve savcılar hakkında Bakanlığın yapacağı işlemi, değişik 29 uncu madde göstermiştir. Kanun, listede adları yazılı olmayan hâkim ve C.savcılarına Ayırma Meclisine itiraz hakkı tanımıştı. Ayırma Meclisi kararına karşı da ilgili bir ay içinde Ayırma Meclisi Genel Kuruluna itiraz edebilirdi. 29 uncu maddeye göre hazırlanan defterde adları yazılı olanların yükselmeye layık olup olmadıklarına 39 uncu madde hükmü dairesinde karar verecek merci Ayırma Meclisi idi. Birinci sınıfa ayrılacakların Adalet Bakanına verilecek defterini de Ayırma Meclisi Genel Kurulu 49 uncu maddede yazılı esaslar içinde yapardı.

(1) ve (2) numaralı Ayırma Meclislerinin kuruluş tarzı Kanunun 51 ve 53 üncü maddelerinde; Ayırma Meclisi Genel Kurulunun teşekkül tarzı da 50 nci maddede yazılı idi. Burada bilhassa hatırlanması gereken husus, Ayırma Meclisinin bütün kararlarının Hâkimler Kanunun değişik 54 üncü maddesinde gösterildiği gibi, Ayırma Meclisi Genel Kurulu nezdinde kabili itiraz bulunduğu; ancak Genel Kurul kararlarının kesin olduğudur.

2) Disiplin cezalarına gelince : Adalet Bakanı tarafından 87 ve 88 inci maddelere dayanılarak verilen ihtar ve aylık kesme cezalarının, idari dâva konusu yapılmadan önce isti'taf yoluyla Bakanlıktan bir kere daha

incelenmesi istenebilirdi. Ancak İnzibat Meclisince verilen diğer disiplin cezaları, 95 inci madde uyarınca İnzibat İtiraz Kurulu nezdinde kabili itirazdı.

B — Yüksek Hâkimler Kurulu Tasarrufları

Anayasanın 143 üncü maddesi Temsilciler Meclisinde görüşülürken Anayasa Komisyonu sözcüsünün belirttiği, 45 sayılı Kanunun da açıkça ifade ettiği gibi «Yüksek Hâkimler Kurulunun tasarrufları idari bir tasarruf şeklindedir ...ve kaza murakabesine tabidir.» (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi B. 53 25/4/1961 O.I - Cilt 4 — Sayfa : 185) Ayrıca bu karar ve tasarruflar «istişari veya inha niteliğinde değil; ızharı ile birlikte hukuki sonuçlarını doğuran» bir mahiyet arzetmektedir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Dönem I — Toplantı I — Cilt 4 — S. Sayısı 64 — Sayfa : 3).

Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a göre de, bu Kurulun tasarrufları uzvî (organik) bakımdan kazai; maddi bakımdan ise, zat işleriyle ilgisi iti bariyle, idari tasarruflardır. Çünki Anayasa da bu Kurulu kaza (yargı) organı içinde göstermiştir. (İdare Hukukunun Umumi Esasları — 1966 - Cilt : II — Sayfa : 735) O halde Anayasamızın 114 üncü maddesi hükmü dairesinde, Yüksek Hâkimler Kurulunun da «hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir halde yargı mercilerinin denetimi dışında» kalamaz.

Yüksek Hâkimler Kurulu; Başkan bölümler ve Genel Kurul olmak üzere üç organ aracıyla görevini yapar ve yetkilerini kulanır (45 sayılı Kanun madde :24). Başkanın görev ve yetkileri Kanunun 27 nci maddesinde; Birinci, İkinci Üçüncü Bölümlerin görevleri 29 - 31 inci maddelerinde; Genel Kurulun genel ve özel görevleri de 32 ve 33 maddelerinde yeralmıştır.

Bölüm kararları, 45 sayılı Kanuna hâkim sistem içinde üç grupta toplanabilir :

1) Bir kısım bölüm kararları ancak Yüksek Hâkimler Genel Kurulunun onaması ile tekemmül eder. Hâkimlik mesleğine kabul, atama, hâkimin nakli, birinci sınıf hâkimliğe ayırma işlemleri Birinci Bölümün görevleri arasında olmakla beraber (45 sayılı Kanun 29 uncu maddesi 1,2,3, 4 üncü bendleri), Genel Kurulun dayanakları ve gerekçeleri ile birlikte inceleyerek aynen onaması, yahut kısmen veya tamamen değiştirerek yeni bir karar vermesi halinde bu işlemler tekemmül eder (45 sayılı Kanun madde : 33). Üçüncü Bölümün görevine giren, bir hâkimin meslekten

çıkarılmasına veya meslekte kalmasının caiz olmadığına, bir mahkemenin veya bir kadronun kaldırılmasına veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesine, hâkimler hakkında kovuşturma izni verilmesine ilişkin tasarruflar da aynı şekilde ancak Genel Kurulca aynen veya değiştirilerek onama ile tekemmül etmektedir (45 sayılı Kanun 31 inci maddesi 2,4, 5 inci bendleri ile 33 üncü maddesi hükmü).

2) 45 sayılı Kanun bir kısım bölüm kararlarını kabili itiraz saymıştır. Kanunun Üçüncü Kısım, Hâkimlerin Özlük İşlerine ait Birinci Bölümündeki 50 nci maddenin ilk fıkrasında «ihtar ve aylık kesmenin dışındaki disiplin cezalarına karşı Genel Kurula itiraz»edilebileceği yazılıdır. Aynı Kısımın çeşitli hükümleri kapsayan Üçüncü Bölümünün 64 üncü maddesinde de «Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerinden verilen kararlardan ancak 50 nci madde mucibince itirazı kabil olanlar aleyhinde 63 üncü maddenin 1 ve 3 üncü bendlerinde yazılı ilgililerin, kararın kendilerine tebliğinden itibaren bir ay içinde Genel Kurula itiraz hakları» olduğu belirtilmiştir. Keza 65 inci maddenin son fıkrasında, Yüksek Hâkimler Kurulu Başkan, üye ve raportörlerinin reddi halinde, red isteği üzerine bölümlerce verilen kararlara karşı esasla birlikte Genel Kurula itiraz edilebileceği öngörülmektedir.

3) Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerinin yukarıda anılan onamaya tabi veya itirazı kabil kararları dışında kalan kararları ise kesin olup, hukuki sonuçları diğerlerinden farklıdır.

Kesin ve yürütülmesi gerekli idari tasarruflar aleyhine Danıştay'a iptal dâvası açılabildiğinden, 45 sayılı Kanunun 64 üncü maddesinin son fıkrasında da teyiden işaret edildiği gibi, idari işlem niteliğinde olan Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerinin veya Genel Kurulunun kesin kararlarına karşı Danıştay'a başvurma hakkı saklıdır.

521 sayılı Danıştay Kanunun 37 nci maddesi (A) bendi, bölümlerin kesin kararları aleyhine açılacak davalar için Danıştay Sekizinci Dairesini görevli saymakta; Genel Kurul kararlarına karşı açılacak davalarda ise Kanunun 44 üncü maddesi (C) bendi ile Danıştay Dava Daireleri Kurulu görevli bulunmaktadır.

C — Yüksek Savcılar Kurulu Tasarrufları

Yüksek Savcılar Kurulu bölüm tasarruflarında durum farklıdır. Kanaatımızca, Yüksek Savcılar Kurulu bölümlerinin kesin kararları olduğunu söylemek mümkün değildir. 45 sayılı Kanunun 71 ve 72 nci maddelerinde Yüksek Savcılar Kurulu bölümlerinin görevleri sayıldıktan sonra, 73 ün-

658

cü maddesi (I) numaralı bendinde Yüksek Savcılar Genel Kuruluna, herhangi bir ayırım yapılmaksızın «Bölümlerin kararlarına yapılacak itirazları inceleme» görevi tanınmıştır, Nitekim, Yüksek Savcılar Genel Kurulunda ve bölümlerinde ne suretle karar verileceğini düzenleyen Kanunun 74 üncü maddesi de, ancak Genel Kurul kararlarının kesin olduğunu ifade etmektedir. Oysa Yüksek Hâkimler Genel Kurulunun genel görevlerini sayan 32 nci maddenin (I) numaralı bendinde Kanun Koyucu sınırsız bir itiraz hakkına yer vermemekte; ancak kanuna dayanılarak yapılan itirazlar için Genel Kurula inceleme yetkisi vermektedir.

Her iki kurulun yapılarındaki farka Tasarıya ait Hükümet gerekçesinde de temas edilerek: «Yüksek Savcılar Kurulu, Yüksek Hâkimler Kuruluna müşabih bir kuruluşa malik ise de, bölümlerin bütün kararları aleyhine Yüksek Savcılar Genel Kuruluna itiraz edebilme imkânı tanınmıştır. Halbuki bu imkân, Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerinden verilen muayyen kararlar için kabul edilmiştir. Çünki Yüksek Hâkimler Kurulu hâkimlerin bütün özlük işleriyle görevli olduğu halde, Yüksek Savcılar Kurulu teminat sağlanması gereken ve kanunla tayin edilmiş konularda görevlidir. C. Başsavcısı müstesna olmak üzere savcılık mesleği mensuplarının özlük işlerini esas itibariyle Adalet Bakanlığı yürütecektir» denmektedir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi 1962 - Cilt 4 - S. Sayısı 64 — Sayfa 16).

Konumuz kesin bölüm kararlarının hukuki akibeti olması itibariyle, kesin bölüm kararı olmayan Yüksek Savcılar Kurulu yönünden burada meselenin bir özeliği de bulunmamaktadır.

IV — BİR KISIM BÖLÜM KARARLARI VE YÜKSEK HÂKİMLER GENEL KURULU

1) 45 sayılı Kanunun açık hükümleri karşısında, disipline ilişkin bölüm kararları yönünden bugün Yüksek Hâkimler Kurulunda bir tereddüt olmamak icabeder. 50 nci madde, hangi disiplin cezalarının kabili itiraz olduğunu ve diğerleri hakkında ancak isti'taf yoluna başvurulabileceğini göstermiştir. 64 üncü madde hükmü de, 50 nci maddede yazılı Genel Kurula itiraz hakkını tekrarla, itiraza yetkili olanları ve itiraz süresini açıklamaktadır.

2) Hâkimlerin diğer özlük işleri için bölümlerin ve Genel Kurulun fonksiyonu ise henüz tam bir aydınlığa kavuşmamıştır. Evelce Ayırma Mec.

659

lisinin yetkisi içinde olan, bugünkü Yüksek Hâkmler Kurulu Birinci Bölümünün görevleri arasında sayılan yükseltme işleri bilhassa farklı görüşlere yol açmaktadır. Yukarıda işaret ettiğimiz veçhile Bölümün yükseltme işleri, 45 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi (4) numaralı bendinde yazılı birinci sınıfa ayırma işleri gibi Genel Kurulun onamasına tabi tasarruflardan değildir. Kanun Koyucu birinci sınıfa ayırma ile yükseltme arasında bir ayırım yapmıştır. Ve yükseltme işleri bölümün kesin kararlarındandır.

Yüksek Hâkimler Genel Kurulu bunu, Genel Kurul nezdinde kabili itiraz bir bölüm kararı olarak mütalâa etmekte iken, idari yargı birbirinden farklı kararlar vermektedir.

İtiraz yolunu benimseyenler için gerekçe olarak : 45 sayılı Kanunun 103 üncü maddesi, ancak Hâkimler Kanunun bu Kanuna uymayan hükümlerini kaldırmıştır. Hâkimler Kanunun terfie ilişkin hükümleri yürürlükten kalkmamıştır. O halde 45 sayılı Kanunun 32 nci maddesi (I) numaralı bendinde yazılı şekilde, burada, Hâkimler Kanununa dayanılarak yapılan bir itiraz vardır ve bu itiraz Genel Kurulca incelenmektedir, denebilir.

Bölümün yükseltme kararlarına karşı Genel Kurula itiraz yolunu açmak için ileri sürülecek her hangi bir sebep kanaatımızca 45 sayılı Kanuna hâkim sisteme olduğu kadar, bu Kanunda itiraz için getirilen açık hükümlere de aykırı düşer. Burada, Ayırma Meclisi kararları Ayırma Meclisi Genel Kurulu nezdinde kabili itiraz omaka, bahse konu Bölüm kararları aleyhine de Yüksek Hâkimler Genel Kuruluna itiraz edilebilmesi için bir zorlama vardır.

Hâkimler Kanunun «Ayırma Meclisi» için getirdiği İkinci Bap Dördüncü Fasıldaki 50 — 55 inci madde hükümleri : 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bu Kurulun organlarını sayan 24 üncü; Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerini belirten 28 inci; Birinci, İkinci, Üçüncü bölümlerin görevlerini ve Genel Kurulun genel ve özel görevlerini gösteren 29 — 33 üncü maddeleri; ayrıca Yüksek Savcılar Kurulu bölümlerini ve bu bölümlerle Genel Kurulun görevlerini tayin eden 70 — 73 üncü maddeleri ile «Hâkimler Kanunun ve diğer kanunların bu Kanuna uymayan hükümlerini» kaldıran 103 üncü maddesi karşısında artık yürürlükte değildir.

Yüksek Hâkimler Kurulu Kanun Tasarısı gerekçesinde de »...Gerek Anayasanın maruz emri sebebiyle, gerekse yürürlükteki Hâkimler Ka-

nunu hükümlerine göre hâkimlik ve savcılık meslekleri mensuplarının terfi ve disiplin işleri gibi muayyen özlük işleri ile görevli Ayırma Meclisleriyle İnzibat ve İtiraz Meclislerinin, Yüksek Hâkimler Kurulu muvacehesinde hukuki bakımdan mevcudiyetlerini idamettirmeleri mümkün olmadığı» yazılıdır. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem I - toplantı I - Cilt 4 S. Sayısı 64 — Sayfa : 9)

Bir müessese ortadan kalkınca o müessesenin tabi olduğu bir kısım usule de itibar edilmemesi tabiidir.

Görev ve yetkiler kanunla belli olur. Diğer bir deyişle, idari mercilerin yetkileri de mevzuatla muayyendir. Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerince verilen ve kanunda kabili itiraz olanlar arasında sayılmayan kararlara karşı, hukuki varlığı ortadan kalkmış olan Ayırma Meclisi ile Ayırma Meclisi Genel Kurulu münasebetlerine kıyasla, burada da Yüksek Hâkimler Genel Kurulunu bir «itiraz mercii» olarak kabulde, böylece bölüm yerine Genel Kurulu kesin karar mercii haline getirmekte kanaatımızca hukuki isabet yoktur.

Anayasamızın 144 üncü mddesinde yazılı olduğu gibi «Hâkimlerin bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi» Yüksek Hâkimler Kuruluna verilmiştir. Yüksek Hâkimler Kurulu kararlarının kesin olması asıldır. 45 sayılı Kanunun bünyesi içerisinde ve Yüksek Hâkimler Kurulu organları arasında yer alan bölümlerin kararlarının da büyük bir kısmı kesin kararlardandır. Bu kararlar arasında olan terfie ilişkin Bölüm kararlarının Yüksek Hâkimler Genel Kurulunca itiraz yoluyla incelenmesi bahse konu olmamalıdır.

V — DANIŞTAY KARARLARI

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, bu husus Danıştayda da farklı görüşlere ve kararlara konu olmuş ve mesele hakkında içtihatları birleştirme yoluna başvurulmuştur.

1) İçtihatların birleştirilmesine yol açan ve henüz Danıştay İçtihadları Birleştirme Kurulunda görüşülmeyen Danıştay Dava Daireleri Kurulunun 10/6/1966 gün, Esas 1965/103 - Karar 1966/700 sayılı kararında mesele şöyle mütalâa edilmektedir : 45 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi (4) numaralı bendine göre «her türlü yükseltme» işlerini yapmak Birinci Bölümün görevlerindendir. Genel Kurulun özel görevlerini gösteren 33 üncü madde (4) numaralı bendinde ise bu işlemlerden sadece «birinci sınıf hâkimliğe ayırma» işinin Genel Kurulca incelenece-

ği öngörülmüştür. Ayrıca sözü geçen Kanunun 50 ve 64 üncü maddelerinde yükseltme işlemlerinin kendiliğinden veya itiraz yoluyla Genel Kurulda inceleneceğine dair bir hükme yer verilmemiş; bu halin 32 nci maddenin (1) inci bendi içinde mütalâasına da imkân görülmemiştir. Yükselmeye lâyık görülmeyen dâvacı hakkındaki 14/5/1964 tarihli Birinci Bölüm kararı kesindir; bu karar aleyhine dâva açılması gerekir. Böyle bir kararın Genel Kurulda incelenerek onanması veya değiştirilmesi yolundaki tasarruf yetki dışıdır.

Netice itibariyle, Yüksek Hâkimler Genel Kurulunun 25/7/1964 gün 398/403 sayılı kararı yetki yönünden kanuna aykırı olmakla oybirliği ile iptal edilmiştir.

2) Aynı Kurul'un içtihatları birleştirme kararı için ele alınan 6/10 1967 gün, Esas 1965/252, 1966/85 — Karar 1967/899 sayılı kararında ise «Davacının... terfi hususunda Yüksek Hâkimler Kurulu Birinci Bölümü tarafından verilen karara karşı Genel Kurula itiraz etmesinin ve itirazının reddi üzerine Genel Kurul kararının iptali talebiyle açtığı davanın 2556 sayılı Kanunun (1) 103 üncü maddesi delâletiyle 45 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin birinci fıkrası hükmüne uygun olduğu oy çokluğu ile» kararlaştırıldı, denmektedir.

Azlıkta kalan dokuz üyesi ise, bir önceki kararda yazılı gerekçe ile ve kesin olan bölüm kararı aleyhine doğrudan doğruya dâva açılması gerekeceğinden bahisle Genel Kurulun Bölüm kararını incelemesini, onama veya değiştirme yolundaki tasarrufunu yetki dışı ve kanuna aykırı bulmuşlardır.

VI — SONUÇ

Bize göre, Danıştay Dâva Daireleri Kurulunun ilk kararı ve ikinci karardaki azınlık oyu, bu gibi bölüm kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı itiraz yoluyla Genel Kurula gidilemiyeceği görüşü içinde isabetlidir.

Burada şunu demek istiyoruz ki, bölümlerin bu gibi kesin kararları aleyhine de Genel Kurula gidilmesine mâni yoktur. Zira, yukarıda söylediğimiz gibi Yüksek Hâkimler Kurulu organlarınca verilen her karar idari bir işlem niteliğindedir. 521 sayılı Danıştay Kanunun 70 inci maddesinde yazılı şekilde, Yüksek Hâkimler Genel Kurulu bölümler üzerinde bir «üst merci» durumunda olunca, dâva açılmadan önce, kabili itiraz ol-

(1) Her halde 45 sayılı Kanunun 103 üncü maddesi bahse konu edilmek istenmiştir.

662

mayan bölüm kararları için de bu Organdan söz konusu işlemi kaldırması, değiştirmesi veya yeni bir işlem yapması istenebilecektir.

İdare hukukunda hiyerarşi yoluyla başvurmada en önemli unsur, üst makamın alt mercie emir ve talimat verebilmesidir. Hiyerarşi, üst makama alt merciin yaptığı işlemleri, onların idari tasarruflarını ve kararlarını kontrol yetkisi de verir. Ve hiyerarşi yoluyla başvurma üzerine üst makam, yapılan işlemi inceleyerek bir karar verme zorunluğundadır.

45 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinde idari bir organ hüviyetinde yer alan Yüksek Hâkimler Genel Kurulu, diğer organlardan olan bölümler üzerinde, idare hukukunda anlaşıldığı şekilde bir «üst makam» olmak icabeder. Çünki :

a) Genel Kurul, bölümler arasındaki uyuşmazlıkları çözer (45 sayılı Kanun madde : 32, bend : 2).

Bölümlerin de tabi olacağı kuralları, kaide tasarrufları vazeder (Aynı Kanun madde : 32, bend : 3, 4, 5, 6, 7,).

Bu işlemler her halde hiyerarşi icabı emir ve talimat verme halidir.

b) Genel Kurul, bölümlerin verdiği bir kısım kararları inceleyerek onar veya tamamen değiştirerek yeni bir karar verir (45 sayılı Kanun madde : 33).

c) Bir kısım bölüm kararlarını itiraz yoluyla inceler ve karara bağlar (Aynı Kanun madde : 50, 64 ve 65 son fıkra).

d) Yüksek Hâkimler Kurulu organlarından olan Başkan, bölümlerin kararları arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi veya bölümlerden birinin kararını Anayasa'nın ve diğer kanunların hükümlerine aykırı bulması halinde Genel Kuruldan bir karar verilmesini isteyebilir (Aynı Kanun madde : 27, bend :3).

Bütün bu haller, alt makam veya organ olan bölümlerin işlemlerini kontrol ve bu kontrol sırasında hukuk kurallarına ve halin icaplarına uygun olmayan tasarruflarını değiştirmek, ıslah etmek, ertelemek, kaldırmak veya iptal etmek, bu suretle bir çeşit hiyerarşiden doğan görev ve yetkileri kullanmaktan başka şekilde izah edilemez.

Kısaca, her iki organ arasında 521 sayılı Danıştay Kanunun 70 inci maddesinde yazılı şekilde bir hiyerarşi, bir alt üst merci münasebeti vardır. Yüksek Hâkimler Genel Kurulu bölümlere nazaran üst organ,

üst makam durumundadır. Bu itibarladır ki terfie ilişkin Birinci Bölüm kararları kanaatımızca kesin olmakla beraber, ilgilinin, Danıştay Kanununun 70 inci maddesine göre «üst makam6 olan Genel Kuruldan işlemin incelenmesini, Bölüm kararının kaldırılmasını, değiştirilmesini veya yeni bir işlem yapılmasını istemesine engel bulunmamaktadır.

Nihayet diyebiliriz ki, Yüksek Hâkimler Kurulu bölümlerinin yukarıda sözü geçen kesin kararlarını, bir idari işlem olarak ilgilisi doğrudan doğruya Danıştayda idari dava konusu yapabileceği gibi; 521 sayılı Kanunun 70 inci maddesi hükmünden faydalanarak işlem aleyhine hiyerarşi yoluyla önce üst makam olan Genel Kurula başvurduktan sonra Genel Kuruldan alacağı karar üzerine de dâva açabilir. Kurul'un, isteğin reddi mahiyetinde olan üç aylık süre içerisinde cevap vermemesi halinde gene idari dâva yoluna gidilecektir.

Unutulmaması gerekli bir diğer husus, üst makama başvurma sadece idari dâva süresini durduracağından, isteğin reddi halinde bunun tebliği tarihinden; üç aylık süre içinde cevap verilmemesi halinde ise üç aylık süresinin bittiği tarhiten itibaren, doksan günlük idari dâva açma süresinin durduğu yerden devam edeceğidir.

CEZALARIN İNFAZINDA TEHİR VE İZİN MÜESSESELERİ

Yazan : Ruhi ÖZÜARI
(Adalet Müfettişi)

Plân :

I — İNFAZIN GERİ BIRAKILMASI
- a) Yaş sebebiyle
- b) Hastalık sebebiyle
- c) Mazeret sebebiyle
- d) Askerlik sebebiyle

II — İNFAZDA İZİN MÜESSESESİ
- a) Mazeret izni
- b) Özel izin
- c) İş arama izni

I — İNFAZIN GERİ BIRAKILMASI.

Kesinleşen bir cezanın, mümkün olan en kısa zamanda infazı keyfiyeti, İnfaz Hukukunun temel prensiplerinden birini teşkil edersede, Kanun Koyucu, bir takım haklı ve zorlayıcı sebepler karşısında infazın bir süre için «tehir»ini yani geri bırakılmasını kabul etmiş bulunmaktadır.

Bir kısmı C. Savcısının takdirine bırakılan, bir kısmı âmir hüküm niteliği taşıyan söz konusu tehir sebepleri yaş, hastalık, mazeret ve askerliktir.

a) Yaş sebebiyle infazın tehiri. (TCK. 54, 55 Md)

Suçlunun islâhı nefs ile topluma dönmesini istihdaf eden «ceza»dan beklenen bu gayenin gerçekleşmesinin, infazın her yöniyle buna müsait bir ortamda yerine getirilmesiyle mümkün olabileceği izahtan varestedir.

Bu maksatladır ki, TCK.nun 54 ve 55 inci maddelerinin uygulanması suretiyle hürriyeti bağlayıcı cezaya hüküm giyenler için Ankara, Es-

kişehir, Elâzığ, İzmir, Konya ve Sinop'ta özel infaz müesseseleri kurulmuş ve Bakanlığın 14/6/1963 gün ve 18/43 sayılı tamimine ekli listelerde belirtilen Ağır Ceza Merkezleri ile kaza çevreleri, infaz yönünden bu yerlerdeki Islah ve Çocuk Cezaevlerine bağlanmıştır.

Ancak listelerin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, infazın bu yerlerde yapılabilmesi için asgari hükümlülük süresinin, Ceza ve Islahevlerinin bulunduğu mahaller için 1, bu yerlere bağlı merkez ve mülhakatı için 5 gün olması gerekmektedir.

Şu duruma göre, infaz merkezlerine olan mesafenin gerektirdiği zaman itibariyle özel Islâh ve Cezaevlerine sevkedilemeyen çocuk hükümlülerin, listelerde gösterilen sürelerden az hürriyeti bağlayıcı cezalarının infazı, 18 yaşlarını ikmale değin geri bırakılacaktır. Bununla beraber, T.C.K. nun 55 inci maddesinde de açıklandığı gibi, büyüklere mahsus cezaevlerinin özel kısımları bulunduğu takdirde, bu maddenin uygulanması suretiyle hükümlülüğüne karar verilen küçüğün cezasının bu cezaevlerinde infazı mümkündür. Şayet büyüklere mahsus cezaevinin böyle özel bir kısmı yoksa veya hükümlünün bu imkânı haiz başka bir ceza evine nakli Bakanlıkça uygun görülmezse, behemahal infazı, 18 yaşın ikmaline tehir edilecektir.

Bir cezaevi ne kadar geniş imkânlara sahip bulunursa bulunsun, infaz sistemi ve iç bünye itibariyle bir ıslâhevi niteliğini haiz olamıyacağından, TCK. nun 54 üncü maddesi ise, bu maddenin uygulanması suretiyle hükümlülüğüne karar verilen ve 18 yaşını bitirmiyen çocuk hükümlüler hakkındaki cezaların bir ıslâhevinde infazını âmir bulunduğundan 14/6/1963 gün ve 18/43 sayılı tamime ekli listelerde belirtilen sürelerden az hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilen çocuk hükümlülerin cezalarının infazını, mutlak surette 18 yaşının ikmaline kadar geri bırakmak lâzımdır. Fakat, hükümlü 18 yaşını ikmal edinceye kadar geçecek süre zarfında cezanın zaman aşımına uğraması ihtimali bahis konusu olursa, Tamimin 5 inci bendi uyarınca Bakanlığın mütalâası ve tasvibi alınmak suretiyle, büyüklere mahsus cezaevlerinin küçüklere tefrik edilen özel bölümlerinde de infaz mümkündür.

Islâh ve çocuk cezaevlerine sevk için listelerde tesbit edilen süreler kesin değildir. Tamimin 4 üncü bendinde de belirtildiği üzere, asgari hükümlülük süresinden evvel sevk ve infaz mümkün olabilecek mahallerde, bu sürelere bağlı kalmaksızın hükümlü çocuk ait bulunduğu Islâh veya Çocuk cezaevine sevkedilmeli, bu mümkün olmadığı takdirde ise, behemahal keyfiyet Bakanlığa bildirilip alınacak talimat dairesinde hareket edilmelidir.

666

b) Hastalık sebebiyle infazın geri bırakılması. (647 S.K.2 ve C. M.U.K. 399. Md.)

647 Sayılı Kanunun 2 inci maddesi ölüm cezasının, CMUK. nun 399 uncu maddesi ise, hürriyeti bağlayıcı cezanın hastalık sebebiyle tehirine ilişkin hükümler ihtiva ederler. Bu maddelere göre infazın tehirine esas olan hastalıklar, akıl hastalığı ve gebeliktir.

Usul Kanununun 399 uncu maddesi ayrıca, cezanın infazı halinde, hükümlünün hayatı içi kat'i tehlike teşkil eden sair hastalıkları dahi tehir sebebi olarak kabul etmiş bulunmaktadır.

Cezanın mahiyeti ve infazın sonucu itibariyle, ölüm cezasında, söz konusu sebeplerin infazdan önce nazarı itibara alınması gerekeceği izahtan varestedir. Hürriyeti bağlayıcı cezalarda da infazın hastalık sebebiyle geri bırakılması ancak, hükümlünün cezaevine alınmasından önce bahis konusu olabilir. Zira, CMUK. un 399 uncu maddesinin matlap ve metni, «tehir» ve «geri bırakma» dan bahseder ki, bu deyimler infaza başlanmamış olması anlamını ifade ederler. Şayet başlandıktan sonra hastalık sebebiyle geri bırakılması mümkün olsa idi, kanun metni «tatil» veya «durdurma» dan bahsederdi. (1)

Şu hale göre hastalık sebebiyle cezanın tehiri, infaza başlanmadan önce mümkün olabilecektir. İnfaz başlandıktan sonra baş gösterecek veya tesbit olunacak hastalıklar infazı durduramayacak, ancak hasta hükümlü C.M.U.K. nun 404 üncü maddesi uyarınca cezaevi hastahanesi veya aynı şartları haiz sair hastahanelerde tedavi altına alınarak infaza devam edilecektir. Böylece infazın kesintisiz devamı hakkındaki infaz hukuku esaslarına da uyulmuş olacaktır.

Tevkif bir tedbirdir O itibarla, tutuklular hakkında Usul Kanununun 399 uncu maddesi uygulanamaz. Bu gibi hallerde hükümlü ancak sıhhî bir müesseseye nakledilebilir. (2)

C.M.U.K.nun 399 uncu maddesi, gebelik ve doğum hallerinde tehir süresini kesinlikle tâyin ve tesbit etmiş bulunmaktadır. Madde metnine göre infazın, doğum tarihinden itibaren 6 ay, çocuğun ölmesi veya anasından başkasına verilmesi halinde doğumdan 2 ay sonra yapılması gerekmektedir. Miktar itibariyle az olan ve gebeliğin henüz rahatsızlık

(1) CİGM. nün 17/6/1955 gün ve 18931 S. Mütalâası.
(2) CİGM. nün 22/3/1954 gün ve 15 S. Mütalâası.

tevlit etmeyen ilk aylarında yerine getirilmesi mümkün bulunan cezaların infazında doğumu beklemeye lüzum yoktur.

Aynı sebeplerle ölüm cezasının ne kadar süre ile geri bırakılacağına dair 647 Sayılı Kanunun 2 inci maddesinde bir sarahat mevcut değilsede, Usulün 399 uncu maddesine kıyasen infazın, kadının doğum sonu rahatsızlığının devam ettiği 2 ayın bitiminde yapılması, insani duyguların tabii bir sonucu olur.

Sair hallerde tehir süresini bidayette tesbit mümkün değildir. Tehiri gerektiren hastalığın sona ermesine kadar devamını kabul zorunludur. Bu itibarla, daha önce süre tâyin ve tesbit edilmiş olsa dahi, hastalığı devamı halinde yeniden tehir talebinde bulunulabilir. Ve bu talebi C. Savcısının reddetmesi üzerine, 402 inci maddeye tevfikan mahkemeye müracaat mümkündür.

399 uncu madde kesin bir hüküm ifade etmekle beraber ibraz olunacak raporlar C. Savcısını hiç bir zaman takyit etmez. Her şeyden önce bu raporların bir Sağlık Kurulu tarafından verilmesi, hastalıkla cezaevi şeraitinin hükümlünün hayatı için tehlike arzedecek derecede kabili telif olmadığı yolunda kesin kanaat husulüne yeter bilgiyi ihtiva eylemesi gerekir.

C. Savcısı, raporu veren kuruldan tamamlayıcı bilgi isteyebileceği gibi, lüzum gördüğü takdirde bir başka sıhhî kurulunda mütalâasına müracaat edebilir (3). Bununlada yetinilmiyerek, hastalık sebebiyle infazın tehiri için, Sıhhî Kurul raporuna istinaden en son ve kesin mütalâanın Adlî Tıp Meclisinden alınması ve gereğinin bu mütalâaya göre takdir ve ifası lâzımdır.

Genellikle, Adlî Tıp Meclisi hastayı bizzat muayene ve müşahade imkânına sahip bulunmadığından fuzuli yazışmalarla zaman kaybını önleme bakımından, Adlî Tıbba gönderilecek Sıhhi Kurul raporlarının, Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 28/4/1953 gün ve 44/6 sayılı tamimlerinde de açıklandığı gibi hastanın yaşını, boyunu, kilosunu, nabzını, sabah akşam hararetini, tansiyonunu, hastalıkla ilgili tıbbî tahlil sonuçlarını ve seriri arazın tafsilâtını muhtevi olmasına dikkat etmeli ve varsa bu noksanlıklar bidayette tamamlatılmalıdır.

Talep, münhasıran infazın geçici bir süre için tehirine ilişkin ise, Sıhhî Kurul raporunun Bakanlığa değil, gerekli mütalâa istihsal olun-

(3) CİGM. nün 24/12/1941 gün ve 41 S. Tamimi.

mak üzere Adlî Tıbba, cezanın affına veya hükümlünün başka bir cezaevine nakline ilişkin ise, gereği yapılmak üzere Bakanlığa gönderilmelidir. (4)

C.M.U.K. nun 399 uncu maddesine müstenit tehiri ancak, infazın hükümlünün hayatı için kat'i tehlike teşkil edebileceği hallere inhisar ettirmek lâzımdır. Civarda, hükümlünün muayenesi için cezaevi şeraitini haiz bir hastahanenin bulunmaması, hiç bir zaman infazın tehiri için kâfi sebep teşkil etmemelidir.

Cürüm işlemeyi itiyat edinenlerle bu temayülü gösterenlerin toplum içinde serbestçe dolaşmalarının arzedeceği tehlike ve işlediği suçun meydana getirdiği genel tesir henüz silinmeden hükümlünün, her ne sebeple olursa olsun serbest bırakılmasının toplumun adalet duygusunu rencide edeceği göz önünde bulundurularak bu gibiler, cezaevine bağlı sıhhi müesseselerde veya resmî hastahanelerde tedavi altına alınmalı, bu imkânlar Savcılık olarak bizzat sağlanamadığı takdirde keyfiyet Bakanlığa aksettirilmelidir. (5)

Rapora istinaden infazın tehiri talebinde bulunan hükümlünün, bu talebinin C. Savcısı tarafından reddi halinde C.M.U.K. nun 402 inci maddesine tevfikan hükmü veren mahkemeye müracaatı mümkündür. Mahkemece verilecek kararın temyiz kabiliyeti yoktur. Ancak 405 inci maddeye istinaden acele itiraz yoluna gidilebilir.

Hastalık sebebiyle infazın tehiri, başkaca hiç bir sebebe ve şarta muallâk kılınamaz ve hükümlüden teminat isteneceğine dair de bir hüküm mevcut değildir.

Yukarıda infazın kesintisiz devamının, infaz hukukunun bir prensibi olduğunu, hastalık sebebiyle tehirin ancak infaza başlamadan önce mümkün olabileceğini belirtmiştik. Acaba bu prensibi hafta sonu ve gece infazlarında da uygulamak mümkün olabilecekmidir?

647 Sayılı Kanunun 8 inci maddesinin 2 ve 3 üncü bentlerine konu teşkil eden infaz yolları da hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin bulunduğu cihetle, hiç şüphesiz şartlarının mevcudiyeti halinde infazın 399 uncu maddeye tevfikan tehiri mümkündür. Fakat hastalığın infaza başlanmasından sonra meydana gelmesi halinde bu imkânsızdır. Çünkü. bu tip infazda da, - kanunun tesbit ettiği fasılalarla - süreklilik vardır

(4) CİGM. nün 6/2/1937 gün ve 11 S. Tamimi.
(5) CİGM. nün 24/12/1941 gün ve 41 S. Tamimi.

ve tehir 399 uncu maddenin lâfız ve ruhuna aykırıdır. Kaldıki, hastalık sebebiyle çalışma güç ve imkânını kaybetmiş olacağı cihetle, bu şekilde bir infaz yolunun kabulündeki «resmi ve özel sektörde çalışan hükümlülere işlerini aksatmadan ve maişetini emeği ile karşılayanlara, zarurete düşmeden cezalarını çekmek imkânını verme» (6) sebebide ortadan kalkmaktadır. Bu sebeplerle hükümlünün derhal cezaevi hastahanesinde veya sair resmi bir hastahanede tedavi altına alınması ve bu suretle infaza devam olunması gerekir.

Hastalığın, hayati bir tehlike arzetmemekle beraber, tâyin edilen gün ve saatlerde hükümlünün cezaevine gelip gitmesine mâni teşkil etmesi halinde de, aynı yolda hareketle infaz sağlanmalıdır.

647 Sayılı Kanunun 4/2 inci maddesine tevfikan hükmolunan bir işte çalıştırma cezanın infazının dahi, hayati tehlike bahis konusu olmasa bile, hastalığın çalışma gücünü kıracak nitelikte bulunması halinde tehirinin ve hatta infazın devamı sırasında tatilinin mümkün olduğu kanaatındayız. Şayet böyle bir hükümlü, infaz başlamadan önce veya infaz sırasında, devamlı hastalık veya bir kaza sonucu uzuvlarından bir veya birkaçını kaybetmek suretiyle çalışamaz hale gelirse, Sağlık Kurulundan alınacak rapora göre istihsal edilecek Adlî Tıp Meclisi mütalâasına istinaden, hükmü veren mahkemeden veya o mahaldeki aynı dereceli başka bir mahkemeden «ilâmın infaz kabiliyetinin kalmadığına» dair yeni bir karar istemek lâzımdır. (7)

c) Mazeret sebebiyle infazın geri bırakılması. (CMUK. 400. Md)

C.M.U.K. nun 400 üncü meddesine göre, ağır hapisten maada iki sene ve daha aşağı süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların derhal infazının, hükümlü veya ailesi için, mahkûmiyetin gayesi dışında ağır bir zararı mucip olacağının anlaşılması halinde, hükümlünün talebi üzerine infazın tehiri mümkündür.

Söz konusu madde, âmir bir hükmü ihtiva etmemekte ve talebin kabulünü C. Savcısının takdirine bırakmakta ise de, tehir talebine mesnet teşkil eden sebebin kanunun aradığı manada muhik olup olmadığının usulen tahkik edilmesinden sonra, kazançları istihsal mevsimi gibi muayyen ve mahdut devrelere inhisar eden kimselerin bu yoldaki taleplerinin olumlu karşılanması, kanunun ruh ve maksadına uygun düşer. (8)

(6) Hükûmetin 18/5/1965 gün ve 71 - 122/2128 S. esbabı mucibesi.
(7) Özüarı Adalet Dergisi 1967 Shf. 958.
(8) CİGM. nün 15/10/1935 gün ve 42/401 S. Tamimi.
CİGM. nün 7/4/1954 gün ve 32/9 S. Tamimi.

400 üncü maddenin sarih ifadesine göre, infazın tehiri ancak hüküm lünün talebiyle mümkün olmakla beraber, icabı hâlinde akrabaları tarafından da tehir talebinde bulunulabilir. Fakat böyle bir talebin kabulü, hiç bir zaman hükümlünün arzusuna aykırı olamaz. (9)

399 uncu maddeyi açıklarken de belirttiğimiz gibi, cezanın kesintisiz infazı asıldır. Bu sebeple, infaz başladıktan sonra mazerete binaen tehir mümkün değildir. Kaldı ki madde metni, «... cezanın derhal infazı ...» deyimini kullanmak suretiyle tehir keyfiyetini, infaza takaddüm eden taleplere inhisar ettirmiştir.

Tevkif bir tedbir mahiyetinde olduğundan ve 400 üncü madde «hükümlü» den bahsettiğinden, bu gibi hallerde de söz konusu maddenin uygulanması düşünülemez.

Cezasını çekmek üzere bidayette çıkartılan davetname gereğini yerine getirmeyen ve bu sebeple hakkında yakalama müzekkeresi çıkartılan hükümlünün, 400 üncü maddeye istinaden vuku bulan tehir talebini şüphe ile karşılamak gerekirse de davetname çıkartmadan doğrudan doğruya müzekkere ile yakalanan hükümlünün, hakkındaki cezanın kesinleşmesinden daha evvel habedar olmasına imkân bulunmadığı cihetle, vaki tehir talebini samimi kabul etmemek için bi rsebep mevcut değildir.

Bununla beraber, her iki halde de tehir için ileri sürülen sebeplerin varit olup olmadığını sıhhatlı bir şeklide tahkik etmek ve hükümlünün ahlâki ve içtimai durumu gibi hususiyetlerini de nazarı itibara almak lâzımdır.

Maddenin son fıkrasına göre talebin tervici, bir teminat gösterilmesine veya diğer bir şarta talik edilebilir. Ancak, yerine getirilmesi istenen şart, mali bir kayıp ve fedekârlık teşkil etmemelidir. Meselâ, infaza başlandıktan sonra gıda maddesi istememe gibi bir kayıt, talebin yerine getirilmesi şartı olmamalıdır. (10)

Madde metninde teminatın mahiyeti açıklanmamışsa da bu deyimi, nev'i C.M.U.K.nun 118 inci maddesinde sarahaten belirtilen «kefalet» anlamında kabûl etmelidir.

C. Savcısının takdirine bırakılmış olmakla beraber, her halü kârda ve bilhassa hükümlünün malî ve içtimaî durumu nazarı itibara alı-

(9) Kantar Shf. 483.
(10) CİGM. nün 16/9/1955 gün ve 28846 S. Mütalâası.

narak teminat istenmesi, infazın temin ve teshili bakımından isabetli olur.

Bidayette infazın başlayacağı tarih kendisine tebliğ edilmiş bulunan hükümlüye, izin süresi sonunda yeniden davetname çıkartmaya lüzum ve zaruret yoktur. Sürenin dolmasına rağmen kendiliğinden gelmeyen hükümlü müzekkere ile yakalanıp cezaevine alınır ve teminatının da Hazineye irat kaydı cihetine gidilir. Süre talep tarihinden başlar.

Şayet, tehirden sonra firar eden hükümlü tevkif veya yakalama olmadan kendiliğinden gelip teslim olursa, teminatın irat kaydı söz konusu olamaz. (11)

Teminatın Hazineye irat kaydı hususunda C. Savcısına yetki tanıyan kanunî bir hüküm mevcut değildir. Bu hususta C.M.U.K. nun 122 inci maddesine istinaden Mahkemeden karar almak gerekmektedir. Mahkemece verilecek bu karar Temyiz kabiliyetini haiz değildir ve ancak acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz edilmemek veya itiraz reddedilmek suretiyle kesinleşen bu kabil kararlar hukuk ilâmı niteliğini alırlar ve bunlara istinaden derhal teminatın tahsiline tevessül edilir.

Şartın ihlâli ile meşrutinbih tahakkuk edeceğinden, irat kaydı bakımından karar ihtihsal ve ittihazı işinin, infazın sonuna bırakılması için kanuni bir sebep te mevcut değildir. (12)

Tehir müddeti 4 ayı geçemez, Ancak, cezasının infazı 4 aydan az müddetle tehir edilmiş olan hükümlünün yeniden müracaatı üzerine, infazın tehirini icap ettiren aynı sebeplerin devam ettiği anlaşılırsa, evvelki tehir süreleri ile birlikte toplamı 4 ayı geçmemek şartı ile ikinci bir tehirin dahi yapılması mümkündür.(13)

Tehirin temdidi de, tehire karar verme yetkisine sahip bulunan C. Savcısına aittir. Jandarmadan veya sair yetkisiz makam ve kişilerden temdit talebinde bulunulması ve buna istinaden ilk tehir süresinin geçirilmesi teminatın iadesini gerektirmez. (14)

Sulh Hâkimleri, CUMK. nun 34 üncü maddesine istinaden ittihaz eyledikleri ceza kararnamelerini doğrudan doğruya infaz etme yetkisine

(11) 3. C. D. nin 28/1/1963 gün ve 1136/3080 S. Kararı.
(12) 4. C. D. nin 8/10/1955 gün ve 14282/15480 S. Kararı.
(13) CİGM. nün 19/7/1957 tarih ve 22005 sayılı Mütalâası.
(14) 4. C. D. nin 8/10/1955 gün ve 14282/15840 sayılı kararı.

672

sahip bulunduklarından, yanlız bu kararnamelere münhasır kalmak kaydiyle tehir kararı verebilirler.(15)

d) Askerlik sebebiyle infazın geri bırakılması. (1111 S. K. 39. Md.)

1111 Sayılı Kanunun 4152 Sayılı Kanunla değişik 29 uncu maddesi, «Askere girmezden evvel yaptıkları suçlardan dolayı umumi mah kemelerce bir sene ve daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olupta (hapis-ağır hapis) hükümleri askerde iken bildirilenlerin cezaları, terhisleri zamanına bırakılır.» hükmünü ihtiva etmektedir.

Şu hale göre, askere girmezde nevvel hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işleyen ve cezası bir sene ve daha az olan hükümlünün cezası askere alındıktan sonra bildirilirse, infaz terhise değin tehir edilecek demektir.

İnfazın askerlik sebebiyle tehir edilebilmesi için, hükümlünün askere alınış ve muhtemel terhis tarihi ile askerlik adresi Askerlik Şubesi Başkanlığından sorulmak suretiyle keyfiyet, resmen tesbit ve tevsik edilmelidir.

Alınan cevaplarla ilâmın, suç ve askere alınış tarihleri yönünden karşılaştırılması ve hükmolunan ceza miktarı 39 uncu maddenin aradığı şartlara uyduğu takdirde, hükümlünün terhisinde serbest bırakılmıyarak mensup olduğu Askerlik Şubeşi aracılığı ile ikâmetgahı C. Savcılığına teslimi gerektiği yolunda kıtası komutanlığına talimat verilmelidir.

39 uncu maddenin 2 inci fıkrası sarahatına göre, cezalarının infazı terhislerine tehir edilen hükümlülerin, kıtalarınca mensup oldukları as kerlik şubelerine sevkleri icap eylediğinden, bunlara ait ilâmların da bu yer C. Savcılıklarına gönderilmesi ve gereğinin oraca yerine getirilmesi lâzımdır. (16) İnfazın seyrini takip bakımından, ikametgâh Savcılığına gönderilen bu kabil ilâmlara ait kayıtlarında infaz sonuna kadar kapatılmaması icap eder.

6183 Sayılı Kanunun 60 ıncı maddesine tevfikan verilen hapsen tazyik kararlarının, borçlunun terhisine kadar tehir edileceğine dair adı geçen kanunda bir hüküm bulunmadığından bu cezalar, C. Savcısının talebi ile borçlunun kıtası komutanlığınca derhal askeri cezaevinde infaz edilir. (17)

---

(15) CİGM. nün 9/5/1949 gün ve 156 sayılı Mütalâası.
(16) CİGM. nün 7/5/1957 gün ve 14038 sayılı Mütalâası.
(17) CİGM. nün 14/3/1956 gün ve 33/6 Sayılı Tamimi.

Genel gözetim cezasının hükümlüye tahmil ettiği bir takım şartlar vardır. Asker hükümlünün bu şartları yerine getirmesi ise, hizmetin icabı olarak ihtiyarı dışında kalacağından, buna ait genel gözetim cezasının infazı da terhisi sonuna bırakılır.

Her ne kadar 1111 Sayılı Kanunun 39 uncu maddesinde, para cezalarının infazınında terhise değin tehir olunacağına dair bir hüküm mevcut değilse de, Millî Savunma Bakanlığının 18/3/1966 gün ve 1966/15094 sayılı mütalaâlarında da açıklandığı üzre, askerlik hizmetini ifa eden erat kanunî bir yükümlülük altına girdiğinden ve para cezasını ödeyeme mesi keyfiyeti, içinde bulunduğu statünün tabiî bir sonucu olduğundan bir kasıt veya ihmalden bahsedilmiyeceği ve binnetice bu sebebe istinaden bir işlem yapılamayacağı cihetle, para cezalarının infazının da terhise kadar tehiri isabetli olur.

Aynı sebeplerle 6183 Sayılı Kanunun 60 ıncı maddesine tevfikan verilen hapsen tazyik kararlarının infazınında terhis sonuna bırakılması gerektiği kanaatındayız. Zira söz konusu mâni sebeplerle bu tedbir, hiç bir zaman beklenen sonucu vermiyecektir.

Gerek 647 Sayılı Kanunun 4 ve 5 inci maddeleri ve gerekse 1111 Sayılı Kanunun 39 uncu maddesi sarahatı muvacehesinde, hükümlünün bir işte çalıştırılması, askere sevkine engel değildir. Bu nevi cezaların infazı na terhisten sonra devam edilir.

39 uncu maddenin son fıkrasına göre, infazları askerlik sebebiyle geri bırakılan mahkûmiyetler için zaman aşımı cereyan etmez.

II — İNFAZDA İZİN MÜESSESESİ.

647 Sayılı Kanunun infaz sistemine getirdiği yeniliklerden biriside, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı sırasında hükümlüye izin verilmesi keyfiyetidir.

Hükümlünün tahliyesinde normal hayata intibakı kolaylığının sağlanması ve moralman takviyesi gayelerine matuf bulunan söz konusu izin, mazeret izni, özel izin ve iş arama izni olmak üzere 3 nevi'idir.

Kanun izin konusunda âmir bir hükmü ihtiva etmemekte, sair şartlar tahakkuk etmiş bulunsa dahi izin verip vermemeyi takdire bırakmaktadır.

2/8/1967 gün ve 26/66 Sayılı Tamimde de açıklandığı gibi, her üç nev'i iznin uygulanmasında azamî titizliğin gösterilmesi zorunluğu aşi-

kârdır. Aksi takdirde, ceza ve infazdan beklenen gayenin tamamen dışına çıkılmış ve dolayısıyle âmmenin emniyeti sarsılmış olur.

Bunun içinde, hükümlünün izne müstehak olup olmadığının takdirinde hatadan kaçınmak ve izinden zamanında avdet etmeyen hükümlülerin derhal yakalanması yolunda gereğine tevessül etmekle beraber, haklarında gerek kanuni yönden ve gerekse disiplin yönünden işlem ifası cihetine gitmek gerekmektedir.

a) Mazeret izni. (647 S.K. 14/a Md.)

647 Sayılı Kanunun 14/a maddesine göre, Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlülerden, hükümlülük süresinin 1/5 ini iyi halle geçirenlere, ana veya babalarının, eşinin, kardeşinin veya çocuğunun ölümü yahut bunlardan birinin ciddi veya ağır hastalığı halinde veya kendilerini zarara maruz bırakacak büyük yangın, deprem ve su baskını gibi afetlerin vukuunda, hükümlünün isteği, Kurum Müdürünün teklifi ve Cumhuriyet Savcısının onayı ile, yol dahil 1 günden 10 güne kadar izin verilebilir.

Mazeret izninin ne suretle uygulanacağı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün 1/9/1967 gün ve 29/70 sayılı tamiminde sarahaten belirtilmiştir.

Bu tamime göre bir hükümlüye 647 Sayılı Kanunun 14/a ve Tüzüğün 117 inci maddelerine tevfikan izin verilebilmesi için :

«1 — Hükümlünün, mahkûmiyet süresinin 1/5 ini iyi hal ile geçirmesi,

2 — Bu süre içinde, iyi halliliğine tesir etmemiş olsa dahi, hal ve hareketlerinde ileride şartla salıverilmesinde veya bir fırsat zühurunda kaçacağından şüphe ve tereddüt edilmemiş olması,

3 — Ana veya babasının, eşinin, kardeşinin veya çocuğunun ciddi veya ağır hasta olması, bu hastalığın mahiyeti ve seyri itibariyle hükümlünün gitmesinin, hastanın morali üzerinde çok büyük bir etki yapacağı veya son arzusunu bildirmesine fırsat verileceği hususunda kat'i delil ve emmareler bulunduğunun, yukarıda sayılan yakınlarından birinin ölümünün veya zarara maruz kaldıkları büyük yangın, deprem, su baskını gibi afetlerin vukuunun, Tüzüğün 118 inci maddesinde yazılı olduğu üzere, olay mahallindeki C. Savcılığınca tesbit ettirilmesi,

625

4 — İzin mahalline motorlu nakil vasıtasının gidip gelmesine yol ve hava şartlarının müsait bulunması,

5 — Mevzuata göre muhafıza verilmesi gereken yol ve zaruri masraflar ile kendisine ait masrafların hükümlü tarafından yatırılmış olması,

Lâzımdır.»

Üçüncü bende hâkim olan ruh, izin konusunda Bakanlığın gösterdiği hassasiyeti aksettirmesi bakımından dikkat çekicidir.

Yine aynı tamime göre :

«1 — İzin süresi, mazeretin hususiyetleri göz önünde bulundurulmak suretiyle yolda geçecek müddet, esaslı şekilde tesbit edilecek ve olay mahallindeki ikamet, iznin gayesine uygun olacak şekilde büyük bir titizlik ve hassasiyetle takdir edilecektir.

2 — Gidilmesinde hiç bir fayda mülâhaza edilmeyen veya tesirleri geçmiş bulunan mazeretler sebebiyle izin verilmiyecektir.

3 — Açık Cezaevinde bulunan veya Yarı Açık Cezaevinde olupta Müşahade ve Sınıflandırma Merkezlerine Dair Yönetmelik'in 26/2 inci maddesi gereğince Açık Cezaevlerine ayrılmalarına karar verilen ve Bakanlığın tasvibinden sonra durumlarında bir değişiklik olmayan hükümlüler mazeret iznine serbestçe gönderileceklerdir.

4 — Yarı Açık Cezaevlerinde bulunupta, Açık Cezaevine tefrik edilmemiş olan hükümlülerin, serbestçe veya muhafız nezaretinde sevklerinin takdiri, ilerde doğması muhtemel her türlü maddi ve manevi sorumluluğu deruhte etmek şartıyle C. Savcılığına ait olacak, Kapalı Cezaevlerindeki hükümlüler ise mutlaka muhafız nezaretinde sevkedilecekler-dir.

5 — Hükümlü ve muhafızlar izin mahalline kadar motorlu vasıta ile gidip geleceklerdir. Motorlu vasıtanın gitmesine imkân bulunmayan mahallere izinli gidilemiyecektir.

6 — Muhafız nezaretinde sevk edilen hükümlülerden illere bağlı merkez köyleri ile İlce ve Bucakların köylerinde veya bunların merkezlerinde ikamet edenler geceyi evlerinde geçiremiyecekler, muhkem nezarethanesi bulunan en yakın karakolda veya İl ve İlçe merkezlerindeki Jan

darma birliklerinde muhafaza edileceklerdir. Ertesi gün tekrar evine gitmesi gereken hükümlü ücretini ödemek suretiyle motorlu vasıta ile götürülüp getirilecektir.

7 — Takdir ve tesbit edilen izin süresinin sonunda cezaevine getirilen hükümlü ciddi bir muayeneden geçirilecektir.

8 — Muhafız nezaretinde veya serbestçe gönderilen hükümlü, izin le ilgili şartları ihlâl ettiği takdirde, 2/8/1967 gün ve 26/66 sayılı Genelgenin 6 sayılı bendinin 9 uncu paragrafında belirtildiği veçhile, hakkında kanunî işlem yapılacak ve keyfiyet Bakanlığa bildirilecektir.

Hükümlünün yakınlarının hastalıklarının tesbiti, bunların ikamet ettikleri mahal C. Savcılığına ait olduğu cihetle, hastalığın tevsikine medar olacak raporun hükûmet tabibinden mi, yoksa Sağlık Kurulundan mı alınması ve keyfiyetin infaz kurumuna yazı ile mi yoksa telle mi bildirilmesi gerektiğinin takdiri, yine o yer C. Savcısına aittir. (18)

b) Özel izin. (647 S.K 14/b Md.)

647 Sayılı Kanunun 14/b maddesine göre, açık kurumlardan bulunan hükümlülerden, hükümlülük süresinin yarısını iyi halle geçirenlere, talep ettikleri takdirde, Kurum Müdürünün teklifi ve C. Savcısının onayı ile :

1 — Hükümlülük süreleri on beş yıl ve daha yukarı olanlara yılda bir,

2 — Hükümlülük süreleri on yıldan on beş yıla kadar olanlara yılda iki,

3 — Hükümlülük süreleri on yıldan aşağı olanlara yılda üç, defa ve yol dahil olmak üzere 72 saatı geçmemek şartiyle izin verilebilir.

Müteakip izinler, her izin kullanılışından sonra çektirilen süre esas hükümlülük süresinden çıkarılmak suretiyle bakiyesi üzerinden yukarıdaki esalar dahilinde hesap edilerek verilir.

Ancak, şartla salıverilmeden istifade edeceği süre çıktıktan sonra cezaevinde kalacağı süre bir ay ve daha aşağı düşen hükümlüler izinden faydalanamazlar.

---

(18) CİGM. nün 13/9/1967 gün ve 30462 Sayılı Mütalâası.

Özel izinden yararlanan hükümlüler izin mahallerine serbestçe gidip gelirler ve bunların da avdetlerinde sıkı bir sağlık muayenesinden geçirilmeleri gerekir.

Bu iznin, geçmiş veya gelecek yıllar izinleriyle birleştirilerek verilmesi mümkün değildir. (19)

c) İş arama izni. (647 S.K. 19/8 Md.)

647 Sayılı Kanunun 19/8 inci ve Tüzüğün 120 inci maddeleri uyarınca, Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan ve şartla salıverilmelerine onbeş gün kalan hükümlülere, ihtiyaçları bulunduğunun anlaşılması şartiyle, kendi başlarına veya infaz sonrası yardım kurumlariyle temasa geçerek normal hayata dönüşlerini sağlayacak bir iş temin edebilmeleri için izin verilebilir.

İzin süresi, iş yerinin bulunduğu yer ve görüşme süresi göz önünde bulundurularak tesbit edilir.

Bu izin de, diğerlerinde olduğu gibi, hükümlünün isteği, kurum müdürünün tekilifi ve C.Savcısının onayı ile verilir.

Kurum idaresi, hükümlünün izin sırasındaki temaslarını kontrol eder ve izinden dönen hükümlüyü aramaya tâbi tutar.

Bakanlığın 20/8/1965 gün ve 33 sayılı tamimine göre bu iznin verilebilmesi için :

«1 — Hükümlünün en az 6 ay müddetle cezaevinde kalmış,

2 — Bu müddetini temamen iyi halle geçirmiş,

3 — Şartla salıverilmesinde en ufak bir tereddüt ve şüphe kalmamış,

4 — Sahip olduğu meslek ve san'atının icrasında veya bir iş temininde kat'i ihtiyaç bulunduğunu tevsik etmiş,

5 — Temas edeceği kurum ve iş yerini daha evvel bildirmiş, olması lâzımdır.»

İzin müddeti, mesai saatlari dahilinde ve belediye sınırları içerisinde temas edilecek kurum veya işyerinin bulundukları mahal ve görüşme

(19) CİGM. nün 12/9/1967 gün ve 30450 sayılı Mütalâası.

678

süresi nazarı itibara alınarak takdir edilecektir. Binaenaleyh, izin verilen hükümlü mesai saatleri dışında cezaevine dönmek mecburiyetindedir ve kendisine belediye hudutları dışında bir mahâlde iş bulması için izin verilemez.

İzin verilmesini müteakip, hükümlünün bidayette temas edeceğini bildirdiği kurum ve işyeri ile temas edilerek, iş temini konusunda hükümlü tarafından yapılan temasın sıhhatı araştırılmalı ve şartları ihlâl edenler hakkında derhal kanuni işleme tevessül olunarak keyfiyet Bakanlığa bildirilmelidir.

İş arama izini, esasen şartla salıvermeye hak kazanmış bulunan hükümlülere verileceği cihetle, izin esnasında bunlara muhafız tefrik ve tahsisine lüzum yoktur.

Özel izinde olduğu gibi, iş rama izininden yararlanan hükümlü miktarının da, her ay sonunda gönderilen istatistiki bilgiler meyanında Bakanlığa intikali, 4/9/1967 tarih ve 30/71 sayılı tamim icabıdır.

Gerek mazeret ve gerekse özel ve iş arama izinlerinde geçen süreler, hükümlü hangi nev'i infaz Kurumunda bulunursa bulunsun, ceza müddetlerinden mahsup edilir. (20)

---

(20) CİGM. nün 12/9/1967 gün ve 30376 Sayılı Mütalâası.
CİGM. nün 16/9/1967 gün ve 30766 Sayılı Mütalâası.

629

İNGİLTERE VE GAL'DE AİLE BİRLİĞİNİN MUHAFAZASI, ÇOCUK SUÇLULUĞU VE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YÖNELTİLMİŞ SOSYAL NİTELİKTEKİ FERDİ ÖNLEME TEDBİR VE METODLAR :

Yazan : Dr. Mustafa T. YÜCEL

Çocuk bakım hizmeti 1948 tarihli **Çocuk Kanunu** ile kurulmuş olup, o tarihe kadar farklı mahalli otoritelere bağlı olan hizmetler tek bir organın çatısı altında toplanmıştır. Adı geçen kanun her mahalli otoritede, İçişleri Bakanlığının rehberliği altında fonksiyon görmek üzere çocuk komitelerinin kurulmasını ön görmüştür. Aynı zamanda mütehassıs bir memur her mahalli Çocuk Departmanı için tayin edilmiş olup, bu uzman kişi sosyal hizmet uzmanlarına başkanlık ederek, çocukların ihtiyaçları tesbit edilmekte ve uygun görülen tedbirler alınmaktadır.

Çocuk komitelerinin üyeleri mahalli meclise seçilen üyeler arasından gelmekte olup; bunlar arasında, seçimle gelmemekle beraber özel ihtisasları sebebiyle yer alan kişilerde bulunmaktadır.

Çocuk bakım hizmetleri zamanla inkişaf ederek, özel eğitim görmüş elamanlara sahip olmuştur. Bu inkişaf neticesi çocuğun ailesinden tecrit edilerek tedavi islâhının kabil olamıyacağı ön görüldüğünden 1963 tarihli **Çocuk ve Gençlere Değin Kanunun** birinci maddesi aşağıdaki hususları ihtiva etmektedir :

1 — Çocukların bakıma alınmasını, alındıktan sonra uzun müddet bakımda kalmasını, Çocuk Mahkemesi önüne çıkmasını önlemek ve çocukların refahını sağlamak üzere her mahalli otoritenin aileye yöneltilmiş tavsiye, rehberlik fonsiyonunda bulunması ve gerekli görüldüğünde eşya ve para yardımında bulunması;

2 — Bu vazifenin ifası sırasında mahalli otoritelerin gönüllü teşekküller ve diğer şahıslarla işbirliği yapılması.

1963 tarihli kanunun ısdarına kadar, mahalli komitelerin ailenin yıkılmasını ve çocukların bakıma alınmasını önleyici nitelikte olmak üzere para yardımında bulunması mümkün değildi.

Bu kanunla birlikte çocuklar bakımından sorulmluluk mahalli otoritelerin çocuk komitelerine terk edilmiş ise de, komitenin bu görevin ifası sırasında eğitim, iskân depertmanlarının ve gönüllü teşekküllerin yardımlarından istifadesi teşvik edilmiştir. Özellikle, gönüllü teşekküllerin yardımı önem kazanmaktadır. Bu teşekküllerin uzun geçmişi ve ailelerin bunlarla olan münasebete daha arzulu olması sebebiyle mahalli otoriteler için bunların iş birliği ve yardımından istifadesi görevlerinin ifası bakımından zorunlu olmaktadır.

Çocuk komitelerine bağlı olan çocuk departmanının genel olarak görevleri aşağıda sıralanmıştır :

1 — Yardım arayan kişiler ve harici müesseseler ile temas kaynağı olmak üzere bir koordinasyon merkezi görevini görmek;

2 — Çeşitli sosyal hizmetler tarafından yardım edilmiş ailelerin kayıtlarını tutmak üzere merkezi bir kayıt sistemi kurmak;

3 — Ailerle case-work çalışması yapmak ve istek üzerine çocukların gözetimi ile ilgilenmek;

4 — Uygun görüldüğünde eşya ve para yardımında bulunmak.

Yukarıda belirtildiği üzere, mahalli otoriteler İçişleri Bakanlığınca çıkarılan tamimlere tâbi olup; Bakanlık tarafından mahalli otoritelere tavsiyelerde bulunmaktadır. Verilen tavsiyelerin ekserisi profesyonel nitelikte olup; mahalli otoritelerin tavsiye istemeleri üzerine verilmektedir. Diğer bir ifade ile, sistem mahalli otoritelere empoze edilmek yerine işbirliği ve anlayış çerçevesinde mana kazanmaktadır.

Personel

İçişleri Bakanlığının Mart 1967 yılındaki istatistiğine göre 3015 çocuk bakım uzmanı kadrosu mevcut olup, bunlardan 322 si münhal bulunmaktadır. Bu kadroda çalışacak memurlar bakımından ön görülen mesleki öğretim İçişleri Bakanlığı tarafından tesis edilmiş olan kurslardaki öğrenim neticesi verilen diplama olup; buna sahip çocuk bakım memurlarının yüzdesi 28. 4 dür.

Komplike bir saha olan çocuk bakımında, personel yalnız çocuklarla meşgul olmayıp mesut olmayan, yetersiz ve maddi imkânlardan yoksun ebeveynlerlede ilgilenmekte, aile birliğini muhafazaya gayret etmektedir

681

Bu bakımdan personelin bilgi, kabiliyet ve emniyet hissinin geliştirilmesi suretiyle cemiyete mümkün olan en iyi servisin verilmesi zorunlu görülmektedir.

Gezdiğimiz mahalli otoriteler tarafından, kanuni vazifelerinin ifası bakımından mevcut personelin takviye edilmesi lüzumu belirtilmiştir. Hiç şüphesiz, personel ve diğer kaynaklar bakımından sınırsız imkânlara sahip olan bir mahalli otorite mevcut değildir.

Bununla beraber bakım için çocuk departmanlarına gelen çocukların artışı karşısında bazı mahalli otoritelerin personeli iki misline çıkarılmıştır. Meselâ Doğu Sussex kazasında personel üç misline çıkarıltır 1961 yılında 11 çocuk bakım memuru mevcut iken şimdiki sayısı 34 ü bulmuştur.

Çocuk Departmanı (Bürosu)

Her mahalli çocuk komitesine bağlı olarak çocuk büroları kurulmuş olup; gezdiğim mahallerdeki bürolar timler halinde çalışmaktadır. Her tim için ayrılmış olan bir sorumluluk bölgesi veya mıntıkası mevcuttur. Londra'nın mahalli idarelerinden biri olan Hounslow'da çocuk bakım memurları ayrı mıntıkalarda çalışmakta ve o mıntıkadaki müracaatları kabul etmektedir. Aynı durum Dorchester'de de görülmüş olup; her mıntıkadaki çocuk bakım memurları kıdemli memurlar tarafından kontrol edilmektedir.

Çoçuk bakım memurlarının sıhhatli ve etkili bir görev yapabilmeleri bakımından bunlara tahmil edilen yükün az olması gerekmektedir. Bununla beraber, bu memurların yükü tüm olarak oldukça yüksektir. Dorchester'de her bir çocug bakım memurunun yükü, (bakmakla mükellef olduğu çocuk sayısı 50 - 55 kadar olup; aile ile meşgul olanların ki ise 20-25 dir. Aile bakım memurları daha ziyade çocuk bakım servisinin önleme faaliyetleri ile meşgul olmaktadır.

İçişleri Bakanlığı da dahil olmak üzere; kimse, her bir çocuk bakım memuru için uygun olan case - yükünü tesbit edememiştir. Genel olarak, 30 ila 50 imkân dahilinde görülmekte ise de, problem ailelerle meşgul olan ve haftada en azından 2 veya 3 ziyaretin yapılması gerekliği karşısında case - yükünün 20 den fazla olmaması gerekmektedir.

Hiç şüphesiz, söz konusu olan yük çeşitli faktörlere, memurun seyahat edeceği mesafe, case - lerin tiplerine dayanmaktadır. Çocuk memuru herhangi bir mahalli otorite de 50 - 60 çocuk veya aile ile tesirli

olarak vazife görebileceği gibi diğerinde, 15 case ile tesirli bir icraat yapamıyacaktır.

Gezdiğim mıntıkalardaki çocuk büroları tesirli bir icraat yapabilmek bakımından personeli arasında periyodik grup toplantıları yapmaktadırlar. Gönüllü teşekküller ve ilgili kişilerde bu toplantılara davet edilerek bunlarla da iyi işbirliği ve anlayış temin etme yoluna gidilmiştir.

Çeşitli sosyal hizmet büroları arasındaki işbirliği de, bunların müdürleri ile yapılan toplantılarla tesis edilmiş olup; Bu toplantılara probation hizmetinin temsilcisi de davet edilmektedir. Probation hizmeti 1963 tarihli uçocuk ve gençlik kanunundan önce de önleme fonksiyonun ifa etmekteydi.

Aile Rehberlik Hizmetleri

İngiltere ve Gal'daki sosyal hizmetlerin en esaslı karekteristik vasfı, yardıma ihtiyaç duyulduğunda; ailelerin bu yardımı temin etmesi nin kolay olmasıdır. Bu gaye zımmında ve önleme gayesi ile bazı mahallerde aile rehberlik merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlere müracaat imkanının kolay olması nedeni ile, yapılacak tavsiye, rehberlik ve yardım neticesi çok önemli bir önleme faaliyeti icra edilmektedir.

Bu merkezler bazı yerlerde çocuk bürolarının dahili bir organı olarak veya çeşitli mahallî teşekküllere hizmet etmek üzere veya gönüllü teşekkül çerçevesinde, çocuk büroları tarafından finanse edilmek ve kısmen de onlar tarafından gözetilmek üzere kurulmuştur. Ve en son olarak belirtilebilecek diğer bir teşekkül tarzı da müstakil olarak teşekkül ettirilen ve muyyen bir mahalleye veya cemiyete hizmet eden merkezler olarak kurulmasıdır

Bu merkezlere yapılan müracaatlar sonucu ailelerde beliren sorunların başlıcaları şunlardır :

1 — Çocuk yetiştirme problemleri;

2 — Ailevi ihtilâfları;

3 — Borçlanmalar;

4 — Yetersiz iskân durumu.

687

Müracaat ve Bakıma Muhtaç Çocukların Tesbiti

Çocuk bürolarına, yardım isteği yolundaki talepler ailelerden, teşekküllerden ve diğer kişilerden gelmekte olup; çocuk bürosu bu talepler karşısında ilgili çocuğun aileyi ve evi terk etmemesine gayret etmektedir. Diğer bir ifade ile, çocuğun hemen çocuk yuvasına veya bakım evine almak yerine çocuğu ailesinde bırakarak aile çerçevesinde islâh faaliyetine girişmektedir.

İngiltere ve Gal'deki çocuk bakımı problemi, bakım için bürolara transfer edilen çocuk adedi ile belirebilir. 31 Mart'ta nihayete eren 1967 yılı içerisinde 46.190 çocuk, çocuk bürolarında bakımına alınmış; 133.687 çocukta diğer yollarda yardım görmüştür. Bu çocukların yüzde 70 - 80 polis ve diğer sosyal servisler tarafından sevkedilmiş olup; bunların problemleri de mütehassıs bir kişinin yardımını gerektirecek bir ciddiyet arzetmektedir.

Çocukların mahalli otoritelerin bakımına terkedilme sebepleri çeşitlidir : ekserisinin ebeveyni hasta olup kısa süreli olarak bakıma gelmektedirler; diğerleri gayri meşrû; terkedilmiş, ihmal edilmiş veya fena mumaleye tabi tutulmuş çocuklar olup; bazılarıda mahkeme tarafından bakım, muhafaza ve kontrolüne karar verilmiş çocuklar olarak belirmektedir. Çocukların büyük bir ekseriyeti nihayet evlerine dönmekte ise de, 1959 yılından beri mahalli büroların bakımına terkedilen çocuk sayısı artış kaydetmektedir. Buna mukabil gönüllü teşekküllerin bakımında bulunan çocuk sayısı da esaslı ölçüde azalmıştır. 1959 yılında gönüllü teşekküllerin bakımındaki çocuk sayısı 17.068 iken 31 Mart 1966 da 10.839'a düşmüştür. 1959 ve 1966 yılları arasında İngiltere ve Gal'de mahallî otoritelerin ve gönüllü teşekküllerin bakımındaki çocuk sayısı 78.648 den 79.966 ya yükselmiştir. Bu rakamlar, 18 yaşın altındaki tahmini nüfusa göre binde 6.5 den binde 6.1 e düşüşü ifade etmektedir.

Son yıllarda bakıma alınan çocukların miktarındaki artışı açıklar nitelikte olmak üzere 1962 - 63 yılı ile 1965 - 1966 yılının mukayesesi bakıma geliş sebepleri bakımından aşağıda belirtilmiştir :

Bakıma geliş sebepleri	**Artış nisbeti**
Terkedilmiş veya kaybolmuş olmak	% 50
Annenin aileyi terki ve babanın çocuklara bakamaması	% 31
Çocuğun gayri meşrû olması ve annenin bakamaması	% 38
Tatminkâr olmıyan ailevî koşullar	% 81

684

Tahliye sebebiyle evsiz kalan çocukların bakıma alınması bakımından ise % 33 nisbetinde bir azalma görülmüştür.

Mahalli otoritelerin arzusu, çocukların çocuk mahkemesi önüne çıkmalarını önlemek şeklinde olup: bu gaye zımmında olmak üzere polis teşkilâtı ile irtibat ve işbirliği tesis edilmiştir. Böylece her suç işleyen çocuk, suçu ciddi bir nitelik arzetmediği takdirde çocuk mahkemesine sevkedilmemektedir. Polis kanunî bir temele istinat etmemekle beraber, suçlu çocuğu mahkeme önüne çıkarıp çıkarmamak bakımından bir takdir hakkına sahip bulunmaktadır. Polis isterse çocuğa bir ihtarda bulunabilir. Ve bunu yapmadan önce de çocuk bürosunu bundan haberdar eder.

Şubat 1964 tarihli İçişleri Bakanlığının bir tamimi gereğince mahalli emniyet Müdürlerine, Çocuk Bürolarının görmekte olduğu önleme fonksiyonu nedeni ile, her hangi bir suçlu çocuk hakkında adlî bir takibat yönüne gidilmeden önce çocuk büroları ile temasa geçilmesi tavsiye edilmektedir .

Polis tarafından ihtar ile iktifa edilmiş suçlu çocuklara ait ve riler aşağıdadır. Bu çocukların bazıları ihtar ile birlikte polis irtibat sisteminin gözetimine terkedilmiş olup; bu sistemin sayısı İngiltere ve Gal'de 17 dir.

Suçlar (Indictable crimes)	**Yaş grubu**		**Toplam**
	14 yaşın altında	**14 - 17**	
Gasp ve hırsızlık	11. 188	5,962	17,150
Dolandırıcılık	653	493	1.146
Cinsel suçlar	281	855	1.136
Şahsa karşı işlenen şiddet suçları	168	212	380
Diğer suçlar	169	109	278
Genel toplam	12. 459	7.631	20.090

Çocuk Bürosuna havale edilen bir çocuk karşısında, Çocuk Bakım memuru ilk önce çocuğun evini ziyaret ederek yapılması gerekli işlem hakkında karar vermektedir. Bu ziyaret sırasında ebeveyn ve çocukla mülakatlar yapılmakta ve bunun neticesinde aşağıdaki yollardan biri takip edilmektedir.

1 — Çocuğun Çocuk Bürosuna haftada bir kere gelerek memuru görmesi;

685

2 — Ailenin tretmana tâbi tutulması - ailenin haftada bir defa ziyaret edilmesi.

3 — Ebeveynin rızası ile çocuğun bir kaç aylığına bakıma alınması.

Bu kararın iki gayesi vardır : 1. Ailedeki gerili azaltma;
2. Çocuk bakım memurunun çocuğu daha iyi tanımasını sağlamak.

Çocuğun bakıma alınması halinde çocuk ile ailesi arasındaki bağın muhafazası için her türlü gayret sarfedilmektedir.

Gezdiğim mahallerdeki Çocuk Bakım Memurlarından edindiğim bilgiye göre, **bakıma muhtaç olan çocuklar, kendilerine zarar meydana gelmeden çok önce tesbit edilememektedir.** Hissi bakımdan çocuk zedelendiğinde onun hissiyatını etkilemek güçlü olmaktadır. İşte bu bakımdan, tesirli bir önleme ve çocuk bakım hizmeti için zarara maruz kalacak çocukların daha erken tesbitini sağlayacak sinyallerin belirtilmesi gerekli görüamektedir. Çocuk Bakım Memuru aileyi ziyaret ettiğinde gerekli olan işlemi kararlaştırabilmelidir. Genellikle, problem veya yetersiz aileyi tesbite dair işaretler belirli, düşük gelirli ailelerdeki çocukların tesbiti de kolay ise de, yüksek gelirli ailelerdeki çocukların tesbit ve tedavisi, bunların suç işlemlerine kadar kabil olamamaktadır.

Çocuğun bakıma alınması halinde gaye, çocuğu mümkün olan en kısa zamanda ailesine iade etmektir. Bakıma alınan coçuğun özel problemleri olması ve uzun süre bakımda kalması kararlaştırıldığında çocuk Müşahade Merkezine gönderilir. Genellikle, yeterli sayıda müşahade merkezi olmadığından bakıma alınan her çocuk bu merkezlere gönderilememektedir.

Çocuk, müşahede merkezinde sakinleşinceye kadar kalmakta ise de, İçişleri Bakanlığı Çocuk Departmanı Başmüfettişi Morris'in ifadesine göre, «çocuk hiç bir zaman bu durumu kazanamamaktadır.»

Bakıma alınan çocuk bakımından ittihaz edilen tedbirler aşağıdadır.

1 — Koruyucu aile yanına yerleştirme;
2 — Mahalli otoritenin çocuk yuvalarına veya kreçlere yerleştirme;
3 — Gönüllü Teşekkülere ait bakım evlerine yerleştirme;
4 — Yetiştirme yurtlarına yerleştirme;
5 — Mahalli Otoritenin bakımında olmakla beraber ebeveyn, vasi akraba veya dostun sorumluluk ve kontrolüne terketme.

686

Bütün bu tedbirler bakımından gaye, yukarda belirtildiği gibi çocuğu ailesi nezdine yollamak; zira, **aile dışı tretman ne kadar iyi olursa olsun başarılı bir tretman olarak belirmemektedir.**

Bu tedbirler bakımından, hangi tedbirin hangi tip çocuğa yararlı olabileceğini tesbit zımmında kriterler mevcut olmadığı gibi bu yolda yapılmış araştırmada yok denilecek derecededir. Öte yandan bu nev'i kriterlerin pratik bakımından tatbik kabiliyeti olamıyacağı belirtilmekte ve bu hususta koruyucu aile müessesesi örnek olarak gösterilmektedir. Bir çocuğun koruyucu aile tedbiri ile korunması uygun görülse bile, çocuğu alacak ailenin kabullenmesi veya çocuğun nezdine gideceği aileyi benimsemesi gerekli görülmektedir. Bu sebepten peşin olarak şu veya bu çocuğun koruyucu aile müessesesinden istifade ettirilmesi söylenemez, denilmektedir.

Bununla beraber, genel olarak çocukların istifade edebileceği tedbirler yönünden bir sınırlandırmaya tabi tutulması rehber olmak bakımından uygun görülmelidir; zira dirayetli bir çocuk Bakım Memuru çocuğun koruyucu aile yanına konulmasına karar verip, çocuğun bundan yararlanmadığı görmesi halinde başka bir tedbire baş vurması en normal bir işlem olacaktır.

Çocuğun bakım altında olması halinde Çocuk Bürosunun aile nezdinde tretman faaliyetine girişmesi ve aile dinamizmini anlaması gerekli dir.

Çocuk Bürolarına havale edilen çocukların yarısı kadarı evde kalarak Çocuk bakım memurları tarafından ziyaret edilmektedir. Bakıma alınan ekseri çocuklar 6 haftadan fazla kalmamaktadır. Bakıma alınan çocuklar koruyucu aile nezdinde yerleştirilmediği taktirde Çocuk Bakım Evlerine gönderilmektedir.

31 Mart 1967 tarihinde bakımda bulunan çocuk toplamı 69.504 olup bunun % 50 si koruyucu aile yanına, % 40 ı Çocuk Bakım Evlerine ve % 10 nu da diğer müesseselere yerleştirilmiştir.

Bakıma gelen çocukların bakım sonrası takibi hemen hemen hiç yapılmamaktadır. Kent kazası Çocuk Bürosu Müdürü, «yaptığı gözlemler neticesi bakıma gelen çocukların ekserisinin bakım sonrası suç işlediklerini ifade etmektedir.

Çocuk Bakım Evleri

Bakıma alınan çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi uygun görülmediği taktirde çocuk normal olarak mahalli Çocuk Bürosu tara-

fından idare edilen müesseselerden birine yerleştirilmektedir. Bu müesseselerin pozitif ve yerine getirilmesi gerekli bir rolü ifa ettikleri kabul edilmektedir. Çocukların, aynı zamanda cemiyetteki faaliyetlere de iştirak etmesi kabul edilmiş olup, çocukların hariçteki her çeşit faaliyetlere iştiraki için başarılı gayretlere girişilmiştir. Bunun neticesi olarakta müesseselerdeki nüfusun az olması ve ufak gruplar teşkiline önem verilmektedir.

31 Mart 1966 tarihinde mahalli Çocuk Büroları çerçevesindeki müesseselerde bulunan çocuk sayısı 19.989 dur. Önceki yıla nazaran %3 nisbetinde bir artış görülmüştür.

Bu müesseseler mahalle içerisindeki diğer evlere benzer olarak inşa edilmiş olup; müessese ebeveyni ile bir aile grubu olarak cemiyette yaşamakta, mahalle çocuklarının müesseseye davet edilmeleri ve çocukların mahallî okullara devamları ile normal bir yaşantı sağlayabilmektedir.

Müesseseler bakımından endişe duyulan husus, personelin yeterli eğitim görmemiş olması ve ücretlerinin düşük olması sebebiyle de ehliyetli kişilerin celp edilememesidir. Bununla beraber, müessese personelinin yetiştirilmesini temin bakımından müessese personeli periyodik olan yapılan grup toplantılarına iştirak ettirilmekte ve İç İşleri Bakanlığı tarafından açılan kurslara devam ettirilmektedirler.

Koruyucu Aile

Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesine karar verilip, uygun bir aile bulunduğunda, çocuk ilk önce aileye tanıştırılmaktadır. Bidayette, çocuk herhangi bir ön faaliyet ve hazırlık olmaksızın aileye tanıştırılmakta idi ise de bu tatbikattan vaz geçilmiştir.

Koruyucu aile müessesesi, diğer tedbirler yanında en çok başvurulan bir tedbir olarak belirtilmektedir. 31 Mart 1967 yılında mahallî otoritelerin bakımında bulunan çocukların % 50 si koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir. Gerçekten de, bakıma alınan çocukların ekserisi çok kısa süreli olarak bakıma gelmişlerdir. Bu durum daha belirli olarak çocukların bakıma geliş sebepleri incelendiğinde görülmektedir : 1966 yılında bakıma gelen çocuklardan 17.313 ü ebeveyn veya vasinin kısa süreli hastalığı sebebiyle bakıma gelmişlerdir. Bu çocuklar için kısa süreli olarak bir aile yanına yerleştirme başarılı bir netice hâsıl etmektedir.

Koruyucu aile müessesesi yararlı olmakla beraber, bakım evlerinin yerini alabileceği düşünülemez. Zira, herşeyden evvel, yeterli koruyucu aile bulmak mümkün değildir.

Mahallî otoriteler, genellikle, küçük çocuklar bakımından koruyucu aile bulabilmekte ise de, yaşlı ve sakat çocuklar bakımından aile bulabilmek her zaman mümkün olamamaktadır.

Çocuk Bakım memurları, koruyucu ailelere periyodik ziyaretler yapmaktadır. Ziyaretlerin sıklığı durumun icaplarına ve memurun takdirine kalmış vaziyettedir. Bununla beraber, koruyucu ailelerin gerekli desteği görmesi önem kazanmaktadır; zira bakıma gelen çocuklar, hissi bakımdan intibaksız karekterdedirler.

Mahalli Otoriteler, ailelere ufak bir miktar para vermekte olup; yalnız miktarın tayini bakımından takdir hakları mevcuttur; istedikleri meblağı verebilir. Ailelere verilen para, kâr temin gayesini gütmemekte ise de, verilen para ekseriya çocuğa sarfedilenden çok düşük olmaktadır.

Koruyucu aile müessesesinin çocuk bakımından yararlı bir nitelik kazanması bakımından aşağıdaki unsurlara önem verilmesi belirtilmektedir :

1 — Çocuğun yaşı - çocuğun yaş itibariyle küçük olması neticeyi etkilemekte.

2 — Koruyucu ailenin bakıma alınan çocuk yaşında çocuğa sahip olması.

3 — Hissi problemleri olan çocuklar bunların koruyucu aile yanına yerleştirilmesi tretman bakımından pek güçlü olmaktadır.

Evsiz Kalan Aileler içi alınan Tedbirler

Gezdiğim mahallerde evsiz kalan ailelerde birliği muhafaza gayesine yöneltilmiş tedbirler mevcuttur. Evsiz veya sosyal bakımdan yetersiz ailelere şehirdeki muvakkat iskân mahallerinde yer verilerek eğitilmesi yoluna gidilmektedir. Buna ilâve olarak mahalli otorite tarafından tanınan kira veya zararları tazmin yolundaki garanti sistemleri mevcuttur. Kirayı ödemiyen bir ailenin tahliye tehdidi ile karşı karşıya kalması halinde **kira garanti sistemi**; sosyal bakımdan kifayetsiz olup, eve zarar ihdas eden aileler bakımından ise, **zarar garanti sistemi** sözkonusu olmaktadır. Her bölgedeki iskân Otoriteleri - bu otoritelerin sahip oldukları evler vardır. - Kira bakımından geride kalan, kiralarını ödemeyen aileleri mahalli Çocuk Bürosuna bildirmektedirler. Bu suretle Çocuk Bakım Memurlarının erken zamanda aileye girerek gerekli

tedbirlerin alınması sağlanmakta ve aileyi bu suretle tahliye tehlikesinden kurtarmaktadır.

Bazı mahallerde bu garanti sistemlerinin olmayışı karşısında diğer bazı tedbirlerin vaz'ı yoluna gidilmiş ve tahliye edilmiş olan aileler çocuk bürolarına ait olan yurtlara (Hostel) yerleştirilmiştir.

Geçici olarak bu hostellerde kalan ailelerin inkişafına gayret edilmekte ve buradan ayrıldıklarında mahalli otoriteye ait evlere yerleştirilerek normal bir yaşantı temin etmelerine gayret sarfedilmektedir. İşte bütün bu tedbirlerde esas gaye aile birliğinin idamesini sağlamak suretiyle çocukların bakıma alınmasını önlemektedir. Yukarda belirtildiği üzere en iyi tretman nev'i aile çerçevesinde yapılan tretmandır.

Aile yetersizliğin başlıca sebepleri, ebeveynlerin düşük zeka seviyesine sahip oluşları, veya kendilerinin ekseriya çocuk çağlarında himayeye muhtaç bir durumda oluşları, veya gençlerin ailelerinden gizli olarak, örneğin kızı kaçırarak yaptıkları, evlenmelerdir.

Eşya ve Para Yardımı

1963 tarihli **Çocuk ve Gençlik Kanunu** ile birlikte Çocuk Büroları bu nev'iden yardımda bulunabilmektedirler. Gönüllü teşekküllerin bu nev'iden yardımları oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Çocuk Büroları tarafından temin edilen bu maddi yardımın diğer kuruluşlar tarafından yapılan yardımların yerini alması gaye edinilmemeştir. Yapılan yardımla birlikte ailelere sosyal uzmanlar tarafından yapılan gerekli ıslah faaliyetleri de söz konusu olmaktadır.

Kısaca, yapılan para yardımları çocukların bakıma alınmasını önlemek gayesini hedef tutmakta olup, diğer kanuni teşekkülleri yapacağı yardıma kadar söz konusu olan geçici nitelikteki bir yardım olarak belirmektedir.

Gezdiğim ekseri mahallerde, Çocuk Büroları mobilye vesair eşyaları toplamakta ve ihtiyacı olan ailelere vermektedir.

Çocuk Suçluluğu

Genellikle çocuk suçluluğu miktarı devamlı olarak aynı seviyede kalmaktadır; yalnız 1963 ve 1964 yılları arasında 14 yaşın altındaki erkek çocuklar bakımından bir düşüşe mukabil kız çocuklarının işledikleri suçlar bakımından bir artış kaydedilmiştir.

690

Suçluluğu sabit görülen çocuklar bakımından bu artış kısmen cezai sorumluluk yaşının 8 den 10 yaşına çıkarılmasıyla izah edilebilir.

Gelecek için Hazırlanan Plânlar

Nisan 1968 tarihinde Hükümetin neşrettiği **Tehlikedeki Çocuklar** adlı beyaz kitabında çocuklar bakımından İngiliz ve Gal Hukukuna ithal edilecek normların esasları vazedilmiştir. Bu beyaz kitabın ana unsurları aşağıda belirtilmiştir.

1 — Çocuk suçluluğunun önlenmesi ve tretmanı üzerinde daha ehemmiyetle durularak, bunlarla ilgili servisler arasında işbirliğinin tesisi;

2 — 10 ve 14 yaşları arasındaki çocuklar hakkında dâva ikamesi sınırlı bir nitelikte olacaktır; bu bakımdan çocuğun ailesi ve ebeveyninin sorumluluğu ön plânda gelmekte olup; dâva ikamesi öncesi bu durumların tetkiki esas olmalıdır; Dâva ikamesi cemiyetin veya çocuğun korunması söz konusu olduğunda mümkün olabileceği;

3 — Çocuk Mahkemelerinin suçlu çocuğu yetiştirme okullarına (Approved School) gönderebilmesi mevzuaatan çıkarılacaktır; çocuğun aileden alınması her hal ve kârda çocuğun Çocuk Bürolarının nezaretine bırakılması şeklinde olacaktır; 14 yaşın altındaki çocukların gözetimi Çocuk Büroları tarafından yapılacaktır. 14 ve 17 yaşın arasındakilerinin gözetimi ise ya Çocuk Büroları veya probation memuru tarafından yapılacaktır.

Nihaî Mütalâalar

1 — Ne zaman ve nerede olursa olsun yardıma ihtiyaç duyulduğunda bu yardım kaynağını temin etmek güç değildir.

2 — Çocuk Bürolarının hizmetleri genişledikçe, buraya yapılan müracaatlar veya gönderilen çocuk sayısı artmaktadır; bu bakımdan Çocuk Bürolarının rasyonel ve tesirli bir hizmet görebilmesi, bunların kendilerine havale edilen caseleri iyi bir süzgeçten geçirmelerini gerekmektedir.

3 — Çocuk Büroları tarafından alınan çeşitli tedbirlerin tesirliliği ölçen her hangi bir araştırma yapılmadığı gibi, bakıma gelen çocukların bakım sonrası takibi işlemi de yapılmamaktadır.

691

4 — Çocuk Büroları 1963 tarihli **Çocuk ve Gençlik Kanununun** öndüğü **önleme kavramı** hakkında belirli bir fikre sahip değildir; bununla beraber bu kavramın önemi üzerinde ciddiyetle durmaktadırlar.

5 — Çocuk Bürosuna gelen her çocuğun ıslâhı için çalışılmakta ise de, bu neticenin temin edildiğini söyliyebilmek iyimserlik olacaktır.

6 — Çocuklara yöneltilmiş hizmetler bakımından gönüllü teşekküller önemli bir rol oynamaktadırlar.

7 — Aile rehberlik merkezleri önleme sahasında önemli potansiyele sahip bulunmaktadırlar.

8 — Çocuk Bakım Evleri bakımından ufak gruplar prensibi tesis edilmiş ise bunun mali portresi ve tretman yönünden diğer büyük müesseselerdeki ufak gruplara ayrılma şeklinde beliren yönetiminden daha faydalı neticeler verdiği tesbit edilmiş değildir.

9 — Çocuk Büroları terkedilmiş, yetersiz ailelerde bulunan çocuklar veya suçlu olabilecek çocukları önlemek bakımından normatif düzeyde ve nisbetende tatbiki sahada tesirli bir sistem kurmuş olup; gelecek bakımından daha tesirli bir hizmet görebilme potansiyeline sahip bulunmaktadırlar.

Bibliyografya:

Home Office, **Report on the Work of the Children's Department**, 1964 - 1966 London, 1967.

R. A. Parker, **Decision in Child Care**, London, 1966.

R. E. Passingham. «A Study of Delinquents With Children's - Home Back **The British Journal of Criminology**, January 1968.

M. L. Kellmer Pringle. **Adoption - Facts and Fallicies**. Longmans, 1967.

A. Leisner. **Family Advice Services**, Longmans, 1967.

692

340.617.9

ORGAN NAKLİNİN DOĞURDUĞU HUKUKİ MESELELER

Yazan : Dr. Turgut SENGİR
(İstanbul Hâkimi)

1 — **GİRİŞ** : Evvelâ Birleşik Amarika Devletleri sonradan Güney Afrikada Doktor Christian Bernard ve nihayet Fransa, İngiltere ve diğer Memleketlerde uygulanmakda olan organ nakli, gerek Tıp ve gerekse başta Hukuk olmak üzere bütün sosyal bilim alanlarında geniş çapta yankılar uyandırmakta devam etmektedir.

İnsanı fizikî bir canlı olarak konusuna almış olan Tıp, onun hayatının en sağlam ve sıhhatli şekilde idamesine çalışırken Sosyal varlığı ile de Sosyal Bilim mensupları ilgilenmişler ve Cemiyet halinde yaşamasının gerektirdiği kaide ve esasları meydana getirmişlerdir.

Böylece hasta ve bozuk bir organ, sağlam ve sıhhatli başka biri ile değiştirmek yolu kullanılarak konusunu teşkil eden insan hayatını uzatmayı gaye edinmiş Tıp ilminin yanıbaşında bir hukukî varlık olarak kişinin maddi bütünlüğünü teminat altına alan hukuk dahi son zamanların en önemli meselesi haline gelmiş olan konuya hâl çaresi aramak yoluna başvurmuşlardır.

Mesele, fikir olarak yeni değildir. Bir taraftan Yunan Mitolijisinde MEDE isminde bir sihirbazın kan nakli suretile Anchise adlı bir ihtiyara gençlik ve kuvvet aşıladığı hikâye edilirken diğer taraftan Orta Çağdan kalma muhtelif kiliselerdeki kabartma ve tablolarda başka bir insanın takma ayak, kol ve sair uzuvları bulunan kişiler görülmektedir.

Tamamen hayâli ve mitolojik olan bu belirtiler yanıbaşında meselenin tatbikat alanına geçebilmesi için 20. Yüzyılı ve Modern cerrahinin teknik inkişafını beklemek lâzımgelmişdir.

Bu konuda ilk olarak kan nakli düşünülmüş ve 20. asrın ilk yarısında tahakkuk ettirilen nakil zamanımızın en olağan hadiselerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca et, kemik, deri, göz kornesi, böbrek ve karaciğer nakilleri büyük muvaffakiyetle uygulanagelmişdir.

Genel olarak Hukuk alanında nakli tahakkuk ettirilen her bir organ için ayrı bir kanun ve mevzuatın kabulü lâzım gelmişdir. Bunun sebebi vücut bütünlüğünde herbir organın ayrı ayrı hayati fonksiyonunun

693

mevcudiyeti olsa gerektir. Bununla beraber Tıp tekniğinin göstermeyi başardığı önemli hamlelere mevzuatın ayak uydurabildiğini iddia etmek güçdür. Fransa ve Almanya gibi ileri memleketlerde dahi kanun koyucunun meydana getirdiği ağır, gerekçesiz ve ekseriya zemin ve zamana uymayan kanunlar tıbbi ilerlemeleri takip zorunda bulunan operatör ve Tıp müntesiplerine ayak bağı olmaktadır.

Memleketimizde ise bu konuda yani kanun ve mevzuat konusunda yeni hükümler derpiş edildiğini iddia etmek mümkün değildir. Medeni Kanun ve Ceza Kanununun klâsik maddeleri ise muhteva itibariyle bu çok nazik meseleye hâl çaresi bulmakdan uzak kalmaktadır.

2 — CANLI BİR İNSAN ÜZERİNDEN YAPILAN NAKİLLER : Bu konuda Memleketimizde muvaffakiyetle icra edilen son böbrek naklinden bahsetmek yerinde olur.

Bundan 5-6 ay kadar önce Beyoğlu Belediye Hastahanesinde Operatör Dr. Atıf Taykurt tarafından yapılan ameliyatta bir işçinin vazifesini ifa edemez hale gelmiş olan böbreği alınmış yerine sağ olan bir arkadaşınınki takılmışdır. Yapılan Klinik öncesi çalışmalarda hastanın ve vericinin kan grupları Rhesus faktörü muvacehesinden incelenmiş, vericinin sarih müsaade ve rızası istihsal edilmiştir.

Yapılan ameliyat muvaffakiyetle sonuçlanmış ise de bir müddet sonra hastanın vücuda takılan böbreği reddetme emareleri göstermiş bunun üzerine derhal müdahale edilerek böbrek geri alınmışdır. Halen gerek alıcı ve gerekse verici hayatta bulunmakda, alıcı tek böbreği ile yaşamaktadır.

Olayın bu noktasında Ceza Hukuku ve Tazminat hukuku bahse konu olmaktadır. Nitekin Ceza Kanununun 459. maddesi (Meslek ve sanatta acemilik neticesi olarak bir şahsa cismen eza veren veya sıhhatini ihlâl edecek bir zarar iras eden yahut aklî melekelerinde teşevvüş hûsulüne sebebiyet veren) kişinin cezalandırılacağından bahsetmektedir.

Medeni Kanunun ise 8. maddesinde (her şahıs Medeni Haklarından istifade eder binaenaleyh kanun dairesinde haklara ve borçlara ehil olmakta herkes müsavidir) derken Anayasanın 14. maddesinde derpiş edilen (Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına sahip olduğu) prensibini doğrulamışdır.

Borçlar Kanunumuzun 41. maddesinde ise (gerek kasten ve gerekse ihmal ve teseyyüb veyahut tedbirsizlikle haksız bir surette diğer bir

694

kimseye bir zarar ika eden şahıs o zararın tazminine mecburdur) hükmü vardır.

Hukuki yönden Hekimin sorumluluğu nedir? Bu sorumluluğun kanuni dayanakları neye istinad etmektedir? Bu hususta İsviçre müelliflerinden Hugo Rosenstiel Medeni Kanunumuzun esasını teşkil eden isviçre Hukuk tatbikatında, mesleğini müstakil olarak icra eden Hekim ile hastası arasında doğan münasebetin bir vekâlet ilişkisinden başka bir şey olmadığını, Federal Mahkemenin İş mukavelesi şeklinde evvelki görüşünün terkedildiğini ileri sürmektedir.

Hekim, prensip olarak kendi hatası ile meydana gelen zararları tazminle mükelleftir. Vekâletten doğan münasebette bir borcun ademi ifasının sonuçları şeklinde sorumluluk düşünülebilir. Ancak, Hekimin hastasına bilerek meslekde acemiliği veya ihmalkârlığı ile ika ettiği zararlar cürümden doğan sorumluluk şeklinde bulunup mutlak hukuka tecavüz olarak nitelendirilmektedir. Diğer bir ifade ile ikinci hâlde hekimin, mukavele dışı bir sorumluluğu vardır. Esasla bu yüzdendir ki bu gibi durumlarda Borçlar Kanununun 41. maddesi hükümleri uygulanmaktadır.

Ancak, Tazminat ve Ceza ne zaman bahse konu olacaktır? Organ naklinde vericinin sarih müsaadesini almak Hekimin Ceza ve Hukuk yönünden sorumsuzluğu için kâfi gelecek midir?

Bu hususta Profesör Rene Sevatier rızasının mevcudiyeti halinde dahi Ceza ve Hukuk yönünden takibin mümkün olabileceğini ileri sürerken Ceza Kanununun 49. maddesi ve Borçlar Kanununu 52. maddesinin 2. fıkrasındaki (zaruret hali) nazariyesine dayanan diğer müellifler aksi tezi ileri sürmektedirler.

Kanaatımızca cerrahi tatbikatımızda öteden beri klâsikleşmiş, kendisinin ve yakınlarının sarih rızalarını alma vakıası sorumluluğun giderilmesi için kâfi sebep olmamaktadır. Hekim veya Hastahane sorumluları gerek verici ve gerekse alıcının geçirmek durumunda olduğu ameliyatın mahiyeti, vüs'ati, muhtemel tehlikelerini tefarruatı ile açıklamalıdırlar. Hastanın ise rızası mutlak olarak şahit huzurunda ve yazılı şekilde alınmalı ve hasta beyanda bulunurken her türlü tesirden uzak tam bir aklî olgunluğa ulaşmış bulunmalıdır.

Bütün bunlara rağmen canlı bir kimseden diğerine yapılacak organ nakli ameliyesi hususunda muhtelif Memleketlerdeki ürkeklik devam etmektedir.

Yakın geçmişin acı hatıraları insan zihnini ister istemez yapılan korkunç mezalim ve suistimalleri hatırlamağa sevketmektedir.

Nitekim 1968 Nisan ayında Romada yapılan Tıp Kongresinde beyahat veren Fransız doktorlarından R. P. Riquet (Yeni organ nakillerinin, gelecek bir harpte, bazı devletlerin yaralı ve esirleri kullanmak suretile muazzam insan organı bankaları kurmalarına yol açacağını) ileri sürmüştür. Ayrıca 1965 Nobel Tıp Mükâfatını kazanan Alman Profesörlerinden Warner Forrsmann, meslektaşı Barnard'a hücumlarda bulunmuş ve 20/Ağustos/1967 tarihinde Nüremberg Askeri Mahkemesinin Profesör Karl Gebhadt'ı ölüme mahkûm ederken ileri sürdüğü gerekçeleri hatırlatmıştır. Bahse konu mahkûmiyet gerekçesi aynen (İlgililerin rızasını almaksızın sırf tecrübe maksadı ile sıhhi durumu mükemmel olan mahpuslardan aldığı kemik ve et parçalarını kullanmak suretile (insanlığa karşı cürüm) ika etmektedir.

Hasta küçük ve akıl zayıflığı ile malûl kimse ise ameliyattan önce gerekli müsaade veli veya vasisi veya kanuni mümessilinden alınabilir.

Kanun ve mevzuat dışında görüşümüze göre ölüm halinde bulunsa dahi henüz şuurunu kaybetmemiş olan kimsenin diğer bir hastayı kurtarmak gibi bir gaye ile böbreğinin alınması bahse konu olamaz. Vericinin tek böbrekle yaşayabileceği düşünülse dahi neticeden böyle bir işe o kimsenin hayatının kısalmasına müncer olacak ve bu suretle fiil ölüme sebebiyet olarak tavsif edilecektir.

Diğer tarafdan vericinin fiziki durumunu da nazara almak icap edecekdir. Bunlar arasında, yapılacak cerrahi müdahalenin verici için tehlikeli durumlar meydana getirilmemesine dikkat etmek gerekeceği gibi verici ile alıcının kan guruplarının uygun olup olmadığı, vericinin salgın bir hastalığa duçar bulunup bulunmadığının da tahkiki lâzımgelecektir.

Nihayet, vericinin tek bir rızası dahi vücudundan organ alınmasını meşru kılamaz. Naklin ahlâk ve adâba ve Sosyal nizamlara dahi aykırı bulunmaması da lâzımdır. Bu cümleden olmak üzere kadın rahminin naklinin adâp ve ahlâka aykırı olduğu düşünülebildiği gibi böyle bir nakil meşru bir fayda ve zaruretin de mevcudiyeti şarttır.

Çünkü, insan kişiliği yalnız ilgili şahsı değil bütün cemiyeti de alâkalandırır. Bu bakımdan insan haysiyeti ile bağdaşamıyan operasyonlar veya tıbbi ve sıhhi hiç bir zaruret göstermeyen organ satışları cemiyet kaidelerine aykırı sonuçlar doğurabilir. Bu cümleden olmak üzere me-

696

selâ kısırlaştırma, ilgilinin rızası bulunsa dahi tıbbi bir zaruret olmadıkça suçtur. Ceza Kanunumuzun 471. maddesi böyle bir ahvalde gerek rıza göstereni ve gerekse bu müdahaleyi yapan kimseyi hapis ve ağır para cezasına mahkûm etmektedir.

Bu konuda Fransız İstinaf Mahkemesinin 9/Kasım/1961 tarihli kararı oldukça enteresandır. Bir diş doktoru hastasının talebi üzerine ağzına diş takmış ancak sonradan gerek takılan dişin vasıfları ve bilhassa istenen ücretin fahişliği karşısında yine hastasının arzusu ile takılan dişleri yerlerinden çıkartmıştır.

İstinaf Mahkemesi ortada bir rıza bulunması mucip sebebine dayanarak diş doktorunun beraatına karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi Ceza dairesi ise ortada böyle bir müdahale için tıbbi ve sıhhi hiçbir zaruret bulunmadığı gerekçesine dayanarak fiili (İstiyerek sıhhati ihlâl eden bir zarar irası) na teşbih etmişdir.

Bu konuda Profesör Savatier'in mütalâası daha da enterasandır.

Profesör, (Hekim öyle bir amme hizmeti yüklenmişdir ki buna karşı hastanın irade ve arzusu hiçbir tesir icra edemez. Cerrahi müdahale neticesinde meydana gelmesine çalışılan fayda, müdahalenin doğrucağı tehlikeye değmezse, Hekim, istenilen operasyon teklifini reddetmekle mükelleftir. Bu görevinde hatası bulunan doktor ise umumi Ceza kanunlarına göre takip edilir.) Demektedir. Fransız Temyiz Ceza Dairesinin yukarıda bahsi geçen 9/Kasım/1967 tarihli kararı aynen şöyle sona ermektedir. (..... hastanın rızası, onun vücuduna karşı yapılabilecek tıbbi zaruret gereği olmayan müdahaleyi hiçbir zaman haklı kılamaz.)

Kanaatımızca bu kaide organ naklinde gerek alıcı ve gerekse verici için aynı derecede muteberdir.

Yukarıda bahse konu ettiğimiz böbrek naklinde tıbbi zaruret ve fayda ancak alıcı için düşünülebilir. Verici mutlak surette bir şey kaybedecek ve eski haline iade olmayacaktır? Bu bakımdan alıcının yaş, genel fizik durumunun vericinin katlanacağı fedakârlığa uygun olması, daha doğrusu her halde takılan yeni böbrekle hastanın mutlak olarak hayata ve sıhhata kavuşturulacağı husunda mütehassıslardan teşekkül eden bir komisyonunun fikri bulunması lâzımdır.

Diğer taraftan tıbbi araştırma gayesi dahi ameliyatın sebebi bulunamaz. İnsanoğlu bir kobay olmadığı cihetle İlim gayesi ile dahi olsa onun üzerinde yapılacak her tecrübe Ceza Kanun ve tazminat Hukuku ile karşılaşacaktır.

Bununla beraber bu konuda dahi kat'iyet yoktur. Mevcut tatbikata bakarak kan, deri, saç gibi zamanla eski hale gelebilecek nakillerde bu kadar sert davranmak doğru olamaz.

Nihayet alıcının dahi verici gibi ameliyat hususunda rızası alınacaktır. Çünkü, bütün başdöndürücü ilerlemelerine rağmen tıp ilmi insanın has talıklar karşısında hayat süresini kati olarak tayin etmekten aciz kalmaktadır. En ağır sanılan ve günlerini sayılı olduğu ileri sürülen hastaların muhtelif ruhi ve bünyevi tesirlerle iyleştikleri veya hiç olmazsa ömürlerinin tahminleri aşan müddetlere eriştiği olağan hadiselerdendir. İşte bu sebepledirki yapılacak cerrahi müdahalenin hasta bünyeye nisbetle daha fazla yaşama imkânları sağlıyacağını iddia etmek hayli güçtür. Bu bakımdan hekimin durumu oldukça naziktir. Hekim herşeyden önce (tıbbi fayda ve zaruret) mefhumunu kendi mesleki bilgi ve mütesabatına göre tahekimin durumu oldukça naziktir. Hekim, herşeyden önce (tıbbi fayda ve zaruret) mefhumunu kendi mesleki bilgi ve müktesebatına göre tayin ve takdir edecek bunu yaparken de hastanın rızasını almakta kusur etmeyecektir.

Bununla beraber şuuru yerinde bulunmayan, baygın bir hastanın veya yakınlarının rızasının alınması ameliyatı geciktirecek ve hayati tehlike doğuracak ise hekim, yine hastanın selâmeti uğruna müstakilen karar verme durumunda bulunacaktır. Hekimin aslî vazifesinin hastasını kurtarabilmek için elinden gelen herşeyi yapmak olduğu unutulmamalıdır.

Yukardan beri izah edegeldiğimiz tıbbi, sıhhi ve kanuni güçlükler muvacehesinde yedek organ sağlamasında insan ve diğer yaratık vericilerinden başka kaynaklar aramak son asırda tıbbın önemli bir meşgalesi olmuşdur.

Bu konuda plâstik organ sanayii tıbbi cerrahinin imdadına yetişmiştir. Hakikaten 20 yıla yakındır naylon, dakron leksiglas ve slikonlar ameliyatların malzemeleri arasında yer almışlardır. Bu arada eski İngiliz Kralı Dük Dö Windsor'un atardamarlarından birinin dakrondan yedeği konulduğu bilinen olaylardandır.

Nihayet sun'i böbrek, hatta sun'i kalp üzerinde çalışmalar da mevcuttur.

Bir canlıdan diğerine organ nakli meselesi muhtelif Devlet Mevzuatında bir takım yenilikler getirmiştir.

698

Bu cümleden olmak üzere Çekoslavak Sosyalist Cumhuriyetinde alınan prensip kararına göre (müdahalenin muvaffak olacağı, alıcının bunda büyük mefaati bulunacağı, ve nihayet sosyal plânda vericinin uğrayacağı zararın önemsiz olacağı hususunda teknik bir komisyondan mütalâa alınmadıkça organ nakline müsaade edilemez.

Polonya hukukunda ise ancak kendiliğinden yenilenemiyen organlar için nakil kabul edilmiştir. Ayrıca ameliyatın bir insan hayatını kurtarmak gayesinin yanında, muvaffak olması ihtimalinin çok fazla bulunması, vericinin ise yakınına yardım ve onun hayatını tehlikeye düşmekten vikaye gibi yüksek düşüncelerle meşbu bulunması gerekir.

Organ nakli Danimarkada 9. Haziran. 1967 tarihli kanunla derpiş edilmiştir. İtalyada kabul edilen metin ise 26. Haziran 1967 tarihli kanunla meydana gelmiştir. Her iki metinde kabul edilen esaslara göre verici, hastanın yakın akrabaları, çocukları, veya sıhri hısımları arasından seçilmesi gerekir. Bununla beraber yukarıda zikredilen kişiler gerek kan gurupları ve gerekse ameliyata hazırlık durumları itibariyle müsait değilseler 3. bir şahsa müracaat edilebilecektir. Ancak bu hallerde dahi 2. şahsın reşit bulunması ve muhtemel tehlikelerden haberdar olduğunu bildiren sarih rızasının mevcudiyeti şarttır.

Nihayet içlerinde vericinin şahsi doktoru bulunan bir sıhhi kurul Histolojik yönden hastanın durumuna dair bir rapor hazırlar, bütün bu vesaik ve yazılar sulh Hâkimine sunulur, Hâkim 3 gün içinde ameliyat hususunda karar vermek durumundadır.

3 — ÖLÜ ÜZERİNDEN YAPILAN NAKİLLER : Sırf Adli Tıp gerekleri ile cesedin tamamiyeti üzerinde bazı tasarruflarda bulunulması prensip olarak bizim Memleketlerde kabul edilmiştir. Bu cümleden olmak üzere otopsiye tevessül edilmesi ve sair cerrahi işlemlere gidilmesi örnek olarak ileri sürülebilir.

Münhasıran bir suç unsurunun tahkik ve tetkiki veya bir hukukî delilin tesbiti zımnında yapılmasına kanunen müsaade edilen bu müdahalenin yanı başında ölüden alman organların canlıya takılması meselesi ayrı bir konu teşkil etmektedir. Ceza Kanunumuzun 178. maddesi 2. fıkrasına göre (bir kimse bir ölünün tamamen veya kısmen nâşını veya kemiklerini alırsa ..... ağır para cezası ile birlikte hapis cezası ile tecziye olunur.) Medeni Kanun ve Borçlar hukuku prensiplerine göre şahsiyet ölümle sona ereceği cihetle ölünün cesedi üzerinde tasarruf hakkı kanuni mirasçılarına intikâl eder.

Medeni Kanunun 27. maddesine göre şahsiyet ve Medeni haklardan istifadeye ehliyet çocuğun sağ doğmak şartiyle ana rahmine düştüğü anda başlar. Ölüm, şahsiyetin sonu olup ölü hukuk nazarında bir eşyadan farklı olamaz. Bununla beraber ölüye karşı yapılan tecavüz bir sosyal durum olarak mütalâa edilmektedir. Burada ölünün hak ve hukuku değil cesede sahip olanların menfaatları ve cemiyet nizam ve kaideleri önemli sayılmaktadır. Yapılan hareket ise herşeyden evvel cemiyet ahlâkına tecavüzden başka bir şekilde vasıflandırılamaz.

Ölüye karşı kanun koyucu ve tatbikatcıların tutumu hayli değişik şekiller göstermiştir. Evvelce ölülere hürmet, din ve ahlâkın da tesiri ile çok sert ve kati kaidelere bağlanmış bulunuyordu. Halbuki böyle bir görüş tıbbın ilerlemesine mani olacak nitelikte idi. Şurası muhakkaktır ki tıb ilminin en önemli konusu insan vücududur. Canlı insan vücudunun tıbbi tecrübelerde kullanılmasının cezai ve hukuki yönden sakıncalarını izah etmiş bulunmaktayız. Bu durumda tıbbın el atacağı konu insan cesedinden başka bir şey olmayacaktır. Eski zamanlardan günümüze geliceye kadar din ve ahlâkçılarla Sosyologlar ve Hukukçular insan cesedine yapılan her müdahaleyi bir tecavüz olarak nitelemekte devam etmişlerdir.

Bu konuda vukua gelen enterasan bir hadiseyi zikretmek yerinde olacaktır. Fransada 1897 yılında Bourges vilâyetinde bir tabiye hocası öğrencilerinin ders üzerindeki ilgisini sağlamak için bir iskelet teminini düşünmüş ve fikrini müessesenin doktoruna açmışdır. Doktor, talebi müsbet karşılamış ve Belediye Reisinden müsaade istemişdir. Bahse konu müsaade alınır alınmaz Capucines mezarlığına gidilmiş ve mezarlık bekçisine 5 Frank bahşiş mukabilinde kafatası ve diğer kemikleri tamam bir iskelet satın alınmışdır. Hadiseden haberdar edilen Savcılık derhal harekete geçmiş hem mezarlık bekçisi, hem hoca ve nihayet doktor aleyhinde amme dâvası açmışdır. Mahalli Ceza Mahkemesi suçları sabit görerek her üçünü para cezalarına çarptırmış ve Temyiz Mahkemesi dahi bu kararı tasdik etmişdir.

Şayanı şukrandır ki bu tarihden beri kanun tatbikatçıları bu konuda daha yumuşak davranmaya başlamışlardır. Bu cümleden olmak üzere Fransız Mahkemelerinden çıkan içtihatlara göre (İlmi veya tedavi maksadına matuf olarak bir ceset üzerinden yapılan nakiller ölünün hatırasına tecavüz değildir, Diğer taraftan öteden beri birçok Memleketlerde göz kornesi ameliyatlarında ölü gözünden istifade edilmekte olması bu görüşün dünya tatbikatında benimsendiğini göstermektedir.

Yine bu cümleden olmak üzere Güney Afrikalı Kalp Operatörü Barnard'ın son defa muvaffakiyetle yaptığı kalp naklinde verici ölünün mirasçılarının nakilden haberdar edilmemesi ve bu sebeple de naklin fiilen tahakkukundan sonra hak aramaları konuyu yeniden Aktüalite haline getirmişdir.

Her halde bu noktada bir kıstas tesbit edilirse gelecekte bu gibi itirazların hallinde önemli rol oynayabilecekdir. Bu konuda ise her şeyden evvel ceset bir ticaret metaı olarak kabul edilemiyeceği cihetle mirasçılarının haklarının mahiyeti hakkında düşünmek iktiza edecekdir. Mirasçılar bu durumda maddi patrimuan haklarından değil olsa olsa manevi ölünün hatırasına yapılan tecavüzden dolayı hak arama cihetine gidebileceklerdir. buna karşılık ileri sürülecek tez ilmin ve insan sağlığının ilerlemesi ve hasta bir kimsenin sıhhate kavuşturulması gibi yüksek bir düşüncedir. Esasen mirasçıların böyle bir talepte bulunmalarında (hukukî fayda) mevcut olmadığı gibi arzularının gerçekleşmesi hali bahse konu bulunamıyacağı cihetle mirasçıların her türlü esas ve mesnetten uzak mutalebelerinin reddedilmesi hukuk icabıdır. Bununla beraber ölünün cesedi üzerinde yalnız mirasçılar değil fakat amme dahi söz sahibi olduğu tezi kabul edilirse her halde operasyondan önce mirasçı veya ilgililer mümkün olamadığı takdirde Savcılığı haberdar etmek faydalı olacaktır.

Ölü üzerinde yapılacak nakillerde en önemli soru ölüm nedir, ne zaman ve nasıl ölüm tesbit edilir meselesidir. Genel olarak kabul edilen prensiplere göre ölümün tesbitinden itibaren asgari 24 saat bekletilmesi tatbikat cümlesindendir. Otopsiye gelince bu müddet daha da uzuncadır. Ölümün Belediye doktoru tarafından tesbiti ve defin ruhsatı verilmesi adettendir.

Gerek gömme müsaadesi ve gerekse otopsi için zaruri görülen bu bekleme müddeti çok önemlidir. Zira bütün teknik ilerlemelere rağmen ölümün ne zaman meydana geldiği gerek müellifler ve gerekse tıp âlimleri arasında ihtilâf konusudur.

Bu mevzuda Adlî Tıp müellifleri ölüm teşhis ve belirtileri bahsinde zahiri ölüm ve hakiki ölüm tefrikini yapmışlardır.

Bu meyanda ileri sürülen fikirlere göre (dolaşım, duygu ve hareket fiillerinin hissedilemiyecek kadar yavaşlaması veya kısa müddet durması zahiri ölümdür. Senkorlar; asabi nehiy, bayılmalarla şoklar kısa süren zahiri ölümlere, asfikzî ise uzun sürenlere sebebiyet verir. Bu arada isteriklerde, kömür zehirlenmelerinde, yıldırım ve elektrik çarpmalarında zahiri ölümlere çok rastlanır.

Halbuki hakiki ölümde hasta mutlak bir hissizlik, idraksizlik ve hareketsizlik içindedir. Kalb ve dolaşım sistemi ve teneffüs eylemi tamamen durmuştur beden sıcaklığını kaybetmeye başlamış, gözlerin parlaklığı solmuş, göz bebekleri büyümüş, deri ve karniye refleksleri durmuşdur.

Fransada bu konuda çıkarılan 1947 tarihli karanamede (cesette bozulma alâmetleri) bulunduğu andan itibaren ölüme hükmedilmek gerektiği ileri sürülmüşdür. Ancak bu zamana kadar beklemek her zaman mümkün olamaz bu sebepledir ki tarihte diri diri gömülen pek çok kimse olmuş diri gömülme insanların en büyük korku ve endişesi haline gelmiştir. Nitekim meşhur kompozitör Şopen ölümünden sonra gömülmeden önce cesedinin açılmasını dostlarından isterken General Vaşington ölümünün tesbitinden en az 3 gün sonra definedilmesini talep etmişdir.

Balzac'ın romanlarına konu teşkil eden Albay Chabert'in başından geçen hadise ise hayli enteresandır. Fransız, Rus harbinde bir top mermisi ile yaralanan sonra da öldüğüne hükmedilen Albay, ordu mensupları tarafından karlar altına gömülmüş birkaç saat sonra durumu öğrenen ve bu kahraman askerin cenazesini Fransaya getirmek kararını alan Napolyon baş operatörünü göndererek mezarından çıkardığında yaşamakta olduğunu hayretle tesbit etmişdir. Albay bu hadiseden sonra daha 50 yıl yaşamıştır.

Diri gömülme korkusu insanlardan bu gün dahi geçmiş değildir. 1948 yılı Temmuz ayında Paris Belediye doktorlarından Huet yapmış olduğu bir basın toplantısında alınan bütün tedbirlere rağmen Paris Eyâleti çevresinde 60 ilâ 80 bütün Fransada ise 500 e yakın kişinin ölmeden gömüldüğünün tesbit edilmiş olduğunu açıklamıştır.

Bu gün ölümün tesbiti hususunda muhtelif esaslar vardır. Dudaklar üzerine tüy koymak, burnunun önüne ayna koymak, eline ve derisine iğne batırmak gibi nisbeten iptidai görünen usullerden ayrı olarak daha ilmî ve müessir yollar bulunmuştur.

Bunlardan başlıcaları :

1 — Arteriotomie, diğer bir ifade ile şah damarı veya şakak damarının kesilmesi suretiyle yapılan tesbit. Ölü bir vücuttan kan akmıyacağı cihetle bu damarlar hafifçe kesilir bu husus kontrol edilir. Bazı hallerde bunlardan ayrı olarak diğer organlardaki damarlarda dahi aynı işlem yapılır.

702

2 — Icard metodu: Amonyaklı ve sodyum fluoresanlı su ilâvesi ile damara iğne yapılır. Ölüm hakikatta mevcut değilse yarım saat sonra göz konjoktivleri ve mükozlar renkli bir hâl alırlar.

Genel olarak her iki metodun birbiri ardından kullanılması şayanı tavsiyedir.

3 — Eter işareti: Bu hâlde deri altına eter tatbik edilir. Şayet tatbik edilen madde dokular yoluyla dışarı çıkarsa ölüm yoktur. Buna karşılık iğnenin geri çekilmesi ile fıskiye halinde battığı yerden dışarı fışkırırsa ölüme kat'i nazarla bakmak gerekir. Her halde bu durumlar bir doktor veya sıhhi heyet huzurunda tesbit edilmeli ve ayrıca bir zabıt tutulmalıdır.

Bütün bunlara rağmen beyin hücrelerinin mahvolması, diğer organların yaşamalarına mani değildir. Nitekim bir çok hallerde beynin hayatiyetini kaybetmesine rağmen kalbin çalışmakta devam ettiği çok görülen vak'alardandır. Bu cümleden olmak üzere bazı asmalarda ve kafa uçurmalarında kalbin daha bir müddet çalıştığı vakidir. Hatta bütün hayati fonksiyonların dumuruna rağmen saç, sakal, tırnak gibi uzuvların daha çok uzun müddet yaşadıkları bilinen gerçekler arasındadır.

Bu durumda tıbbın son inkişaf ve terâkkileri de gözönüne alınmak suretile ölümün klâsik tarifinden ayrılarak yeni kavramını tesbit etmek, zamanımızın en önemli bir konusu haline gelmişdir. Çünkü, bu tarif ölü üzerinde yapılacak nakillerde ne zaman cesede müracaat edileceğini göstermektedir. Bu gün kalp ve nefesi durmuş, vücut harareti düşmüş, ölü lekeleri meydana gelmiş, adaleleri sertleşmiş nice kimseler kalb masajı ve sun'i akciğer sayesinde eski hallerine iade edilmişlerdir.

Bu konuda ümitsizlik hangi noktada başlamaktadır? Bir ceset olarak vasıflandırılamıyacak vücuttan taze şekilde elde edilmesi gerekli organların alınmasına müsaade verilecekmidir? Yoksa, bu hareket ölüme sebebiyet verme şeklinde mi tavsif edilecekdir?

Bu gibi durumlarda herhalde önceden sıhhi ve ilmî bir kurul bu nokta hakkında karar vermek ve sonradan kanun vazıı mevzuatını ısdar etmek durumundadır. Çünkü, hayatın başladığı ve ana rahmine sağ olarak ceninin düştüğünü tesbit nasıl hekimin görevi ise hayatın sona erdiğine hükmetmek yine tıp ilmi mensularınındır. Kanun vazıı mevzuatı ile ancak sosyal hukuki ve ahlâki faktörler muvacehesinde hekimin vardığı meşruiyetini verecekdir. Daha açık bir ifade ile ölüm hakkında genel ve afaki hükümler yerine her hadise için hekimin vereceği

mütalâa ve rapor esas addolunacaktır. Bu sonuç ise bizi klinik ölüm teşhisine götürmektedir. Son senelerin en önemli konularından biri olarak klinik ölüm, kavram itibariyle (hayat ile kabili telif olmayan organ harabiyetine maruz kimselerin muhtelif yollarla bitki hayatı yaşatılmaları)dır. Bitki hayatının mevcudiyeti ise elektroanselograf marifetiyle tesbit edilir. Fransada bu tesbitin asgari 3 hekim tarafından icrası prensip olarak kabul edilmiştir. Şimdiye kadar yapılan kalb, karaciğer gibi hayati organ nakillerinde taze olarak elde edilen organlar bu yolla sağlanmışlardır.

Bununla beraber hemen ilâve edelim ki klinik ölüm ve bu konudaki fikirler bir takım itirazlara yol açmakta gecikmemiştir. İtiraz edenler her şeyden evvel klinik ölüm teşhisinde anselnogramı yegâne işaretçi göstermenin çok büyük bir hata olduğunu, yukarıda tafsilâtı ile belirttiğimiz diğer usullerin dahi birlikde tatbiki gerektiğini ileri sürmektedirler. Fransız yazarlarından Jean Rostand ise Tıp ilminin büyük hamleleri sebebiyle ölüm mefhumunun dahi bazı değişimlere tabi olduğunu evvelki yüzyılların ölüm telâkkisi nasıl bugünkülere benzemiyorsa, bu gün ölü kabul edeceğimiz bir kimsenin 2000 yılında aynı şekilde düşünülemiyeceğini iddia etmişdir. Hakikaten klinik ölüm teşhisinde acele hüküm vermek bizi tamiri gayrıkabil hatalara götürebilir. Misal olarak Nobel Fizik ödülünü kazanan Sovyet Akademi Üyesi Lev Landau hadisesinden bahsetmek yerinde olur.

1962 yılında feci bir kazaya kurban giden mezkûr akademi üyesi, 4 defa klinik ölü durumuna girmiş, 100 gün komada kalmış, 40 gün sun'i teneffüs ile hayatta tutuldukdan sonra sıhhatine kavuşmuşdur.

Hamburg Sinir kiliniğindeki diğer bir hadise ise elektroanselograma pek güvenmemek gerektiğini ortaya koymuştur. İki gün elektrik tenbihlerine cevap vermeyen ve 24 saat müddetle teneffüs cihazı çalışmayan bir hasta bütün bunlara rağmen hayata iade edilmişdir.

Hülâsa, vericinin (hiçbir hayat imkânı) kalmamış olduğunun tesbiti için gereken bütün tedbirlere müracaat etmek şarttır. Bu konuda muvaffakiyetli ameliyatları ile şöhret sahibi olan Dr. Barnard : «Kalp ameliyatlarında verici rolünü oynayan gerek Miss Darwal ve gerekse M. Haupt'un ölümleri kendi şahsi doktorları tarafından tesbit edilmişdi. Kalplerini harekete geçiren makinaya bağlayışım ,onların kan dolaşımının durması ile harabiyete uğramamasını sağlamak içindi» diyor ve ilâve ediyor «Hekimin vazifesi hastasına sonuna kadar gereken tedaviyi tatbik etmektir. Yapılacak tedavinin hiçbir sonuç veremiyeceği belli olduğu zaman

Hekimin görevi nihayete erer. Ben şahsen bir takım teneffüs cihazları ile haftalar ve aylar boyu sun'i olarak hastalarını yaşatmağa çalışan doktorların bu kanaatlarını uygun bulmuyorum. Eğer yanılıyorsam bu Tanrı ile benim aramda olan bir meseledir.»

Kalb nakli hususunda hekim, kalbin durmasından önce mi yoksa sonra mı nakli yapmak durumundadır. Eğer kalbin durmasından sonra ameliyata başlanırsa naklin muvaffak olmaması ihtimali çok fazla dır. Çünkü alıcının kalbinin çıkarılması ile vericininkinin takılması bir birini son derece sür'atle takip etmesi gereken ameliyelerdir.

Bu konuda Fransada Lyon şehrinde Profesör Werthamer'in kliniği (Diğer organları ölümün bütün hususiyetlerini göstermekde olan bir hastanın kalbinin durmasını beklemek beyhudedir. Üstelik sun'i usullerle durmak üzere olan kalbi çalıştırmağa uğraşmak bir netice vermiyecektir.) demektedir.

İsviçrede Bâle şehrinde Profesör Hans Hinderling; anasının hayatının kurtarılması gayesi ile çocuk aldırmayı meşru kılan zihniyete dayanarak (kat'i bir şuursuzluk içine gömülmüş ve beyni bir daha eski hale gelemiyecek şekilde zedelenmiş olmakla beraber bir takım sun'i vasıtalarla nebati hayatı muhafaza edilmiş kimseden, başka bir insanı kurtarmak gayesiyle, organ alınmasının kanunsuz olmadığını) ileri sürmüştür.

Halen Federal Almanyada klinik ölüm kavramı mevcut değildir. Ölümün klâsik tarifi kan deveranı ve teneffüsün yeniden başlamamak üzere durmasıdır.

Ölüden yapılacak nakillerde yukarda belirtilen teknik şartlardan ayrı olarak bazı hukuki esaslar da aramak zaruridir.

Evvelâ bu nakil, vericinin hayatta iken vaki irade ve arzusuna aykırı olmamalıdır. Belçika Temyiz Hukuk Dairesinin klâsikleşmiş bir kararına göre (Hayatı süresinde maddi ve manêvi kişiliğine sahip olan insanın ölümünden sonra da cesedi üzerinde serbest tasarruf hakkı kabul edilmelidir.)

Böylece canlılar üzerindeki nakillerde bütün ayrıntıları ile incelediğimiz rıza alınma meselesi ölülerden vukubulacakları için dahi varittir. Mesele verici ve alıcı yönünden ele alınacaktır.

Verici yönünden konu incelendikde, hastanın ölmeden evvel hastahane merkezinde vasiyet yolu ile rızasının alınması gerekmektedir. Bu

konuda birçok kimseler öldükten sonra cesetlerinin tedavi veya ilmî gayelere hizmet için kullanılmasında hiçbir sakınca görmediklerini ölümlerinden çok evvel açıklamışlardır.

Hattâ bu beyan vericinin hastahaneye gelmesinden çok önce tam sıhhatli olduğu zaman dahi alınabilir ve gerektiğinde müracaat edilmek üzere ölümüne kadar saklanabilir. Verici, ölüme bağlı bu tasarrufundan her zaman vazgeçebilir. Vericinin rızasının alınması ameliyat için gereken hazırlık süresi içinde olmalıdır. Aksi takdirde bu beyandan maddi bir sonuç elde etmek mümkün olamaz.

Hastanın beyanının alınması mümkün olmadığı hallerde kanuni mirasçılarının tamamının rızası şarttır. Medeni Kanun hükümlerine göre ölünün cesedi tıpkı sair patrimuan hakları gibi külli halefiyet yolu ile mirasçılarına geçtiğini evvelce belirtmişdik. Ancak burada önemli nokta ilmî veya tedavi gayesi ile cesedin üzerinde tasarruftur. Bizde İsviçrede olduğu gibi cesedin Ticaret eşyası olması ahlâk ve adâba aykırı telâkki edildiği cihetle mirasçıları sırf para kazanmak için bir kimsenin cesedini satmaya kalkışmaları evvelâ alım satım akdini ahlâk ve adâba aykırılığı dolayisiyle bâtıl kılar.

Diğer taraftan, vericinin beyanı ile kanuni mirasçıların iradeleri nakil konusunda zıt olursa şüphesiz vericinin sağlığındaki isteği esas telâkki edilir.

Polonya hukukunda organ naklinin gerçekleştirilmesi konusunda, kanuni mirasçılara müracaat usulü yoktur. Şüphesiz bu görüş tarzı Medeni Hukuk anlayışımızla bağdaşamaz.

Federal Almanya gibi diğer bazı devletlerde ise ceset hukuken ölünün terekesine giremez. Bu bakımdan mirasçılarının ölünün cesedi üzerinde organ nakline rıza göstermemeleri bir sonuç veremez bu durumda sarih olarak vericinin arzu ve iradesine aykırı olmadıkça diğer şartların tahakkuku halinde naklin yapılmasında mahzur görülmemektedir.

Ölü üzerinde yapılan nakillerde diğer önemli bir nokta da alıcının açık rızasıdır. Bilhassa kalb nakli gibi hayati addedilen organ bahse konu oldukda bu rıza zaruri görülmektedir. Hattâ alıcının sıhhî durumu böyle bir beyanda bulunmasına mani ise ameliyattan vazgeçmek gerekir. Ayrıca elinde muvaffak olacağına dair çok ciddi belirti ve örnekler bulunmadıkça hekimin bu gibi önemli ameliyatı teklif dahi etmesi doğru değildir. Diğer ifade ile doktorun bu konuda başlıca düşüncesi ilmin ilerlemesi değil hastanın menfaatidir. İlim, (İnsanın emrinde ol-

malıdır, yoksa insan ilmin kurbanı değildir.) Bununla beraber hasta vaki büyük tehlike ihtimallerine rağmen ısrarla böyle bir ameliyat isterse ve bu müdahalenin dahi olumlu bir şekilde sonuçlanacağı ihtimalleri belirirse hekimin sorumluluğu kalmayabilir.

Nihayet, son olarak deyineceğimiz diğer bir konu alıcının seçimidir

Dr. Barnard «Elinizde nakil için kullanabileceğiniz bir kalb veya bir karaciğer bulunup buna karşılık aynı derecede önemli ve aynı şekilde ameliyata muhtaç iki hastanız varsa hangisini tercih edersiniz?» sorusuna, «hastanın sosyal durumu ve önemi bahse konu olmaksızın hangisi daha fazla hasta ise onu tercih ederim» cevabını vermiştir.

Hattâ bu konuda vericinin dahi mütalaasını almak lüzumsuzdur. Çünkü verici bir tabip olmadığı cihetle kimin daha fazla hasta olduğunu bilemiyeceği gibi bu hususta verici ile alıcı arasında şahsi, dostluk veya ticari bir gaye rol oynamamalıdır. Hattâ her iki kimsenin hüviyetlerinin gizli tutulması mesleki zaruretlerdendir. Buna karşılık hekimin arayacağı en önemli faktör alıcı ve vericinin durumlarının kan grupları, Rhesus faktörü ve diğer unsurlar muvacehesinde uygun olmasıdır.

4 — SONUÇ : 1967 yılının Aralık ayında Güney Afrika Başkenti Cape Town'ın mütevazı Groote Schuur Hastahanesinde Dr. Barnard'ın gösterdiği başarı dünyanın her köşesinde ölümlerini beklemekden başka işleri kalmayan milyonlarca insanın önüne denenmeye değer bir şans getirdi. Aksi tezde olanların bütün itiraz ve tenkitlerine ve hattâ ilk yapılan ameliyatların muvaffakiyetsizliğine rağmen cerrahi tekniğinin gösterdiği bu son ve favkâlede hamle çağımızın insanlığını büyülemekden geri kalmamaktadır.

Hekimlik tarihinin en büyük siması Hipokrat'dan beri kendisini insanın sağlığına adamış modern çağın Hekimleri çok büyük ve vicdanî sorumluluk karşısında bulunmaktadırlar. Çünkü bu gün bir hastanın hayatının organ nakline bağlı olduğunu takdir edecek yapılacak ameliyatın muvaffak olacağı ve böylece hastasının hayatının kurtulabileceğine tek karar verebilecek kimse hekimdir. Hekimi bu çok büyük sorumluluğunda başı boş bırakmak olmadığı gibi klâsik Hukuk ve Ceza prensipleri ile işini daha da güçleştirmek doğru değildir. Son olarak toplanan kalb hastalıkları Uluslar Arası Kongresinde açıklandığına göre

702

yalnız Amerikada kalplerinde meydana gelen arızalardan yılda 200.000 kişinin öldüğü gözönüne alınırsa meselenin önemi bir kat daha ortaya çıkar.

Yine elde edilen haberlere göre nakil ameliyatlarının günlük olay haline geldiği Amerika'da 80.000 kişiye yılda yeni kalp bulmak ihtiyacı olduğu ve nihayet bu yıl sonuna kadar 500 ü aşkın naklin gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak konuyu özetlersek, Dr. Barnard'ın dediği gibi «insanlık ancak hakiki bir insan sevgisinin meşrulaştırabileceği veya şekil değiştirebileceği bir maceraya» atılmış bulunmaktadır. Bu maceranın modern cemiyete değişik bir takım insan ve prensipleri ile birlikte yeni bir hüviyet getireceğini iddia etmek kehanet sayılmaz.

708

YAŞ TASHİHİ DÂVALARI VE YARGITAY 6. H. D. 2 KARARI ÜZERİNE İNCELEME

Yazan : Ali BAYKAL
(İhsaniye C. Savcısı)

Plân

1 — Konunun önemi,
2 — İlgili yasalar,
3 — Dâvacı olma yeterliği,
4 — Yaştashihi dâvası açmak münhasıran şahsa bağlı hak değildir,
5 — Görevli Mahkeme,
6 — Yetkili Mahkeme,
7 — Duruşmada bulunması zorunlu olanlar,
8 — Düzeltilen kayıt,
9 — Dâvalı,
10 — Çağırma işleri,
11 — Müdahale,
12 — Gıyap,
13 — Yaş Düzeltilmesi koşulları,
14 — Deliller,
15 — Zaman Aşımı,
16 — Kanun yolları,
17 — Yargılama Giderleri,
18 — Düzeltme üzerine yapılacak işlem,
19 — Askerî Mahkemelerde Yaş tashihi,
20 — Sonuç,

Bibliyoğrafya :

a — Y.6.H.D. 4/5/1967 gün E. 6400 K. 2084 Sayılı ve 4/5/1967 Gün E. 6326 K. 2083 Sayılı bozma ilâmları
b — Hukuk dâvaları ve tatbikatı, Lütfü Dalamanlı 1961
c — Ahkâmı şahsiye dâvaları ve tatbikâtı, Muhsin Tuğsavul - Samih Akgöl 1958
d — Notlu - Sistematik Türk Kanunu Medenisi - Borçlar Kanunu ve Alakalı hususî mevzuat ile tevhidi içtihat Kararları, Dr Ferit H. Saymen 1959
e — Tatbikatta Hukuk Dâvaları, Lütfi Dalamanlı - M. Fahri Akalın - Abdulgani Esin 1958
f — Tatbikatta C. Savcılarının görevleri (Amme Dâvasının hazırlanması) ve infaz hukuku, M. Tahrir Cantez 1962
g — Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Cevdet Çatalkaya - Abdurrahman Tarıkoğulları - Mustafa Hamdi Özcan 1965
ğ — Seçilmiş Karar ve makaleler indeksi, Cahit Çulha 1964

h — Kazaî ve ilmî içtihatlarla Türk Kanunu Medenisi ve ilgili Hususî Kanunlar Cilt I. Senai Olgaç 1956
ı — Kanunlarımızda Usul Hükümleri, Lütfi Dalamanlı Cilt I. 1966
i — Nüfus Kanunu 11 ve M.K. 25-26 ncı maddelerine istinaden açılan dâvalar, İsmail Doğanay Adalet Dergisi 1950 Sayı 4-5
j — Yaş Tashihi dâvası açabilmek için reşit olmak şartmıdır? İsmail Doğanay, Adalet Dergisi 1954 Sayı 5.
k — Adlî Tıp Doçent Dr. Adnan Öztürel, Ankara 1959
I — Türk Hukuk Lügatı 1944 (Türk Hukuk Kurumu tarafından hazırlanmıştır).
m — Adalet Dergisi ve Baro Dergileri.

1 — **KONUNUN ÖNEMİ :** «Yaş, Hukukta hukuk sürelerinin sahip bulundukları gerek kamu hukukuna ve gerekse hususi hukuka ait her türlü subjektif hakların doğumunda, hüküm ifade etmesinde ve kullanılmasında veya hukuk süjelerine vazife ve mükellefiyet yükletilmesinde esaslı unsurlardan biridir ... Zaman ölçüsü olmak itibariyle topluluğun ekonomik ve hukuki hayatında büyük önemi haizdir.» Bu itibarla kişi nin yaşını kullanmasında çıkan kayıp engellerinin hukuk yoluyla giderilmesi de bir zorunluluk, güvence ve dâva konusudur.

2 — **İLGİLİ YASALAR :** 1330 tarihli sicilli nufus Kanunu «Madde 11». Medeni kanun (Madde 7, 10, 38,) ve hukuk usulü muhakemeleri kanununun ilgili maddeleri, Ceza Muhakemeleri Usulu Kanununun (Madde 255).

3 — **DAVACI OLMA YETERLİĞİ :**

a — Medeni haklarını kullanmaya yeterli olan herkes (M. K. 10) dâva açabilir.

b — Temyiz kudretini kazanmış küçükler kanuni mümessilleri vasıtasiyle dâva açabilirler. Y.H.G.K. 13/11/1954 Gün E. 3-1 K. I Sayılı ilâmın da «Yaş tashihi dâvası açmak münhasıran şahsa bağlı hakkın istimali telakki edilemiyeceğinden reşit olmayan ve kanuni mümessili tarafından temsil edilmeyen küçük tarafından açılan yaş tashihi dâvası dinlenemez.» yolunda karar vermiştir .

c — Mümeyyiz olan kaasirlar namına kanuni mümessilleri dâva açabilir,

d — Kaydı düzeltilecek kimse ölmüş ise mirasçıları veya düzeltmede yararlı olan kimseler dâva açabilir.

710

e — C. Savcıları da kamu adına yaş düzeltilmesi dâvası açabilirler :

aa — Sicilli nüfus kanununun 11. madesi uyarınca C. Savcıları ilgili dairelerce gösterilen gerek üzerine dâva dilekçesi şeklindeki talep yazılarıyla kamu dâvası açarlar. Adalet Bakanlığı H. İş. G. Md. 23/9/1942 Gün 7988 Sayılı düşüncesine göre gösterilen gerek üzerine savcının takdir yetkisini kullanmaya hakkı yoktur. Kamu adına dâvayı açmak zorundadır.

bb — Kamu dâvasının hazırlanması sırasında suçtan zarar görenler ile sanığın yaşı da yukarda sözü edildiği şekilde Asliye Hukuk Mahkemesine bir talep yazısı verilmek suretiyle düzeltilebilir.

Söz konusu her iki şekildeki istek bir iddianame vasfı taşımaz bir talep vasfındadır. Bu itibarla hazırlık defterinden değil Esas defterinden numara alır.

cc — C. M. U. K. nun 255/son maddesi «Son tahkikat esnasında suçtan zarar görenlerle maznunların yaşlarında ceza hükümleri bakımından lüzum görülecek tashihlerin Nufus kanunundaki usule göre icrası ceza mahkemesine aittir. Bu bapta verilecek karar esas hüküm ile birlikte temyiz olunur.» hükmünü taşımaktadır. Yargıtay içtihadlarına göre görevli mahkeme dâvayı gören Ceza mahkemesidir. Savcı ve Nufus memuru duruşmada hazır bulunur ve hükmü esas hükümle birlikte temyiz etmeye hakları vardır. Yaşın tashihi ceza'i ehliyete tesir etmiyecekse düzeltme yapılmamalıdır. Son tahkikat sırasında hukuk mahkemesinde sözü edilenlerden birinin yaş düzeltme dâvası varsa bu dâva ceza dâvası ile birleştirilerek görülmelidir.

Kanaatımızca C.M.U.K. nun 255/ Son maddeye göre sanık veya suçtan zarar görenin yaşının düzeltilerek hüküm kesinleşmeden ceza uygulaması yapmak doğru değildir. Halbuki maddede yaş düzeltme kararının esas hükümle birlikte temyiz edileceği dolayısıyle esas hükümle birlikte kesinleşebileceği kabul edilmiştir, kanaatımız yaş düzeltmesinin bir hukuki sorun olarak kabul edilip sonucunun beklenmesinden sonra ceza kararı verilmesi yolundadır, tatbikat bizim görüşümüzün aksini uygulamaktadır.

4 — YAŞ TASHİHİ DAVASI AÇMAK MÜNHASIRAN ŞAHSA BAĞLI HAK DEĞİLDİR :

Y.H.G.K. 13/1/1954 Gün Esas 3/1 Karar 1. Sayılı İlamına göre :
«Münhasıran şahsa bağlı hakların nelerden ibaret olduğu kanunlarımızda tayin ve tasrih edilmemekle beraber, münhasıran şahsa bağlı .Hak-

kın mümeyyiz vasfını başkası tarafından istimal edilememesi keyfiyeti teşkil eylediği halde; yaş tashihi dâvasının kanuni mümessillerle Cumhuriyet müddeiumumileri tarafından dahi ikame edilebilmesi yaş düzeltme hakkının mühasıran şahsa bağlı haklardan madut olamayacağını göstermekte bulunmuş, ...» demektedir.

5 — **GÖREVLİ MAHKEME :**

1 — Nüfus kanununun 11 inci maddesi uyarınca açılan yaş tashihi dâvalarına Asliye Hukuk Mahkemesinde bakılır. Basit yargılama usulü uygulanır.

II — 3748 Sayılı yasa ile Asliye mahkemesi olmayan yerlerde Sulh mahkemesi de bu dâvalara bakabilir.

III — C.M.U.K. nu uyarınca (Madde 255) açılan yaş düzeltme dâvalarına dâvayı gören ceza mahkemesi bakar.

6 — **YETKİLİ MAHKEME :** Yasalarda konmuş bir yetki kuralı yoktur. Kişi istediği yerde yaş düzeltme dâvasını açabilmelidir, ikametgâh şartı aranmaz. Kadın da kocasının ikametgâhı mahkemesinde değil dilediği yerde yaş düzeltme dâvası açabilir. Yargıtay Kararlarında yetki kuralı koymamaktadır. Nitekim Y. 3. H. D. 10/1/1952 Gün ve Esas 301 karar 248 sayılı içtihadında : «Kayıtlı bulunan sicil mahalli mahkemesi dâvalı tarafından itiraz vaki olmadıkça selahiyetsizlik kararı veremez. Nüfus Memuru böyle bir itirazda bulunamaz.» yolunda hüküm vermiştir. Ancak şahsın yaş kayıtları hakkında çelişmeli kararlara varmamak için dâvayı gören mahkemenin sicil mahkemesinden daha önce bir dâvanın açılıp açılmadığını sorması uygun olur.

7 — **DURUŞMADA BULUNMASI ZORUNLU OLANLAR :**

a — C. Savcısı

b — Nüfus Memuru,

c— Yaşının düzeltilmesi istenen kişi,

Bunların üçüncü sıradakinin hazır bulunması hususunu sicilli Nüfus kanununun 11. maddesindeki «şahsı mezkûr» «Her surette zahiri halin dâvayı mükezzip olmaması şarttır.» ifadesinden çıkarmaktayız. bu şahsın her oturumda hazır bulunması değil hiç olmazsa mahkemece bir defa görülmesi şarttır.

742

Savcı ve nüfus memurunun gıyabında dâva görülemez, bunların bulunmaları yasa gereğidir. Adalet Bakanlığı 23/10/1952 Gün 14762 sayılı mütalaası da «Nüfus memuru da savcı gibi mahkemenin rüknü mahiyetinde olup usulü muamelelerde taraf kabulüne dolayısıyle davetiye ve gıyap kararı gibi işlemlere muhatap olmasına imkân olmadığı» görüşündedir. Keza Adalet Bakanlığı H. İş. G. M. 3/9/1949 Gün T. 99/225 Sayılı tamimine göre «Nüfus Başkatiplerinin temsil yetkisi yoktur»

Ancak Nüfus memurunun dâvada bulunabileceği halde nüfus müdürünün de bulunabilmesi aklîdir.

8 — **DÜZELTİLEN KAYIT** : Nüfus sicilinde yazılı kayıttır. Yazılmamış kayıt hakkında dâva açılamaz, veya belirli şekilde kayıt yazılması için de dâva açılamaz. Genel kural kayıtla ilgili olan kimsenin kayıt düzeltme dâvası açabilmesidir. Nitekim Y. 2. H. D. 8/9/1949 Gün Esas 5564 Karar 4279 sayılı içtihadında : «Başkasına ait kaydın tashihine karar verilmesi yolsuz ... » dur buyurmaktadır.

Ölen bir şahsın ölüm kaydı düzeltilebilir. Ancak düzeltme isteyenin dâva ile hukuki ilişkisi olmalı ve Dâva bütün mirasçılar aleyhine açılmalıdır. Nitekin Y. 2. H. D. Esas 1538 Karar 1617 Sayılı içtihadında : «Murislerin ölüm kayıtlarının nufusa tesçiline dair dâvalar binnetice mirasa taalluk eylediğinden tekmil mirasçılar aleyhine ikame edilmesi lâzımdır. Nüfus idaresine husumetin tevcih edilmiş olması yanlıştır.» görüşündedir.

9 — **DÂVALI** :

I — Şahıs kendisi veya kanuni mümessili dâva açmış ise dâvalı Nüfus memurudur. Yargıtay 2. H. D. 24/6/1935 Gün Esas 1751 Karar 1757 sayılı içtihadında : «Kayıt tashihine müteallik dâvaların nüfus Kanununun 11 inci Maddesine tevfikan nüfus memuru aleyhine açılması lâzımdır.» Buyurmaktadır. Bu durum Adalet Bakanlığı Hukuk işleri Genel Müdürlüğünün yukarda sözünü ettiğimiz mütaalası ile aynı yöndeki 7/5/1958 Gün 6739 sayılı tamimindeki «C. Müddeiumumileri ile nüfus memur ve müdürleri bu dâvalarda taraf olmayıp, mahkemenin rüknü mahiyetindedir.» Görüşü ile çelişmektedir. Sicilli Nüfus kanunu ise «Nüfus memuru muvacehesinde» demektedir.

II — Dâva kamu adına açılmış ise dâvalı yaşının tashihi istenen kişi reşit ise kendisi aksi halde veli veya kanuni mümessilidir. Y. 6. H. D. 24/6/1954 Gün Esas 3916 Karar 3338 Sayılı içtihadında : «Nüfus si-

cilindeki doğum kaydına göre reşit olmayan şahıs aleyhine açılan yaş tashihi dâvasının hasım olarak veli veya vasinin gösterilmesi lâzımdır.» Görüşündedir.

III — Yaş tashihi dâvası miras ile ilgili ise dâva hasımlıdır. Davalı bütün mirasçılardır.

10 — **ÇAĞIRMA İŞLEMİ :** Dâvalı şahıs ve Nüfus memuru davetiye ile çağrılmalıdır. Nitekim Y. H. G. K. 12/4/1950 Gün Esas 2/61-21 Karar 25 sayılı hükmünde : «Nüfus Memuru davetiye ile çağrılmaksızın yargılama yapılması ve karar verilmesi yolsuzdur.» Buyurmaktadır.

Dâvalar Şahıs yaşının düzeltilmesi gerekli olan kişi değilse gıyap çıkarılabilir. Aksi halde Adalet Bakanlığı H. İş. G. M. 31/3/1945 gün 77/19 Sayılı tamimi uyarınca «İkametgah ve meskenleri meçhul olanlar hakkında ikame olunacak yaş tashihi dâvalarına ait dosyaların gaipleri bulunduklarında gerekli işlem yapılmak üzere hukuk usulü muhakemeleri kanununun değişik 409 ncu maddesi hükümleri gereğince işlemden kaldırılması zaruri bulunduğunun ve Yargıtay içtihadının da aynı merkezde olduğunun ...» denilmektedir.

11 — **MÜDAHALE :** Yaş düzeltmesi dâvası ile hukuki rabıtası olan veya bu dâvadan zarar görenler sicilli nüfus kanununun 11/3 maddesi uyarınca bir dilekçe ile müdahil olma isteğinde bulunabilirler.

12 — **GIYAP :** Yaş düzeltmesi dâvalarında nüfus memuru, Savcı, yaşının düzeltilmesi istenen kimse hakkında gıyap işlemi yapılamaz, Ancak küçük veya kaasırın mümessilleri aleyhine gıyap işlemi yapılabilir. Hernakadar H. G. K. 12/11/1954 gün Esas 3/262 Sayılı kararında «7368 sayılı kanun ile Asliye işlerinin rüyet yetkisi verilmiş bulunan mahkemelerde C. Savcılarının gıyabında da nüfus tashihi kararı verilebilir.» Demekte ise de bu işlem vasıfları itibariyle gıyap işlemi değildir.

13 — **YAŞ DÜZELTİLMESİ KOŞULLARI :**

a — Bir kimse doğmadan önce nüfusa kaydedilemez. Bu itibarla bir kimsenin nüfusa kaydından sonra doğduğu ileri sürülemez. Nitekim Y. 6. H. D. 5/5/1965 Gün Esas 6234 Karar 1767 Sayılı içtihadında : «Doğmadan evvel şahsın kütüğe kaydının icrası mümkün ve caiz bulunmadığından» demektedir.

b — Resmi kayıtlar ile bunlara dayanak olan evraklar ve ilmühaberler dâvacının iddiası ile çelişmemelidir. Y. H. G. K. 16/1/1946 Gün

2 - 92 - 5 Sayılı kararında «Yaş tashihi dâvalarında kaydı resmi dâvacının iddiasını tekzip ederse dâvanın bilâ tetkik reddi lâzımdır» Buyurmaktadır.

c — İkizlerde herhangi birisinin açacağı dâvaya diğerleri de dahil edilmelidir.

d — Düzeltilecek yaşta diğer bir kardeş bulunursa H. G. K. 27/12/1950 gün ve Esas 2 - 148 - 93 Karar 99 Sayılı içtihadına göre : «Yaşı tashihi istenen kimsenin tashih edilecek yaşta bir kardeşi bulunur ve ikiz olmadıkları anlaşılırsa, diğer kardeşinin celp ve muayenesinden sonra hasıl olacak kanaata göre hüküm verilmelidir.»

e — Sicilli nüfus kanununun 11/3 maddesine göre «zahiri halin» dâvayı «mükezzip olmaması» lâzımdır.

f — Kişinin yaşının düzeltilmesini istediği zaman ile ana babanın evlenme akit zamanı arasında çelişme olmamalıdır. Zira evlenmeden önce doğum düşünülemez. Ancak taraflar akde dayanmayan evliliklerini ilmühaber, tanık gibi delillerle ispatlayabilirler.

Keza çocuğun kemik grafisine göre saptanan yaşı ana babanın çocuk yapamayacağı bir yaşa (özellikle 8 - 10 gibi) rastlarsa bile küçüğün yaşı düzeltilmelidir. Böyle bir halde ana veya babanın da yaşının düzeltilmesine gerek yoktur.

g — Nesep yönünden kaydın hatalı olması düzeltme için sakıncalı değildir. Nitekim Y. 3. H. D. 11/1/1951 gün Esas 492 Karar 247 Sayılı içtihadı «Baba cihedinden kaydın yanlış düşürülmüş olması yaş tashihine karar vermeğe mani değildir. Nesep noktasından istenilen düzeltmenin yapılması hakkı mahfuzdur.» Açıklığındadır.

ğ — Düzeltilen bir yaş kaydı birdaha düzeltme konusu olamaz. Bu hukuktaki kararlılık, kesin hüküm müessesesinin bir sonucudur. Aksi halin kabulü şahısların şahsi kayıtlarında keşmekeşliği doğurur.

14 — **DELİLLER** : Tarafların ileri sürdüğü delilleri değerlendirme yetkisi Hâkimindir. Yargıtay 6. H. D. 3/11/1961 gün Esas 3052 Karar 5985 Sayılı içtihadı konuya ışık tutar yöndedir. Buna göre : «Mahkemenin doktor raporu ile iktifa etmiyerek, dâvacının şahitlerini dinlemesi, nüfus kayıtları ve bu kayıtlara mesnet olan evrakları celp ederek incelemesi, tashihe engel hal olup olmadığını araştırması lâzımdır.»

715

Yaş düzeltmesi dâvalarında deliller şöylece sıralanabilir :

I — Nüfus kayıt ve Doğum ilmühaberi asıl veya suretleri,

II — Tanıklar : Dâvacı iddiasını ispata yarıyan kişilerin tanık olarak dinlenmesini isteyebilir. Bunlar özellikle doğum ilmühaberinde imzaları olan ve evlenme aktine tanıklık yapan veya herhangi bir sebeple doğum vak'asını bilen kimselerdir. Yalnız fenni ve kesin deliller ile görünüşe aykırı beyanda bulunan tanıklar dinlenemez veya ifadesi geçerli sayılamaz. Nitekim Y. 2. H. D. 17/9/1946 gün Esas 5305 Karar 3554 Sayılı içtihadında : «Dâvalının 1928 Doğumlu olduğu zahiri halide müeyyet tabib raporu münderecatından anlaşılmış ve bu gibi hususlarda fen ve ihtisas erbabının mütalâaları da hükme medar olabilip görünüşe aykırı tanık dinlenmesine cevaz bulunmamıştır.» Demektedir.

III — «Zahiri hal» bu durum boy, ağırlık, büluğ belirtileri, kıllar, ciltte husule gelen değişiklikler, gözde husule gelen değişikliklerle değerlendirilir. Bu yönler yargıç veya hekim tarafından görülebilir, ancak yaşın ruhi muayene, kemikler, dişlere göre tayini mutlaka hekimce yapılmalıdır. Hekim, Hükümet tabibi, Devlet hastahaneleri sıhhî kurulu, Adli tıp olabilir.

Sicilli Nüfus kanunu delilleri «Şahit» «ibraz olunacak kuyud ve vesaik» «zahiri halin dâvayı mükezzip olmaması» şartlarına bağlamaktadır. Hekim raporu, kayıtlar ve güvenilir vesikalar ifadesine sokulabilir, hangi vesikaya güvenileceğini takdir yargıca aittir.

Hal böyle iken Yargıtay 6. H. Dairesi 4/5/1967 gün Esas 6400 karar 2084 ve aynı günlü Esas 6326 Karar 2083 sayılı içtihatlarında «dâva yaş kaydının düzeltilmesi isteminden ibarettir. İlgilinin tam teşkilatlı bir hastahaneye gönderilmesi ve kemik grafisine dayanan raporun alınması ve bütün daliller mahkemece bir arada takdir olunarak bir karar verilmesi gerekirken ... düşüncesi ile mahalli mahkemenin kararlarını bozmuştur. «Mahalli mahkeme kararlarında iddia, şahitlerin şahadeti, hükümet tabibliği raporuna ve kayıtlara dayanmıştır.»

Kanaatımızca Ceza dâvası ile ilişkisi olmayan dâvalarda ve tanık ifadeleri ile hekim raporunun tahmine dayanmadığı hallerde ilgili şahsın «tam teşkilâtlı hastahaneye» sevki işlemi ekseriya adlî işleri uzatmakta ve bilhassa evlilik ve iş bulma gibi hususlarda yaş düzeltmesi yoluna baş vuran vatandaşları hukuki olmayan çareler aramaya ve masraf yapmağa zorlamaktadır. Yaş gibi insanla yakından ilgili ve doğanın kusurundan ileri gelmiyen bu nevi hukuki olaylarda benzeri kararlar kişi-

716

nin medeni haklarını kullanmakta güçlük doğurmakta ve yeni sorunlar (tescil edilmeyen birleşmeler vs.) doğurmaktadır. Hele zıt eğilimli yargı çevreleri arasında yaşı tashih eden çevrelere doğru dâvacılı - şahitli - avukatlı münibüsler dolusu insan akmakta zaman, para ve iş gücü sarfına neden olmaktadır.

15 — **ZAMAN AŞIMI :** Sicilli nüfus Kanununun 11/1 maddesine göre «kendi sin ve kayıt ve ismini tashih ettirmek isteyen şahsın bu babta ki iddiası hüviyet cuzdanının itası tarihinden altı ay mürurına kadar mesmu olup ondan sonra mesmu olmaz ... hüviyet cuzdanının itası esnasında kayıtlara nazaran 18. yaşına dahil olmamış bulunanların» müddeti 18. yaşına duhullerinden itibaren başlar demekte ise de «duhul» yerine bitirmeyi anlamak yasanın maksadına daha uygundur. Buradaki 6. aylık müddet sicilli nufus kanunu ile birlikte yapılan genel yazmalarla ilgilidir. Nitekim Y. 2. H. D. 24/6/1935 gün Esas 1751 Karar 1757 Sayılı İçtihadında «kayıt tashihine müteallik dâvalar nüfus kanununun 11 inci maddesine tevfikan nüfus memuru aleyhine açılması lâzımdır meskûr kanunun 11. nci. maddesinde gösterilen ve mürürü zamana esas olan cuzdanlar umumi tahrir üzerine verilen cuzdanlardan olup adiyen yapılan kayıt üzerine verilen cuzdanlar mürürüzamana esas olamaz.»

16 — **KANUN YOLLARI :**

I — Yaş tashihi kararları «Kabili istinaf) değildir. Yani bunlar aleyhine istinaf mahkemesine gidilemez. Zaten bu durum istinaf mahkemelerinin kaldırılması ile önemini kaybetmiştir.

II — Kararlar ilgili şahıs, C. Savcısı, Nufus memuru tarafından temyiz edilebilir. Müdahile de bu hakkın verileceği fikrindeyiz.

Nüfus memuru ile Üst C. Savcısının temyiz hakkı kanunun «Alâkadaran veya Müddeiumumiler» ifadesinden çıkartılabilir.

Temyiz Müddeti H. U. M. K. 393 ncü Maddesi uyarınca tebliğden başlar ve aynı yasanın 432 nci maddesi uyarınca 15. gündür.

III — C. Başsavcılığının kanun yararına temyiz yetkisi : «H.U.M.K. nun 427» Bu yol hukuka aykırı bir netice hüküm altına alan ve yargıtayca incelenmeksizin kesinleşen ilamlar hakkında uygulanır. «Bu suretle hükmün bozulması hükmün hukuki neticelerini kaldırmaz.»

«Bozma kararının bir sureti Adalet Bakanlığına gönderilir ve bu karar bakanlıkça yayınlanır ve mahkemelere tamim olunur.» bu son du-

717

rum Anayasamızın 132/2 maddesine aykırıdır. (Maddenin açıklığı : Genelge gönderilemez, tavsiye ve telkinde bulunulamaz yolundadır.)

IV — İtirazül gayır: Bu usul eski Hukuk usulümüzde mevcuttur. H.U.M.K. nun bu yolda bir itiraz hakkı tanınamamıştır. Bu yolun anlamı (Bir dâva neticesinde verilmiş olan nihai karara karşı dâvaya dahil olmayan bir kimsenin hükmün kendisine ait hakları ihlâl ettiği derecede kaldırılması için yaptığı itirazdır. Sicilli nüfus kanununun 11/3 üncü Maddesi savcı ile ilgili şahsa itirazül gayir hakkını tanımaktadır. Fakat kanaatımızca bunun uygulama olanağı yoktur.

17 — **YARGILAMA GİDERLERİ** : H. U. M. K. nun 413 üncü Maddesi uyarınca dâvacı tarafından ödenir. Kamu adına Savcılıkça açılan dâvaların giderleri Adalet Bakanlığı Zat. İş. G. M. Hesabat 7/17 Sayı ve 27/2/1967 günlü tamimin 1/6 Maddesine göre (Medeni Kanunla nüfus kanunu gereğince Savcılar tarafından açılacak dâvaların giderleri) koğuşturma giderinden ödenir.

18 — **DÜZELTME ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEM** : İlgili Şahısca verilecek ilam veya kamu adına Hukuk mahkemesinde ve bir ceza dâvası dolayısıyle verilen yaş düzeltmesi kararları üzerine kararın kesinleşmesini müteakip nüfus memurları gerekli düzeltmeleri yaparlar.

Yargıtay tev. İç. 31/1/1945 Gün 3 sayılı kararı (Bir ceza dâvası zımmında yaş düzeltilmesi hakkında verilen kararın kesinleşmesi ile beraber Cumhuriyet savcılarına verilip onlar tarafından nüfus dairelerine havale olunacak ilâm suretleri üzerine o dairelerce nüfus kütüklerinde gerekli düzeltmeler yapılmak lazım gelir demektedir.

19 — **ASKERİ MAHKEMELERDE YAŞ TASHİHİ** :

353 Sayılı Askeri mahkemeler kuruluş ve yargılama usulü kanununun 164/3. maddesi (Askeri Mahkemelerde duruşma sırasında suçtan zarar görenler ile sanıkların yaslarında, ceza hükümleri bakımından gerekli görülecek düzeltmelerinde nufus kanununundaki usule göre yapılması askeri mahkemeye aittir. Bu hususta verilecek karar esas hüküm ile birlikte temyiz olunur.) hükmünü taşımaktadır. Yukarıda verdiğimiz açıklamalar bu konudada yürürlüktedir.

20 — **SONUÇ** : İncelememiz bir kimsenin yaşının büyültülüp-küçütülmesi konusu ile sınırlıdır. M. K. nun 25-26 maddelerinde açıklanan isimle ilgili dâvalar; sicilli nüfus kanununun 12 nci maddesinde tan-

zim edilen idari işlem konuları, şahsın kendisinin cinsiyet ve medeni hal kayıtları ile ana baba isminin değiştirilmesi dâvaları ve Medenî Kanunundan evvel evlenmiş olanların nüfus siciline tescilleri dâvası, nüfus siciline eski hükümlere göre düşürülen (Evlâdı manevi) kayıtlarının tashihi dâvaları incelemenin sınırlılığı sebebiyle şimdilik söz konusu edilememiştir.

Fakat, herhalde gerçek; 14/Ağustos/1330 Tarihini taşıyan sicilli Nüfus kanununun ihtiyaçlara yetmediği ve yeni bir kanuna ihtiyaç duyulduğudur.

719

SUÇLU ÇOCUKLAR SORUNU

Yazan: Selçuk C. BENGÜ
(Kırklareli C. Savcı Yard.)

Plân

1 — Konuya giriş,

2 — Suçluluğun doğuşu ve ayırımlar,

3 — Türk Ceza Kanununa göre ayırım ve etüd,

4 — Uygulama,

5 — Sonuç.

Ceza Hukuku yönünden yeni çağların getirdiği, özellikle günümüzün üzerinde durulması gereken en büyük sorunu çocuk suçluluğudur.

Çocuk suçluları kişisel ve toplumsal etkenler altında inceleyerek bu yönden bir ayırım yapmak ötedenberi klasik bir metoddur.

Biz incelememizde bu yöne değinmekle beraber suçlu çocukları ele alıp köy, kasaba, büyük şehir çocuklarının suçlu oluşları ve sonuçlarını gözden geçireceğiz.

Normal eğitim görüp toplum ve aile çevresi içinde bir problem olmadan gelişen çocuklar konumuz dışındadır.

Korunmaya muhtaç çocukların durumları ise bir suçluluk hali sözkonusu olmadığı sürece 6972 sayılı yasanın kapsamına giren suça eğilimli çocukların tesbit ve tetkiki de memleketimizde çocuk mahkemeleri ve buna bağlı örgütler bulunmadığına göre; ailenin, toplumun, sosyal kurumların, terbiyeci ve eğitimcilerin üzerinde durması gereken bir sorundur.

Bir ceza uygulayıcısı olarak suçlu çocukları ele aldığımıza göre, suçlu çocukların bu günkü durumları ile bunlara uygunlanan ve uygulanması lazım gelen yönleri eleştirmemiz gerekmektedir.

Ötedenberi çocuk suçluluğunun nedenleri kişisel ve toplumsal bir ayırımla ele alındığına göre biz de çıkış noktamıza buradan başlayabiliriz.

Çocuk suçluluğunda kişisel etkenden ziyade toplumsal etken önemlidir. Uzun süren mesleki gözlemlerimize göre memleketimizden örnekler alarak bu örneklerde olayı ve kişileri belirtmeden genel bir eleştirme yapabiliriz.

Toplumsal etkende köy ve kasabalarda işlenen çocuk suçları ile büyük şehirlerde işlenen suçlar bakımından bir değişiklik vardır. Köy ve kasabalarda işlenen çocuk suçları daha çok cinsel suçlar olup çocukta bir suçluluk halinden ziyade çevresinden itilme mevcuttur. Çocuktaki suçluluk hali; cinsel içgüdüden, libidodan, ana babanın tutumu ve köylerde ergin kişilerin cinsel konuları alenen konuşması, büyük küçük kadın erkek herkesin en olağan konuşmalarında dahi bol bol açık saçık kelimelerle küfür etmesi ve konut durumlarına göre cinsel işlemlerin gizli kalmamasından meydana gelmektedir.

Köy ve kasabalarda hayata erken atılma zorunluğu, aile çevresi, günlük yaşantıların ve sohbetlerin cinsel konulardan seçilmesi, folklorumuz, örf ve adetler ile memleketimizin iklim şartlarının da erken erginleştirmeyi kolaylaştırması cinsel çocuk suçlarının daha çok işlenmesinin nedenlerini meydana getirmektedir.

Çeşitli psikososyal etkenler altında olagelen çocuk suçluluğunda çevrenin ve toplumun önemi kişisellikten üstündür. Gerek nitelik ve gerek nicelik bakımından köy ve kasabalarda işlenen çocuk suçlarında cinsel suçlar bu yönden en büyük yeri kaplamaktadır.

Irza geçmeler, bu suça kalkışmalar, tesaddiler, sarkıntılık ve söz atmalar gibi cinsel konularda doğrudan doğruya hâkim karşısına çıkarılan çocuk suçlular başta gelmekle beraber asıl gayesi cinsel suçlar işlemek, hayvanlarla cinsi temaslarda bulunmak olan ve sayıları bir hayli kalabalık bulunan suçlu çocukların konut dokunulmazlığını bozmak, hırsızlık, tedbirsizlikle yangına sebebiyet vermek, bilamucip hayvan öldürmek, huzuru ihlal gibi suçlarla dolaylı olarak mahkemelere sevkedildikleri büyük bir hakikattir.

Örnekler : 1 — Evin kızlarını yıkanırken seyretmek için dolaba girip saklanan ve burada yakalanan çocuklar.

2 — Küçük çocuğun ırzına geçmek için uyurken yanına sokulup sonradan cebindeki çakısını çalarken yakalandım diye suçunu tevil eden çocuğun durumu.

3 — Ahırdaki dişi merkeple temas için oraya giren çocuk suçluların ellerindeki yanar çıra ile ahır ve samanlığı tutuşturmaları.

721

4 — Keçi, inek, kaz vesaire hayvanlarla temas sırasında bunları öldüren ve bila mucip ölümünden ötürü mahkemeye sevk edilen çocuklar.

5 — Pencerelerden evleri gözetleyen (Rontgenci) çocuklar gibi.

Diğer suç türleri; Öldürmeler, yaralamalar, hırsızlıklar vesaire suçlar köy ve kasabalarda cinsel suçlara oranla düşüktür. Ve sonradan gelir.

Bu tür suçlar büyük suçlularla birlikte işlenmiş iştirak niteliğinde mahkemelere gelen suçlardır. Bu gibi suçlar çevreden alınan görgü ve terbiyenin sonucu işlenmektedir. Ayrıca (Özellikle kan gütmeden ötürü işlenen suçlarda) çocukların yaş indiriminden faydalanma amacı üstün gelir. Bu hallerde çocuk suçlular büyükler için bir vasıta olurlar.

Birinci örneğimizdeki cinsel suç işlemede çocuğun kişiliği söz konusu değildir. Kendindeki içgüdünün çevredeki bilinçsiz itiş ve imkânsızlıklar ile suç işlenirken ikinci hallerde küçüğün pek zayıf veya hiç olmayan kişiliği büyükler tarafından kötülüğe kullanılarak çevresinde suç işlemeye itilmekte ve suç işletilmektedir.

Köy ve kasabalarda köy çocuklarının ihtiyaç saikiyle işlediği suçlar da vardır. Bu suç türünün başında orman bölgelerinde orman suçluluğu gelir. Sayı ve türüne göre de şu şekilde sıralanır : Ormanda hayvan otlatma, orman emvali çıkartmak, ormandan ağaç kesmek, orman mahsülleri toplama gibi.

Özet olarak köy çocuğu başta cinsel suçları işlemekte sonra büyüklere vasıta olmakta sonra da ihtiyaç nedenleri ile suç işlemektedirler.

Şehirlerde cinsel suçlar başta gelmekle beraber etkenler daha değişik ve girifttir. Şehrin suçlu çocuğu doğrudan doğruya cinsel suç işlemeden cinsel amaca dolaylı yollardan suç işlemek suretiyle girmektedir.

Büyük şehir çocuğunun körpe dimağını suçluluğa iten muhtelif faktörler vardır.

Ana babaların bazen zaruret, bazan lüks ve modern zihniyetlerinden dolayı ilgisizliği, okul idaresinin kayıtsızlığı ve sosyal kurumların bu yönden örgütlenmemiş bulunması büyük şehirlerdeki suçlu çocuk sayısını günden güne arttırmaktadır.

Köylerden şehre gelen ailelerin çocukları veya ailesiz olarak gelenler önceleri dilencilikle suça başlamakta sigara, esrar, alkol ve beyaz zeh-

722

re kadar işi büyütmektedirler. Bu çocukların da büyük çoğunluğu kendi hesabına suç işlemeyip profesyonel suçlulara vasıta olarak kullanılmaktadırlar. Şehirde yetişen varlıklı ailelerin çocuklarındaki suç işleme şekilleri daha değişiktir. Hatta köy çocukları ve köyden şehre gelmiş küçük çocukların aksine erken erginleşmiş kişileşmeleri ile çevre etkeni bu gibi suçlarda ikinci dereceye düşebilir. Böyle çocuklarda serserilik ve macera ön plandadır. Kontrolsuz sözde çocuk yayınları ucuz fiatlarla alenen satılan müstehcen dergi ve resimler, başı bozuk filimciliğimiz, bu filimlerin konuları ve argosu çağımız modası giyinme şekilleri ile gençler için pek çekici görülen kadın erkek ilişkileri, asi gençlik salgını, muhtelif adlarla açılan içkili içkisiz dans ve eğlence yerleri, araba sevdası, şehir çocukları nı olanca şiddeti ile suçluluğa çekmektedir.

İhtiyaç, tesadüf, teşvik ve tedbirsizlikle işlenen suçlar bir ayrıntı olarak dışta bırakılacak olursa şehir çocuğunun da suç işlemesinde gene merkezi cinsel arzu teşkil eder.

Öldürme ve yaralama ekseri bir kadın içindir veya suçlu kızın cinsel kıskançlığından işlenmiştir. Gasp ve hırsızlıklar bilhassa otomobil hırsızlıkları ayni gaye için işlenen suçlardır.

Köy, kasaba veya büyük şehir olsun çocuk suçluları suç işlemeye iten nedenleri çocuğun kişisel ve psikolojik durumu ile toplumun etkisini yukarıda görüldüğü gibi özetledikten sonra T.C.K.,na göre genç suçluların ayrımını yapmak son olarakta çocuk suçlulara uygulanan sistem ve bizde uyugulanması lâzım gelen hususlara geçelim.

T.C.K. nun 53, 54, 55. maddelerinde yaş küçüklüğü sebebiyle çocuk suçlular hakkında alınacak tedbirler ve suçlarına göre verilmesi öngörülen cezalardaki indirimler gösterilmiştir.

Suç işleyen bir kişiye ceza verebilmek için herşeyden önce o kişide bir irade serbestisi ve temyiz kabiliyetinin bulunması zorunludur.

Küçüklerde de kanunun aradığı budur. T.C.K. nun 53. ncü maddesinde 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında « **Ceza tertip edilemiyeceği** » bildirilmekte «**ancak fiil kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha aşırı cezayı müstelzim bir cürüm olduğu takdirde Müddeiumuminin talebi üzerine mahkeme reisi çocuğun istirdadı kabil tedabirden olmak ve 18 yaşını geçmeyecek müddetle mukayyet bulunmak üzere terbiye ve ıslah için Devlet idare veya murakabesinde bulunan bir**

723

müesseseye konmasını veyahut - takayyüt ve nezaretinde teseyyüp ve ihmal ile cürüm işlemesine meydan verirse kendisinden 200 liraya kadar cezai nakdi alınacağı ihtarı ile - ana baba veya vasiye teslimini emreder» denilmektedir.

Bu katagoriye giren suçlu çocuklar için kanunumuz tam bir sorumsuzluk kabul etmiş olup bir tedbir niteliğinde olmak üzere Devlet Yönetim ve Konrolünde bir kuruma veya ana, baba veya vasiye teslimi öngörmüştür ki; memleketimizde büyük bir çoğunlukla mahkemeler Savcıların istemi üzerine bu şekildeki çocukları ana baba veya vasilerine teslim etmektedirler. Bu gibi suçlarda diğer koşullar varsa 6972 sayılı Kanunun uygulanması yönüne gidilmesi en uygun yoldur.

Şayet çocuk «**Ana babasız, ana babası belli olmayan, ana babası tarafından terkedilen, ana babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilenciliğe, alkollü içkilere veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz (Korunmaya muhtaç) çocuklardan**» değil ise 18 yaşına değin ailelerine teslimi lâzımdır.

Konumuzun çerçevesi içine girip uygulayıcı toplumu ve çocuğun geleceğini ilgilendiren maddeler daha ziyade T.C.K. nun 54 ve 55. nci maddelerinin söz konusu edip suçlandırdığı çocuklardır.

54 ncü madde suç işlendiği sırada 11 yaşını bitirip 15 yaşını bitirmeyen çocuklardan bahsetmekte ve bir ayırım yapmaktadır. Bu ayırıma göre 53. ncü madde de peşin olarak kabul edilen temyiz kudretinin yok oluşu kabul edilmekte 11 - 15 yaş arasındaki çocuk suçlunun fark ve mümeyyizliği işlediği suç türüne göre tabib raporu ile tesbit edildikten sonra temyiz kabiliyeti bulunmayanlara 53 ncü madde hükümleri uygulanmaktadır. Tabib raporu ile işlediği suçun fark ve mümeyyizi olan çocuk suçlular için kanunda ön görülen indirim ceza tertibi sırasında uygulanır. Çocukta temyiz kabiliyetini kesin olarak tesbit edecek bir kriter yoktur. Bu çevreye, çocuğun aldığı terbiyeye, tahsil durumu ile toplumun telâkkileri göz önüne alınarak varılan bir kanaattir. Bir şehir çocuğu ile köy çocuğu arasında bu kriter değişiklikler gösterir binaenaleyh hâkim ve doktora bu yönden önemli görevler düşmektedir. Temyiz kudretinin neden ibaret olduğu objektif olarak belirtilmediğine göre iyiyi kötüden ayırma, adalet hissi bir olayın sonucunun iyilik veya kötülüğü, ahlâk duygusunun meydana gelip gelmediği gibi özellikler göz önüne alınmaktadır.

724

Kanunumuzda 54. ncü maddenin ikinci fıkrası **«Eğer Çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise»** demek suretiyle meseleyi halletmiş bulunmaktadır.

Bu şekilde fark ve temyiz ile suç işleyen küçük suçlular madde yazısında sıralandığı gibi **«İdam cezası yerine 15 seneden eksik olmamak üzere muvakkat ağır hapis»** **«Müebbet ağır hapis yerine 10 seneden 15 seneye kadar ağır hapis»** **«Sair cezalar yarıya indirilir»** hükümlerinden faydalanırlar.

Bu yaşlar arasında suç işleyen çocukların duruşmaları açık yapılamaz, mahkûmiyetleri tekerrüre esas teşkil etmez, bunlara Kamu hizmetlerinin yasaklanması, genel gözetim altında bulundurulma cezası verilemez, en önemli şekli ile de suç işlediği sırada 11 yaşını bitirip 15 yaşını doldurmamış çocuk suçluların cezaları ceza çekilme tarihinde 18 yaşını bitirmemişse cezaların Islahhanelerde çekilmesidir.

T.C.K. nun 55 nci maddesi 15 yaşını bitirip 18 yaşını bitirmeyen suçlulara uygulanması öngörülen cezalardaki indirimleri göstermektedir. Bu madde hükmüne göre 15 yaşını bitirip 18 yaşını bitirmemiş küçüklerde irade serbesttir. Ve temyiz kudreti tam olarak kabul edilmektedir. Ancak delikanlılık ve gençlik acemiliği nedenlerinden ötürü temyiz kudretinin tam ve kâmil olarak meydana gelmediği kabul edilerek **«İdam cezası yerine 20 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis»** **Müebbet ağır hapis yerine 15 seneden 20 seneye kadar ağır hapis»** **«diğer cezaların da üçtebire kadarının indirilerek»** hükmolunacağı öngörülmüştür.

Gene bu maddeden yararlanan genç suçlulara kamu hizmetlerinin yasaklanması ile genel gözetim altına alınma cezaları uygulanamaz, ancak duruşmaları açık yapılır.

T.C.K. nun bazı maddelerini değiştiren 6123 sayılı kanundan önce yürürlükte olan kanuna göre bu indirim oranları suçlu lehine olduğu gibi 56 ncı madde ile 18 ve 21 yaşları arasında da bir indirim söz konusu idi ki çok yerinde bir değişiklikle bu maddenin konumuzu ilgilendiren kısmı yürürlükten kaldırılmıştır.

Memleketimizdeki yetişme şekli, erginleşme yaşı ve 18 — 21 yaşları arasında bir çok sosyal, siyasal ve medeni haklardan yararlanan bir kişinin ceza yönünden indirimlerden yararlanması hukuk mantığına uymamakta ve uygulayıcıları üzmekte idi.

6123 sayılı değişiklikle T.C.K. nun 54 ve 55 nci maddelerindeki faydalanmanın suçlu aleyhine azalması da uygun ve mantıkidir. Uygarlığın ilerlemesi görgü ve bilginin erken gelişimini sağlamıştır. Yarım asır ön-

725

ceki çocuklarla günümüz çocukları arasında büyük farklar vardır. Çağımız uygarlığı büyük bir sür'atle ilerlemektedir. Buna göre de çocuklarda iyiyi kötüden ayırma yani fark ve temyiz kudreti daha erken meydana gelmekte radyo, televizyon, basın ve ulaştırma imkânları köy ve şehirlerde okuma oranının artması da bu bakımdan etkili olmaktadır.

Çocuk suçluların tutuklu ve hükümlü olarak ne gibi işleme tabi tutuldukları bundan beklenilen fayda ve uygulamadaki duruma göre doğan ve doğabilecek olan sakıncaları da incelemek gereklidir. Türkiyede çocuk mahkemeleri yasasının hazırlanmakta olduğunu sık sık duyuyoruz, bir uygulayıcı olarak bizleri memnun eden bu konu eleştirmemiz dışında kalmaktadır. Ayrı ve derin bir inceleme konusu olan çocuk mahkemeleri yasası hazırlanırken Batı memleketlerindeki benzerleri muhakkak örnek olarak alınacaktır. Fakat bu mahkemelerin kurulmasından önce infaz şekli, bunun için lâzım olan kurum ve öğütlerin ve bunları yönetecek bilgili kişilerin yetiştirilmesi çocuk suçluların bu gibi ellere bırakılması şarttır.

Bu gün için memleketimizde çocuk suçluların cezalarını genel hükümlere göre olağan mahkemeler vermektedir. Yukarıda T.C.K. nun 54. ncü maddesinde incelendiği gibi ayrıncaları sadece duruşmaların gizli olmasındadır. Diğer bakımlardan karakoldan son soruşturma ve hüküm anına değin usûlde başka bir ayrınca yoktur. TCK. nun konumuzu ilgilendiren 54 ve 55 nci maddeleri incelenirken belirtiğimiz gibi 54 ncü madde hükmüne göre mahkûm olmuş cezası kesinleşmiş bir suçlu, cezasını 18 yaşını bitirmedikçe Çocuk İslahevinde çekecektir. Kanunun bu emredici hükmü ilk bakışta gayet tatminkâr görülmektedir. Uygulamadaki yetersizlikler bazı illerde İslahevlerinin açılmış olmasına rağmen kâfi gelmeyiş durumu gene aksaklıklar, beklenenin aksine kötü sonuçlar vermektedir.

Bir kerre İslah nedir ?. Hangi tür suçu işleyen çocuk ne kadar zamanda ıslah olur? Bir İslahane kurumu olarak çocuğa ne verebiliriz? Toplum olarak ondan ne alırız? Bütün bunlar çözümlenmesi gereken sorunlardır.

Üzerinde ilk durulacak nokta süresidir : Son uygulamalara göre 5 gün ve daha yukarı mahkümiyeti olan suçlu çocuklar İslahevine alınmaktadır. Her yerde çocuk Ceza ve islahevi olmadığına göre Adalet Bakanlığının bildirileri gereğince bölge bölge çocuklar ait oldukları kurumlara gönderilirler. Örneğin :

726

Elazığ Çocuk Ceza Ve İslahevine 23 Doğuil ve 5 Ağır Ceza merkezi kazadaki suçlu çocuklar. İzmir Çocuk Ceza ve İslahevine çevredeki 18 İl ile kazaları, 10 ağır Ceza Merkezi kazanın suçlu çocukları. Konya Çocuk cezaevine 8 İl ve İlçeler ve 10 ağır Ceza Merkezi kazanın çocukları, Sinop Çocuk cezaevine 11 İl İlçe ile 6 Ağır Ceza Merkezi Kazanın suçlu çocukları, 5 gün ve daha fazla süreli hapis cezalarını çekmek için gönderilirler.

Bu ıslahevlerine giden bir çocuğun 9 günlük hürriyeti bağlayıcı cezası olduğunu düşünelim; köyden yakalanıp merkeze getirilen ve yanına jandarmalar katılıp yola çıkarılan bir suçlu çocuk en süratlı işlem ve araçlarla farzedelim Edirnenin bir köyünden İzmir Çocuk İslahevine gönderilmektedir. Bu gidişte en az iki ila üç gün yolda geçer, buna şartla salıverilme süreside ilave edilince 9 günün 2/3 düştüğü zaman geriye kaç gün kalır?. Ve köyünden gürültülü patırtı ile alınan bu çocuk kendine göre bir kahraman çevresine göre bir damgalı olduktan sonra ne gibi bir jet eğitime tabi tutularak islah edilebilir ? Buna akıl ermez. Maddi imkanları malum olan devletimizin çocuk ve muhafızları için yaptığı yol, yiyecek, ve bakım masrafları ile harcanan insan gücü nereye gider? Sonuç bir trajedidir. Ellerimizle suçlu namzedi yaratmaktan başka bir şey yapmış olmayız. Üç gün, beş gün, hatta 25 gün için köyünden getirilen çocuk (örneğimizdeki Edirne köylüsü çocuk) İzmirde İslahevinden çıktıktan sonra ne yapacaktır?.

Artık onunla ilgilenilmez. Kurum yöneticilerinin kişisel gayreti ve o bölgedeki hayırsever vatandaşların himmetine kalmış bir iştir bu.

Aksi halde kahraman çocuk yeni öğrendiği üç beş argo ile son tanıştığı arkadaşlarından aldığı yeni usülleri de ekleyerek büyük şehrin sokaklarına bir homoseksüel, bir yan kesici, bir hırsız, en hafifinden bir serseri veya dilenci adayından başka bir şey değildir. Çünkü İnfaz bitmiştir. Çocuğu köyüne iade edecek tahsisat verilmemiştir. Onlarla ilgilenecek resmi veya özel bir örgüt yoktur.

Mevcut uygulamaya göre, suçlu çocuklar daha önce suçu işlediği yerde tutukluluk süresini diğer tutuklu ve hükümlülerle birlikte geçirmektedirler. Gerçi bu zaman içinde tutuklu çocukların ceza evlerinde kendilerine ayrılan bölümlerde kalmaları öngörülmüş ise de cezaevi koşulları her zaman uygun olmadığı gibi halâ Türkiyemizde bir çok ilçelerimiz tek odadan ibaret rastgele cezaevi binalarına sahiptir. Buradaki İslah sistemlerinde de kendilerine has bir özellik bulunmamaktadır.

727

Hüküm kesinleşinceye kadar bu yerlerde kalan çocukların hüküm kesinleştikten sonra kalmaları sakıncalı görülmüştür. Ya kendi bölgelerine göre ayrılan ceza ve ıslah evine gidecek veya sıra beklemek üzere serbest bırakılacaklardır.

Bu usül hem infaz tekniğine hem de alınması lâzım gelen sonuca uygun düşmez. Zaten suçlu çocuk alacağı kötü örneği tutuklu olarak kaldığı sürece genel ceza evlerinde almıştır. Tutuklu iken bulunmayan sakıncanın hükümlü olduktan sonra geri kalan günler çok az da olsa neden ileri geldiği akla uygun değildir.

Çocuk ıslah evine gönderilmiş suçlular ıslahevinde 18 yaşını bitirince de derhal genel cezaevlerine getirilirler.

Gene uygulamada aksayan bir yön daha vardır. Suçlu çocukların islahevlerine gönderilmeleri için kısa süreli hafif hapisler de ilâmatın bekletilmesi sırasında ceza zaman aşımına uğramasıdır. Ne gibi bir işlemle infaz savcıları zaman aşımını kesebileceklerdir? Hükümlünün çocuk ceza ve islahevine gönderilme sırası gelmediği halde davetiye veya ihzar müzakkeresi çıkarılmak suretiyle çağırılması kanuna aykırıdır. Son zamanlarda Adalet Bakanlığı 23/8/1967 gün ve 425 sayılı yazıları ile **(18 Yaşını ikmal edinceye kadar da mahkûmiyet tarihlerine nazaran cezaların zaman aşımına uğrayacağı anlaşılan hükümlü çocukların cezalarının kapalı cezaevinin çocuklara mahsus kısmında infazı cihetine gidilmesi)** demek suretiyle yerinede bir hal çaresi bulmuştur.

Bizce en yararlı şekil Ağır Ceza Merkezlerindeki cezaevlerinde kendilerine bağlı kazaların çocuk hükümlülerin 6 aya kadar olan mahkûmiyetlerini özel bölümlerde çektirilmesidir. Ancak o zaman kişi ve toplum olarak maddi ve manevi fayda sağlanmış ve sonuca varılmış olur.

Çocuk suçluların kısa süre uzak illerdeki infaz kurumlarında kalması onun ruhi ve bedeni yapısında islah ve tedaviden çok yıkıntılar meydana getirir. Uzun süre bu kurumlarda kalması ise hem manen ıslahını hem de bir zenaat elde etmesini sağlar. Memleketimizde kız çocuklar için özel bir kurum mevcut değildir. Ancak İzmir Çocuk ceza ve ıslahevinde ayrılmış bir bölümde bu gibi çocukların az bir kısmının suçları infaz edilmektedir. Böyle bir kuruma da ihtiyaç vardır ve bu gibi yerlerde behemehal suçlu kız çocuklara salıverildiklerinde yaşantılarını devam için bir devlet işyerinde barınabileceği kabiliyetine göre zenaatların öğretilmesi de şarttır.

728

Korumaya muhtaç, suça eğilimli, islahı gerekli, suçlu ve cezalarını özel cezaevlerinde çekecek çocukların sorunları sadece kuru bir kanun konusu olmayıp geniş ve çok taraflı bir konudur. Başlangıçta aileyi, eğitimciyi, terbiyeci ve sosyal kurumları ilgilendilen olaylar gittikçe büyüyerek Adliyeye gelmekte hâkimin hükmü ile sonuca bağlanmaktadır.

Bu duruma göre suçlu çocukların mahkemelerine çıkan hâkimlere büyük mesleki ve manevi bir yük yüklenmektedir.

Suçluluğun doğuşu, suçluluğa isteyerek veya istemeyerek itilişler memleketimizin ailevi, sosyal, kültürel ekenomik ve coğrafi durumları ile çocuk hukuku bakımından noksanlarımızın göz önünde tutulması lâzımdır.

Hâkimler genç sanıkları karşılarına aldıklarında bütün bunları çocuğun kişisel durumu kadar, toplumun da bu günkü ve ilerdeki durumlarını düşünmeleri zoruluğu içindedirler.

Usül hükümlerinin büyüklerden ayrıncalı bulunmayan kısmını hâkim müşfik tavrı ile kendisi yaratmalı, küçük suçluyu hiç bir zaman kahramanlaştırmadan ve onun suçluluğunu dahi hissetirmeden duruşmayı idare etmelidir. Çocukların duruşmalarında polis ve jandarmalar emniyet tertibatını salonun dışında almalı, duruşmaya bir dehşet havası verilmemelidir. Duruşmayı idare eden hâkim otoriyeti elden bırakmamakla beraber çocuk üzerinde bir korku yaratmadan onu azarlamadan alay ve istihza edip onu küçültmeden bazen ufak nüteler ve hoş görürlülükle sanığın küçük kalbini kazanıp itimat telkin etmelidir.

C.M.U.K. nun 138 nci maddesindeki (**15 yaşından küçük sanıklar için müdafi bulundurmak**) yetkisini kullanmayı bir amir hüküm olarak kabul etmek bir hakkın yok olmaması ve küçük sanık ile ailesine güven verme bakımından hâkimler devamlı olarak tatbik etmelidirler.

Küçüklerin mahkûmiyeti yönüne gidildiğinde 647 sayılı Cezaların infazı Hakkındaki yasanın kendilerine tanıdığı geniş yetki ve takdiri ceza hâkimlerinin serbestçe uygulamaları büyük bir sorunu kendiliğinden çözümlemiş olur. 647 sayılı yasa ile erteleme hükümlerinden küçükler bir seneye kadar olan hapis ve 6 aya kadar olan ağır hapisler ile mahkûmiyetleri halinde muhakkak istifade ettirilmelidir. Bu hükmü suçun türüne ve çevrede yarattığı tepkiye göre bir zorunluluk varmışçasına uygulamalı aksi halde kısa süreli hapisleri para cezasına çevirmelidir.

729

İmkânlar oranında devletin yapmış olduğu kurumlar bütün iyi niyetlere rağmen yukarıda izahına çalıştığımız nedenlerden ötürü yararlık yerine kötülükler getirmektedir. Demek oluyorki batı devletleri mevzuatında açıktan yer alan hükümler (Çocuk Mahkemeleri ve bu konudaki sosyal ve hukuki kurumlar) bizde tam anlamında kurulmamış olmakla beraber ceza kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve infaz kanunlarının hâkimler tarafından bu yönde uygulanılmasında bir sakınca yoktur.

Örneğin : Çocuk mahkemelerinin bulunduğu memleketlerdeki (Hâkimin nezareti altında serbesti sistemi) bizde 647 sayılı yasanın Hâkime verdiği yetki ile mükemmelen uygulanabilir.

Bütün dünyayı saran çocuk suçluluğu ve asi gençlik sorunu ciddiyetle üzerinde durulması gereken geniş ve karışık bir konudur.

Ailelerin eğitimci ve hukukçuların çok yakından ilgilenmesi gereken bu konu üzerinde toplumca durmak uygulayıcı ve kanun yapıcıların en önemli görevleri olmalıdır.

730

3491 SAYILI KANUNUN İKİ MADDESİ ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

Yazan: Orhan GÜRDOĞAN
(Akçadağ C. Savcı Yard.)

Plân

I — Giriş :

1 — Konunun îzahı

2 — İçtihat ve tatbikat

II — İstihsal edemeyen müstahsilin durumu :

A) — Resmî Mercie müracaat varsa :
a) Müracaat müstenidatı kabûle şayan ise
b) Müracaat reddedilmiş ise

B) — Resmî mercie müracaat yoksa :

a.
1) 18/J ve 27/Ç nin tatbiki

b.
1) Fiilin T. C. K. nu 403 ve müteakip maddelerine mümas bulunması

III — İstihsal eden müstahsilin durumu :

A) —

1) Tam olarak istihsal etmişse :

a.
2) Zayi etmemiş ise :
c) Geç teslim — 18/J ve 27/Ç.
d) Gene 18/J ve 27/Ç nin tatbiki

b.
2) Zayi etmiş ise :
(27/C — 2 nin tatbiki)

B) —

1) Noksan olarak istihsal etmişse :

a.
3) Zayi etmemiş ise :

c.
1) 27/C — ilkin tatbiki

d.
1) 18/J ve 27/Ç nin tatbiki

e) Bulundurma halindeki hükümler
f) Nakletme halindeki hükümler
b.
3) Zayi etmiş ise :
c.
2) Resmî Mercie müracaat varsa
d.
2) Resmî Mercie müracaat yoksa
3491 sayılı kanunun iki maddesi üzerinde düşünceler

I — GİRİŞ :

1 — Konunun İzahı :

Her yıl resmî gazete ile ilân edilen haşhaş ekim bölgelerinde ekiciler, Ziraat dairelerinden aldıkları ekim belgelerine istihsalde bulunacakları ham afyon miktarını derçle bu mahsullerin Toprak Mahsulleri Ofisine yahut onun adına alıma selâhiyetli bir teşekküle teslim etmeyi imzalariyle ayrı, ayrı taahhüt etmektedirler. 7368 sayılı Kanunla muaddel 3491 sayılı Kanun müstahsilin taahhüt ve istihsal ettiği afyonu 30/Eylül akşamına kadar Toprak mahsulleri ofisi yahut selâhiyetli bir teşekkülc bedeli mukabilinde teslim etmeyenler için 18/J, 27/Ç ve 27/C bentleri ile müeyyideler vâzetmiştir. Ağır Para cezalarına müteallik bu hükümler adı geçen kanunun diğer hükümleri ve Afyon kaçakçılığı ile ilgili T.C.K. nu 403 ve müteakip maddeleri haricindeki haller içindir. Suçun vasıf ve mâhiyeti tatbikatda sık, sık değişebilmekte olduğu gibi hangi hallerde 18/J ve 27/Ç, hangi ahvalde 27/C bendinin uygulanacağında tereddüt edilmektedir.

2 — İçtihat ve tatbikat :

Taahhüt ve istihsal ettiği afyonu kâbule selâhiyetli bir teşekküle teslim etmeyen müstahsil maznunun bu eylemine 7368 sayılı kanunla muaddel 3491 sayılı kanunun 27/C bendini uygulayan yanlış tatbikat, Yüksek Temyiz Mahkemesinin tasdiki altında hemen 1963 yılına kadar devam edegelmiştir. Nihayet 5 nci Ceza Dairesi ittihaz ettiği 27/12/1962 tarih, 2882 esas, 5331 karar; gene ayni gün, 3009 esas, 5336 karar sayılı her iki ilâmda ekim belgesinde yazılı ham afyonu istihsâl edemeyen ve bu hususta resmî mercilere kanun ve talimat dairesinde müracaat etmemiş olan sanığın hareketi 7368 sayılı Kanunla muaddel 3491 sayılı kanunun 18/J ve 27/Ç bendlerine uygun bulunduğu halde resmî mercilere başvurarak gösterdiği sebep makûl ve vârit görülmeyen şahıslara ait bulunan 27

nci maddenin (C) bendinin uygulanmasının kanuna muhalif olduğunu kabul etmiştir.

Bu sebepledir ki biz, yazımızda, hem bu durumu hem de 27/C bendinin tatbik edileceği halleri izaha çalışacağız.

II — İSTİHSAL EDEMEYEN MÜSTAHSİLİN DURUMU :

A) İstihsal edemeyiş sebebini resmî mercie bildirmiş ise :

a) «30/Eylül akşamına kadar» bildirilen sebep makbûl görülmüşse mes'ele yoktur. (Yani ya dâva açılamayacak yahut 27/C den açılan dâvada kanunî unsurları ile teşekkül etmeyecek suçdan maznun beraet edecektir).

b) Bildirilen sebep kabûle şayan görülmemiş ve reddedilmiş ise fiil, 27/C - İlk'e girer (Noksanlık tam bir noksanlıktır. Yani noksan istihsali doğuran sebepler ziyadesiyle ve tamamiyle kendini göstermiştir ki istihsal hiç mümkün olmamıştır).

B) İstihsal edemeyiş sebebini resmî mercie bildirmemiş ise:

a)

1) İstahsal edemediğini ve resmî mercie müracaatta bulunmadığını beyan ettiğine göre sanığın fiili 18/J ve 27/Ç ye girer. (Aksi sabit olmaz, yani müstahsilin afyonu istihsal ederek bulundurduğu veya naklettiği «kaçakçılık yaptığı» anlaşılmazsa).

Kanun, noksan olarak istihsalde bulunan ekicinin resmî mercie başvurmasını, müstahsilin taahhüdünü tam olarak yerine getirememesi sebebini tesbit, taahhüdün, kısmen de olsa, yerine getirilmesini sağlamayı te'min için böyle bir müracaatı lüzumlu gördüğüne ve böylece noksan istihsalde bulunan müstahsil müracaat ettirildiğine göre hiç istihsal edemeyen ve bu keyfiyeti, 27/C - ilk uyarınca, resmî mercie bildirmemiş, bu sûretle Afyon teslimatında bulunmamış olan müstahsil için sair haller, ya haşhaşların çizilmesinden vazgeçilmesinde yahut zâyi ve telef edilmesinde veyahut resmî mercie vâki bildirişin (istihsal edilmeyiş keyfiyetinin) varit olup - olmamasında mev-

zuu bahs bulunacağı cihetle müstahsilin birinci halde «haşhaşımı çizmekten vazgeçtim (18/C de)», ikinci halde «Çürüyerek telef oldu, zayi ettim (27/C - 2 deki durum)» şeklinde beyanını muhtevi müracaatları hükümlere bağlamıştır; varit olmaması halinde yani müstahsilin taahhüt ettiği afyonu istihsal edemediğini bildirmemiş olup da istihsal etmiş olduğu, bulundurulmasından yahut nakledilmesinden «kaçakçılık yaptığından» anlaşılırsa müstahsil maznunun fiili T.C.K. nun 403 ve müteakip maddelerine girer, vârit ise yani istihsal edememiş (haşhaşını çizmekten vazgeçmemiş, afyonu zayi ve telef etmemiş, bulundurmamış ve nakletmemiş - fakat «hangi sebeple olursa olsun» istihsal etmemiş) ise fail, fiil diğer bentlere de girmediğinden, 18/J ve 27/Ç ile cezalandırılır).

b)

1 — İstihsal edemediğini ve resmî mercie müracaatta bulunmadığını beyan etmesine rağmen, aksi sabit olursa, yani afyonu istihsal ettiği anlaşılırsa müstahsil bu afyonu bulundurmuşsa bulundurmaktan «çünkü geç te olsa, müstahsil, teslim kasıt ve niyetiyle afyon bulundurduğunu söylememiş, bu hususu inkâr etmiş olduğundan kaçakçılık maksadı ile bulundurmuştur,» Nakletmişse nakletmekten ceza göreceği cihetle suçun vasfı değişir ve fiil T. C. K. nun 403 ve müteakip maddelerine mümâs bir suç olur.

III — İSTİHSAL EDEN MÜSTAHSİLİN DURUMU :

A) —

1) tam olarak istihsal etmiş ise :

a.

2 — Zayi etmemiş ise :

30/eylül akşamına kadar teslim eder yahut :

c) 30/eylul akşamından sonra yani geç olarak kendiliğinden, teslim eder. Bu takdirde fiil «geç teslim» e

734

girer. Ayrı bir madde olmadığından bu halde de fail 18/J ve 27/Ç ile cezalandırılır.

d) 30/eylul akşamından önce ve bu tarihten sonra kendiliğinden teslim etmezse 18/J ve 27/Ç ile ceza görür ve afyon mahkemece teslim ettirilir.

b.

2) — Zayi etmiş ise :

27/C delâleti ile 27/C - 2 uyarınca : Resmî Mercie müracaati olmalıdır. Merci tarafından zayi sebep ve keyfiyetinin kabulû halinde mesele yoktur, suç teşekkül etmez; reddi halinde ise fiil 27/C - 2 ye girer.

B) —

1) Noksan olarak istihsal etmiş ise :

a.

3) Noksan olarak istihsal ettiği afyonu zayi etmemiş ise :

c.

ı(Noksan istihsalin sebebini resmî mercie bildirmiş ve müracaatı reddedilmiş ise :

fail 27/C - İlk le tecziye edilir ve afyon teslim ettirilir.

d.

1) (Noksan istihsalin sebebini resmî mercie bildirmemiş ise :

fail 18/J ve 27/Ç ile cezalandırılır ve afyon mahkemece teslim ettirilir,

e) Zayi etmeyen, geç olarak ta kendiliğinden toprak mahsulleri ofisine yahut onun adına alıma selahiyetli bir teşekküle teslimatda bulunmayan müstahsilden afyon çıkarsa suç T. C. K. nun 403 ve müteakip maddelerine göre Ağır Ceza Mahkemesine intikal ettirilir. (Ancak bir afyon müstahsilinin taahhüt ve istihsal ettiği afyonu mücerred yanında bulundurduğu anlaşı-

lırsa fail bittabi, 18/J ve 27/Ç ile cezalandırılabilir ve afyon o mahkemece teslim ettirilebilir. «yani bu halde suçun vasfı tekrar değişmiştir»).

f) Zayi etmeyen, geçde olsa ofise teslim etmeyecek afyonu kaçağa nakleden müstahsil ağır cezaya sevkedilir. Nakil kemmiyet ve keyfiyetindeki kasta göre ağır ceza mahkemesi T. C. K. nun 403 ve müteakip maddelerinden mahkûmiyet, beraet yahut (afyonun ofise gönderildiği veya götürüldüğü sabit olursa) suçun değişmiş olan vasfına binaen 7368 sayılı Kanunla muaddel 3491 sayılı Kanunun 18/J ve 27/Ç bentleri ile hüküm verir.

b.

3) — Noksan olarak istihsal ettiği afyonu zayi etmiş ise :

c.

2) Zayi sebebini resmî mercie bildirmiş ise : Noksan olarak istihsal ettiği zaman resmî mercie müracaatla bu noksanlığı tesbit ve bu hususta bir karar ittihaz ettirmeyen müstahsilin afyonunu zayi ettikden sonra müracaatda bulunması o müstahsilin istihsal ettiği afyonun tamamını teslim edemeyiş sebebi ile ilgili olup durumu, noksanlık halindeki müracaatla alâkalı fıkra ile yani 27/C - İlk ile değil, istihsal ettiği afyonu tamamen teslim edemediği haldeki müracaatle yani 27/C - 2 ile ilgilidir. Bu sebeple, resmî merci tarafından bu yönden tetkik edilecek müracaat kabûle şayan görülmez ve reddedilirse bu müstahsil maznun, 27/C - 2 ile tecziye edilir. Aksi olursa yani noksan olarak istihsalde bulunduğu afyonun zayi ettiğini resmî mercie bildirdiği halde gerek bildirilen miktarda, gerek bu miktardan az veya çok olarak afyon bulunduruduğu yahut naklettiği - ve gene teslim etmediği - anlaşılırsa fiil, T. C. K. nun 403 ve müteakip maddeleri şümûlüne girer. Çünkü müstahsil maznun hem resmî mercide hem de 7368 sayılı Kanunla muaddel 3491 sayılı Kanunun 27/C - 2 ben-

736

di ile yargılandığı mahkemede «afyon zâyii beyanı» vardır.

2) — Zayi sebebini resmî mercie bildirmemiş ise : Müstahsil maznun 18/J ve 27/Ç ile cezalandırılır.

Aksi halde, yani 18/J ve 27/Ç ile yargılandığı mahkemede, müstahsilin noksan olarak istihsalde bulunduğu afyonun zayi olduğunu ifade etmesine rağmen, daha sonra gene resmî mercie müracaati yoksa ve bilâhare afyon teslimatı da (afyon teslimi bilâhare olursa zaten geç teslim mevzuu bahistir ve fiil bu halde de 18/J ve 27/Ç şümûlündedir) yapmamış ise ve bütün bunlara rağmen afyon bulundurduğu yahut naklettiği anlaşılır ise müstahsil maznun T. C. K. nun 403 ve müteakip maddelerine göre Ağır Ceza Mahkemesince yargılanmak üzere sevkedilir.

O halde

Taahhüt edilen afyonla alâkalı bir teslimat yapılmamışsa ve resmî mercie teslim edilemeyiş sebebiyle ilgili herhangibir müracaatte bulunulmamışsa :

«Afyonu istihsal ettim» diyen müstahsilin «afyonu istihsal edemedim» diyen müstahsilden farkı yoktur; her iki halde de, fiil T. C. K. nun 403 ve müteakip maddelerine girmediği takdirde, müstahsil maznun 7368 sayılı Kanunla muaddel 3491 sayılı Kanunun 18/J - ve 27/Ç bentleri ile cezalandırılır.

Taahhüt edilen afyonla ilgili her hangi bir teslimat yapılmamış olup da teslim edilemeyiş sebebiyle alâkalı olarak resmî mercie bir müracaat vâki olmuşsa :

müracaat noksanlık ve zâyi hallerine münhasır olacağı cihetle :

müracaat gerek istihsal edilen afyonun tamamının zayii beyan ve gerek istihsalde noksanlık halinde noksanlık sebep ve keyfiyetinin resmî mercie intikal ettirilmemesini müteakip noksan istihsal edilen af-

737

yonun zâyii dermeyan edilerek (bu halde müstahsil» III - Bı - B3 - c2 de izah ettiğimiz gibi» mercîe müracaatı olan ve istihsal ettiği afyonun tamamını teslim etmeyen müstahsildir. Bu itibarla, böyle düşünülerek) vâki müracaat müstenidatı sebep ve vakıalar kâfi ve makbûl görülmeyerek merci tarafından reddedilmişse müstahsil maznun, bu hallerin her birinde de, 27/C - 2 ile; istihsalin tam olmayışı, yani noksan istihsali intaç eden sebeplerin resmî mercie bildirilişi halindeki müracaat, noksanlığı tevlit edici kabûle şayan manilere dayanmamış ve mercice reddedilmişse 27/C - İlk ile tecziye edilir.

738

2613 SAYILI KANUNUN 22/E MADDESİNİN MANA VE ŞÜMÜLÜ VE BİR TEMYİZ KARARI

Yazan : Sadeddin BERKİ
(Yalova Hâkimi)

1 — GİRİŞ

2613 sayılı Kanunun memleketimizde ötedenberi vâki tatbikatı sırasında, sadır olan ihtilafların büyük bir kısmının 22/E maddesine temas eden uygulamalara ait olduğu malumdür. Bir çok yerlerde imar planı ve buna muvazi olarak, gayri menkullerin memleket iktisadiyatına uygun şekilde ve ileride melhuz inkişaf nazara alınmadan, tapularında halen tarla gözüken gayrimenkullerin, şahısların satınalabileceği küçük arsalar haline ifrai için parsel yapılması veya, parselasyonu imar plan ve kanunlarına uygun olmadığından yapılmaması sonucu olarak, gayri menkul sahiplerinin yerlerini metrekare üzerinden hisse satışı şeklinde tecelli etmekde ve dolayısıyle de tapu tahrir ve kadastro kanunu nun uygulanması ânında, mezkûr anlaşmazlıklar doğmaktadır. Bu konuyu kaleme almamıza sebep, sözü edilen 22. maddenin E bendine taalluk eden ihtilaflar hakkında yargıtayın müstekar bir içtihadı olmayışıdır. Bu hususta Yedinci Hukuk Dairesinin bir kaç kararına tesadüf edilebildiği ve kararda, 2613 kanun ile nizamnamesi hükümlerinin ruhu ve lafzı mucibi münakaşa ve teemmülü gerektiren hususlar bakımından incelemeyi faideli görmekteyiz. Sözü edilen kararlara geçmeden önce, temas ettiği kanun ve nizamname hükümlerini genel olarak ele alalım.

2 — 2613 SAYILI KANUNA UMUMİ BAKIŞ :

Kanunun esbabı mucibe layihasının girişinde : (... kanun, halk ile hükümet arasındaki - münesabatı tayin eden ahkamı ihtiva etmesine veya hükûmetin halk üzerine, tahmil edeceği maddi ve manevi teklifatı tayin ve tahmil edeceğine göre bunun haricindeki hususat için nizamnameler ile temini maksat usul ve teamülden olmak itibariyle işbu kadastro kanunun projesinin hini tanziminde muamelatı fenniyenin nizamname ile tesbiti muvafık görülerek bu babda kanuna ahkâm vaz'ına luzum görülmemişdir. Kezalik takdiri kıymet hususatı ile ol babda-

ki kanunları mucibince varidad müdiriyeti umumiyesi meşgul olmakta bulunduğundan kadastro heyetlerinin tekrar olarak takdiri kıymet işleriyle de meşgul olması ayrı bir masraf ve külfetten başka bir faideyi ameliyeyi mucip olmayacağı derpiş edilerek bu cihet de kanuna ithal edilmemişdir. Binaenaleyh işbu kadastro kanunu tahdit ve tahrir muamelesinin sureti icrasına, bu babda muktazi teşkilata, ihtilafatın sureti halline, alınacak rüsumun mikdar ve sureti cibayetini münhasır bırakılmıştır. Kezalik kanunu medenimiz mucibince tutulması zarurî olan sicilli emlâk te'sisini mümkün kılabilmek için sür'atle tahriri emlâk yapılabilmek maksadıyle bazı ahkâmı camî bir faslı mahsus tertib edilmiştir.) denilmekde ve burada konuyu sadece, son cümleyi teşkil eden sicilli emlâk te'sisini mümkün kılabilmek için sür'atle tahriri emlâk yapılabilmek maksadıyle bazı ahkâmı câmî bir faslı mahsus tertib edilmişdir.) şeklindeki ifade ilgilendirmekdedir. Dikkat edilecek olursa kanunun tedvinindeki esas gaye, muhtelif sebeplerle ihmal edilegen gayri menkul kuyudatını müşevveç halden kurtaracak olan kadastro ve tahririn bir an evvel yapılmasıdır. Ve (Bir faslı mahsus tertib edilmiştir.) ibaresi de, bu isticalin hukuki ve kanunî ifadesinden ibarettir.

Lâyıhanın maddeleri münhasıran kanun maddelerinin sebebi tedvinini belirtip sadece bu hususa temasla, ilmî izah yoluna gidilmemişdir. Bundan başka lâyıhada, açıkça ve bir madde halinde kanunun yapılması maksadı beyan edilmemişdir. Bu itibarla biz, lâyıhada bilmünasebe ve tesadüfii olarak bu yoldaki bahsi geçen zımni anlamları belirtmeye çalışacağız.

Layıhanın 18. maddesine kadar olan maddeleri genel olarak tahdit ve buna müteferri işlere hasredilmişdir. 18. madde ise, (hususi olsun umumî olsun müşterek emvalden intifaada alâkadaran arasında daima niza zuhur eder. Kadastro ve tahrir icrası maksatlarından biri de mevcut münazaatı mümkün olduğu kadar halletmek ve münazaat zuhuruna sebep olacak eşkâli tasarrufiyeyi ıslaha gayret etmekten ibarettir. Tahdit sırasında müşterek mer'a koru ve baltalıkların kabili kısmet ise bilrıza taksimi muhafık görülmüş ve 18. madde bu maksatla tertip edilmiştir.) şekliyle mümkün olduğu kadar ihtilâf mevzuu olan müşterek intifa olunan yerlerde devam edegelen ihtilâfların halli murat edilmektedir. Metindeki (mümkün olduğu kadar) ibaresinden maksadın ardı arası kesilmeyen anlaşmazlıkların giderilmesinin bu kanunla temini olduğu kanaatindeyiz. Öyleyse, kanunun ilerideki maddelerinde genel hükümler dışında pratik ve müstacel sonuçlar tevlit eden genel hükümleri cami olması beklenir.

740

22. madde sadece kadastronun esasının mülk sahiplerinin verecekleri beyannamelerin teşkil ettiği işaret konmuş, başkaca ve fiil bir izah yapılmamış ve kadastronun üssülesasının beyannameler olduğu zikredilmekle de, yine zımnen anlaşmazlıkların kolayca ve müstacelen çözülme yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

27. madde dahi hudutların muteber olup miktarın esas olmıyacağını beyanla mer'i, eski ve yeni mevzuatın miktar ve hudut mes'elesini kat'iyetle halletmemesi ve miktarların bir ölçüye müstenid olmaması sebebiyle hudutları esas alarak meseleyi kısa ve kolay yoldan hal yolu, kanunun tedvin maksadının ve kadastronun bir an evvel ikmali olduğu belirtilmiş olduğundan şüphe yoktur. Bu gaye, lâyihanın 28 - 30. maddeleriyle hazineye ait bir dönüm miktarındaki yerlerin şahıslara devrini kabulü ile de anlaşılmaktadır.

Lâyihanın konuya temas edilebilen hususları kanaatımızca bunlardan ibarettir. Kanunun 5055 sayılı Kanunla bazı maddeleri değiştirilmiş olmakla mevzuyla bir nebze de olsa, alâkalı görülebilen hususlar mevcutsa da, temas ettiği maddeler eski şekline ait olduğundan tetkiki zait görüyoruz.

Kanunun konumuzla alâkalı maddelerini 3. faslı teşkil eden (tasarruf tetkikleri) ile 4. faslı teşkil eden (ihtilâfların halli) bahislerindeki maddelerde bulabileceğimizden incelememizi sadece bunlara hasr ile iktifa edeceğiz.

3. FASLIN İLK HÜKMÜ 22. MADDE İLE İFADE EDİLMİŞ OLUP ŞÖYLEDİR : (beyannameler dosyası ile beraber postalar tarafından komisyona verilir ve komisyonlar aşağıda gösterilen işleri yapar : A — komisyon tetkiklerine semt, mevkii ve mahalle itibariyle başlar, İşe başlamadan en az 15 gün evvel mutad vasıtalarla hangi tarihlerde nereleri tetkik edeceğini o yerde ilân eder ve belediyeye ve ihtiyar meslisine de haber verir. B - alakalılar tetkik sırasında hazır bulunmazlarsa iş gecikti-rilmeyip beyanname ve bağlı vesikalara ve komisyonun varacağı kanaate göre gayrimenkul malın sahibi tayin edilir ve kaydı yapılır. C - vesikaları olmayan beyannameler üzerine vukuf erbabınca verilecek izahlarla yapılacak tetkiklerden alınacak kanaate göre sahipleri namına gayrimenkulün kaydı yapılır. D - gayrimenkul mal tapu sicilindeki sahibi veya varisleri namına kaydolunur. Bu gayrimenkul üzerinde ayni veya şahsi bir hak mevcut ise veya aile yurdu tesis edilmiş ise keyfiyet siciline kayıt ve şerh olunur. **E - tefevvüz veya tedavül tarikiyle temellük edilegeldiği vesikalar ile yahut vukuf erbabının sözleriyle anlaşılan gayri**

741

menkul mallar esasen tapu senedine bağlı olup olmadığını ve tasarruf müddetinin mürurü zaman haddine varıp varmadığına bakılmıyarak sahibi namına kayıd olunur. Alâkalılar tarafından iddia vukuunda 4. fasılda yazılı hükümlere göre mesele hallolunur. F - üzerinde başkasının âynî hakları olan bir gayrimenkul mahlûl oldukta bu haklar mahfuz kalmak üzere devlet namına kayıt olunur. G - 5618 sayılı Kanuna mülga - H - yapılacak ilânlar ve tahkik üzerine sahibi bulunmayan gayrimenkuller devlet namına kaydolunur. Bu malların 10 seneye kadar hükmen müstehkiki çıktığı taktirde namına kaydı tashih edilir ve satılmış ise bedeli verilir) görülüyorki, bentlerde mülkiyeti müteallik hükümler konmuştur. Dikkat edilirse bütün bentlerde işin müstacelen ve behamal tehdit ve kadastro muemelelerinin tesbitinin ikmali gayesi güdülmüştür. Bu hükümler, ekseri ahvalde genel hükümler dışında özel mahiyettedir. Esasen kanun, bizatihi özel kanun olmakla muhtevası hükümlerinin de bu sınır içinde olması tabiidir. Maddenin şu kısa izahından sonra bendlere göre ayrı ayrı incelemeye çalışalım :

B — Bendi, beyannameler bağlı vesikalara müstenit komisyonun yaracağı kanaate göre gayrimenkulün sahibi tesbit edilmektedir. Madde görüldüğü gibi açık değildir. Çünkü, lügaten vesika, tevsik eden istilahen ise, yazılı delil demektir. Bu itibarla maddede komisyonun ibraz edilen vesika münderecatına göre malikinin aynen yazmasını âmir olması lâzımdır. Madde, komisyonun varacağı kanaadden bahsetmiş olduğuna göre, her halde kanaatin, vasikanın sahip ve sahte olduğu hususu olmayıp hukuki yönü tayininden ibarettir ki, burada genel hükümler kastedilmiştir.

C — Bendinde, vesika ibraz edilmediği ahvalde ise, vukuf erbabının malûmatına istinat edileceği belirtilmişdir. Bunda, dahî umumi hükümler dışında bir husus müşahede edilememektedir. Zira, hükümde şu veya bu şekilde olduğu taktirde şu şekilde veya bu yolda maliki belirtilir denmemektedir.

D bendinde, gayrimenkulün sicildeki sahibi veya mirasçıları adına kayıt oulnacağını âmirdir. Bu dahi genel hükümlere mütenazırdır.

Demek oluyor ki, bu üç hükmün ilk ikisi tapusuz yerlere ait üçüncü D bendli hükümde tapulu yerler için tefrik edilmiştir.

Esas konumuzu teşkil eden E bendindeki hükme gelince : Yukardaki üç hükümde tapulu ve tapusuz gayrimenkullerden söz edilmiştir. Bu 4. bende ise, tapulu veya tapusuz ayrımı yapılmaksızın vazedilmiş-

tir. Burada teemmül edilmesi gereken bir cihet vardır: Acaba kanun vazıine sebeple diğer bendlerde senetli ve senetsiz yerler hakkında hüküm ızdar eylediği halde E bendi ile tapulu ve tapusuz tefriki yapmaksızın hüküm koymuştur. Ve bu hüküm zaitmidir? Bu hususu inceliyerek bir sonuç çıkarmak mümkündür. Bizce, bu hüküm zaruridir. Zira, kanun vazıının maksadı bunu icap eder. Yukarda da biraz bahsettiğimiz gibi kanun, memleketde senelerdenberi devamedegelen ardı arkası kesilmeyen ve ferdi tapu memurluğuna götürmek ve tapu harç ve masraflarından beri kılan harici alım satımların tevlit ettiği, anlaşmazlıkların bir an evvel ve kolayca hallini istihdaf eylemektedir. Anlaşmazlıkların umumi hükümlere göre hal ve faslının müşkülâtı ve esasen umumi mahkemelerde hal yolunun tatbikattaki arzettiği kemiyet ve keyfiyat bakımındaki külfeti karşısında kadastro tahrir kanununun tedvini ihtiyacını doğurduğu açıktır.

Zikrettiğimiz husus kanunun ruhundan neş'eteden bir izah yoludur. Şimdi de maddenin lafzı üzerinde duralım:

Bendde aynen şöyledir: (yukarda altı çizilmek suretiyle gösterilmiştir.). Görülüyor ki hüküm, tapu kaydına bakılmaksızın tefviz ve tedavül yoluyla elden ele temlik edile gelen yerleri son olarak kim temellük eylediyse, bu hususu ister yazılı delille ister bilirkişi sözleriyle sabit olsun isterse mürur zaman haddine bâli olmasın mümellikinin namına kayıt edilmesini âmirdir. Metnin ifadesine göre, açıkca umumi hükümlerden inhiraf eylemiş ve her ibaresiyle umumi hükümlere nümas kaide ve hükümleri bertaraf eylemiştir. Binaenaleyh şu serahat karşısında E bendinin tamamen özel hüküm olduğunda lafzen şek ve şüphe yoktur. Lafzı manaya, kanunun tedvin maksadına matuf ruhu da inzimam edince, şek ve şüpheye işaret dahi zait olur.

Bu yoldaki mülahazattan sonra mezkûr bendin son fıkrasındaki 4. fasla yapılan atfa bakarak kanun koyucunun bahis ettiğimiz maksadını, 4. faslın 34. maddesindeki hükümle sağlamlaştırmak istediğini görürüz. Mezkûr maddeyi ise, aşağıda mahsus fasılda ele alacağız.

Maddenin G bendi 5618 sayılı Kanunla mülga olduğundan H bendi de, yine umumi hükümlere tâbi tutularak kanunun tatbikinin sür'atini teminen ilâna rağmen sahibi çıkmayan gayrımenkullerin hazine adına kaydına işaret olunmuştur. Ancak burada 10 senelik bir müddet konarak bu müddet zarfında müstahakkı çıktığı taktirde kaydın düzeltilebileceğini beyan edilmekle hazine için 10 senelik bir iktisabi mürürü

zaman vaz edilmiştirki, bu da, umum hükümler dışında özel br hükümdür.

23. Madde. (Hükümetçe hudut üzerine yapılmış olan satışlarda hududun tecavüz suretiyle büyütülmediği anlaşılırsa miktara bakılmaksızın hududa itibar olunur. Eğer satış miktar üzerine yapılmış ise miktar muteberdir. Hükümetçe yanlız miktar üzerine satılmış ve kayıtlardan bu suretle gösterilmiş olan gayri menkul malların miktarında zuhur edecek fazla kısmın % 10 u geçmiyorsa zilliyeti namına parasız kayıt olunur. Yüzde onu geçiyorsa ihale veya teffiz tarihinden itibaren tasarruf müddeti 10 seneye varmamış ise, fazlası için rayice göre değer pahası takdir edilerek zilliyedine teklif ve kabul ederse kendisine borç kayıt olunur. Ancak mübadil, muhacır ve mültecilere ve 1341 senesi muaze neyi umumiye Kanununun 23. maddesinin A fıkrası mucibince topraksız halka tevzi ve teffiz ve tevellik edilmiş olan gayri menkul mallarda zuhur eden fazlalık bu hükümden müstesna olup bilmesaha taayyün edecek fazla miktar 1331, 1771 ve 1866 numaralı Kanunlara göre muamele görmek üzere zilliyetleri namına kaydolunur. Eşhas tarafından yalnız miktar üzerine satılmış olan gayri menkullerin senesinde yazılı miktardan noksan veya fazla zuhur eden kısım hakkında alâkalılar tarafından komisyona müracaatla bir iddia vâki olmazsa noksan veya fazlasına bakılmaksızın zilliyedi namına kaydolunur. Bir iddia vâki olup da uyuşamazlarsa keyfiyet kadastro mahkemesince umumi hükümler dairesinde hallolunur. Şeklindeki hükümde, hükümet ile ferd arasındaki vâki satışlara hasredilerek yine umumi hükümler ve hatta diğer hususi kanunlar dışında bazı mevzuatı da istisna ederek özel hükümler va'z edilmiş ve keyfiyet son fıkrasında 34. maddede atfa luzum görülmeden bu yoldaki ihtilâfların umumi hükümlere göre halline işaret olunmuştur. Bizce 34. maddenin mevcudiyeti muvacehesinde bu son cümleye luzum yoktu.

Müteakip 24 ve 25. madde hükümleri tetkikimizle alâkası görülmediğinden geçerek 4, faslı teşkil eden ihtilâfların halline müteallik maddelere temas edelim :

Faslın 27 - 33. maddeleri kanunun muhakeme usullerine müteallik bulunmaktadır. 34. madde ise (kadastro mahkemesi dâvalara bu kanunda yazılı hükümlere ve yazılı olmayan hallerde umumi hükümlere göre bakar) suretiyle kaleme alındığına göre açıkça kanunun genel hükümler dışında özel hükümler sevk ettiğine işaret edilmekdedir. (Bu kanunda yazılı hükümlere ve yazılı olmayan hallerde umumi hükümlere göre

764

bakar) denilmesine nazaran kanunda mevcut usul ve esasa müeallik bütün hükümlerin hususî hükümler olduğu açıklanmakdadır. Bununla beraber yukarda işaret olunduğu üzere hükümlerin hususi gaye ile konulmuş olsa da bir çoklarının umumi hükümlere müstenit hukuki kaideler olduğu görülmekdedir.

Kanunun tetkik etmek istediğimiz konu ve üzerinde durmak istediğimiz 22/E maddesi hükmünü izahada yardımcı maddeleri bunlardan ibarettir.

Burada da nizamname hükümlerine kısaca temas edelim :

Malum olduğu üzere nizamnameler umumiyet itibariyle kanunların sureti tatbik ve izahı amacıyla yapılmakdadır. Bu itibarla nizamnamelerde kanun hükümlerine mugair ve değişik hükümler bulunmamak gerekir. Netekim kadastro nizamnamesinde de, bu yolda hükümler mevcut değildir. Ancak hükümlerde, tetkik mevzuu ettiğimiz hususları açıkca izah eden hükümler mevcut olmadığından madde madde temas etmek zaittir. Konumuzu ilgilendiren 19 - 24. maddeleri aşağıda ele alacağız.

Madde 19 (Gayrı menkul mal taalluk ettiği haklarla birlikte tapu sicilindeki sahibi namına kaydolunur. Sahibi ölmüş ise veraset senetlerinde yazılı mirascılar namına ve mirascılar tarafından müracaat edilmediği veya veraset senedi alınarak komisyona gösterilmediği takdirde muris adına o gayrı menkulün kaydı yapılır. Öldüğünde siciline işaret olunur.)

Madde 20 (Gayrı resmî satım, bağışlama, taksim, trampa gibi sebeblerle temellük edilegeldiği noter senedleri, hüccet ve ilâmlar ve resmi belgelerle sabit olan gayrı mekuller zilliyetleri namına kaydolunur.

Hazineden, iskân ve icra dairelerinden tefevvüz tarikiyle temellük edilen yerler için bu dairelerce verilen resmi belgelere dayanılarak kayıt yapılır.

Meyane senedlerine dayanan temellük iddialarında bu senedler münderecatının vukuf erbabınca tastik edilmesi lâzımdır. Böyle bir senet dahi olmadığı takdirde akdin yapıldığı ve gayrı menkulün teslim olunarak temellük edilegeldiği bilenler tarafından beyan ve tasdik olunmalıdır. İcabında 1515 numaralı kanun ve nizamnameleri hükümleri göz önünde tutulur. Komisyon bu gibi hallerde kanaatini kuvvetlendirmek için diğer vukuf erbabıyle komşulardan ve eski mal sahiblerinden

de tahkiklerde bulunabilir. Bu suretle tahkiklerini ve tapu ve vergi kayıtları üzerinden tetkiklerini yaptıktan sonra temellük anlaşılırsa evvelki sahibi namına tapu senedine bağlı olup olmadığına ve tasarruf müddetinin mürur zaman haddine varıp varmadığına bakılmayarak zilyedi namına kaydolunur.)

Madde 21 (Gayrımenkulün mülkiyetini isbat edici belgeler hilâfında olarak bir vesikaya istınat edilmeksizin bir iddia vukubulup da 1515 numaralı kanunun da şumulü içine girmezse komisyon belgelere ve yapacağı tahkiklere göre gayrımenkul malın sahibini tayin ederek diğer tarafın kadastro mahkemesine müracaatta muhtariyetine karar verir.

Komisyon iki tarafın istinat ettiği belgeleri aynı kuvvet ve mahiyetde gördüğü takdirde kadastro mahkemesine muracaatları lûzumunu kendilerine tebliğ eder. Tebliğ tarihinden itibaren 15 gün bu karar üzerine mahkemeye müracaat etmezlerse komisyon hak sahibini tayin için 1515 numaralı kanunun ikinci ve nizamnemesinin 12 ve 13. maddeleri hükümlerine istinaden re'sen mahkemeye müracaatla işin karara bağlanmasını ister.

Şu kadar ki, bu gibi gayrı menkullerin kanunlara göre esasen tedavülü caiz olması ve 2510 sayılı iskân kanununun 30. maddesinin şumulüne girmemiş yerlerden bulunması lâzımdır.)

Madde 22 (Belgeler ve meyane senedleriyle vukuf erbabının beyanlarında tescili vukuu bir takım şartlara muaallak bulunması halinde şartın yerine getirilip getirilmediğini kadastro mahkemesince hükme raptedilmesi icap eder. Şayet evvelki sahibleri namına konulmuş haciz veya ipotek gibi gayrın taalluk etmiş hakları mevcut olup da bunları zilyed kabul etmediği veyahut gayrımenkulün zatına ait tahdit kararı bulunduğu takdirde işin hükmen halli icap eder.)

Madde 23 (Hazine namına tesbiti icap eden gayrımenkullerin leh veya aleyhinde aynî veya şahsî haklar varsa bunlar tapu kütüğünde gösterilir.)

Madde 9 — (Mülkiyetin gayri aynî haklar tapudaki kayda ve tapuda kaydı yoksa tescile esas olacak mahiyette vesika mevcut olduğu takdirde ona ve vesikada mevcut değilse gayrı menkul malikini beyan ve tasdikine göre tesbit olunur. Aksi takdirde kadastro mahkemesinde halledilir.)

Yukarıda sıralanan maddelerin ruhen ve lafzen yukarıdan beri izaha çalışılan hususları te'yit etmekde olduğu açıkça görülmekdedir.

746

19. Madde umumi hükümlere mütenazır olarak hüküm sevk etmiş olmakla söz konusu olamaz, açıkdır. Ancak burada yerin zilliyedinin başkası olmaması meşruttur.

20 ve 21. maddeler ise, tapulu olsun olmasın sayılan sebeblerle temellük edile-gelen yerlerden münbahis olup, birinci bendde tadat edilen vesikalarla ve müteakıp fıkralarıysa vesika aranmaksızın her ne suretle temellük edilirse edilsin iktisaba salahiyet vermekde, temlik ve zilliyetliklerini tahakkuk şeklini irae etmekdedir ki, tamamen umumi hükümler dışında esas kanun maddesine uygun ve daha vazıh bir şekilde kaleme alınmıştır. Burada şu husus düşündürücü durumdadır. Acaba madde ne sebeble 1515 sayılı kanuna temas zarureti duymuş ve onu istisna kılmıştır?

Malum olduğu üzere mezkûr kanunun iktisap unsurları bu maddedeki şartların benzeri belki de aynıdır. Böyle olunca bu hükümde, 1515 sayılı kanunu hiç nazara almaması gerekirdi. Kanaatımızca 21. madde komisyona sadece usul bakımından yani zilliyedi tahkik yolunda ışık tutması için işaret etmekdedir. Ve esasla hiç bir alâkası yoktur. 21. madde de bunun aksine esasa temas edip 20. madde ve 2613 sayılı Kanunun 22/E maddesi iktisab için bir müddet kabul etmemekle tamamen umumi hükümler dışına çıkmıştır. Nizamnamenin 21. maddesinde aynı zamanda iktisabi müruru zamana temayül mezkûr kanunun zilliyedliği isbat yoluyle hal imkanı vermesi içindir.

22. madde meyane senedlerindeki mevcut şartların tahakkuk edip etmediği hususunun hallini kadastro mahkemesine bırakmakla diğer hususların komisyonca sonuçlanmasını ön görmüş ve ihtilâf vukuunda da, mahkemenin aynı esaslara istinat etmesi zaruretini izah etmektedir. Bu hüküm dahi bize komisyona tevdi edilen vezaifin şeklen değil hukukî ve fiili bir netice istihsalini teminen tevdi edildiğini izah etmektedir.

23. madde umum hükümler muvacehesinde hazine yerlerinde aynî ve şahsi hakların tapuya şerh verileceği hususunun 24. madde de, umumi olarak mülkiyetin gayri ayni haklar hakkında aynı esaslar dairesinde tesbitini vazedip ihtilafın hallini mahkemeye bırakmıştır.

Nizamnamenin bütün bu maddeleri kanuna sadık olarak kanun vaz'ının 2613 sayılı Kanunla mümkün mertebe maksadı hasıl edecek hususi hükümler sevk eylemiştir.

22/E maddesine mümas Temyiz Mahkemesi 7. hukuk dairesi kararı: 7. hukuk dairesi başkanlığının 8/12/1952 gün ve 3919/4540 sayılı kara-

rı şöyledir : (2613 sayılı Kadastro ve Tahrir Kanunun 22. maddesinin E bendinde tefviz veya tedavül tarikiyle temellük edile geldiği vesikalarla veya ehlivukuf sözleriyle anlaşılan gayrimenkul mallar esasen tapu kaydına bağlı olup olmadığına ve tasarruf müddetinin mürur zaman haddine varıp varmadığına bakılmayarak sahibi namına kayıt olunur diye yazılı ise de, ihtilâf vukuunda mahkemece umumi hükümler dairesinde karar verilmesi lâzımdır.) denilmekle hiç bir izah ve esbabı mucibe serdedilmemektedir .

Aynı dairenin son defa tetkik imkânı bulduğumuz karar yine aynı görüş ve kanaatı havi bulunmakla beraber, bozma kararı, tashihi kararın reddine dair karar ve tavzihen verilen ve bunun reddine mütedair kararlar bir hayli esbabı mucibeyi muhtevi bulunmaktadır. Tetkik ve teemmül bakımından kararları aynen dercetmek faideli olacaktır :

Mahkemenin aksine mütaleayı havî kararın bozulmasına dair 15/5/1961 gün ve 1507/4798 sayılı kararı : (Dâva mevzuu gayrı - menkul kadastroca 64 parsel numarası ile 2784 metre kare olarak 2784 hissede 2484 hissesi tapu kaydına istinaden kayıt sahibi adına, kalan 300 hissesi kayıt sahibinin harici satışına müsteniden A adına tahdit edilmiş. Bunlardan kayıt sahibi satış bedelinin ödenmediğinden ve tapuda kayıtlı gayrimenkulun haricen satışı muteber olmadığından bahisle 300 hissesinin kendi adına tescili talebinde bulunmuştur. Nizalı 300 hisse harici satışa binaen kadastro posta ve komisyonu tarafından 2613 numrolu Kanunun 22. maddesinin E bendi mucibince kayden şayi fiilen müfrez hisseye zilliyed bulunan A adına tahdit edilmiş ise de taraflar arasında ihtilaf tahaddüs ettiği için sözü geçen kanunun 4. faslında yazılı hükümler dairesinde bu ihtilafın halli gerekmiş, taraflar sulha yanaşmadıkları gibi hakimin hakem teklifini de kabul etmediklerinden bu faslın son maddesini teşkil eden 34. madde mucibince umumi hükümler dairesince ihtilafın halli cihetine gidilmesine zaruret hasıl olmuştur. Nitekim 22. maddenin E bendinin son fıkrasında (alâkalılar tarafından iddia vukuunda 4. fasılda yazılı hükümlere göre mes'ele hallolunur.) diye yazılıdır. Maddenin ilk fıkrası alakalıların bir iddiası sebketmediği takdirde tatbik olunacaktır. İddia vukuunda ilk fıkra tatbik edilmeyecek umumi hükümlerle ihtilâf haledilecektir. Umumi hükümlere göre ise, (tapuda kayıtlı gayrı menkulün haricen satışı muteber değildir. Bu cihetler göz önünde tutularak dâvanın kabulü gerekirken 2613 sayılı Kanunun 22. maddesinin E bendinden bahisle yazılı şekilde karar tesisi isabetsiz ...) şeklindedir. Görülüyor ki, bu kararda yukarda temas edilen 952 tarihli kararla ayni mahiyettedir.

748

Tashihi kararın reddine dair kararın tavzihine mahal olmadığına müteadir 5/3/1962 gün ve 1890/2191 sayılı kararda (Tavzih talebi yargıtay bozma ilâmındaki hukuki mes'eleye ait olup mucip sebeplerin isabetsizliğine dayanmaktadır. Yargıtayın hukuki mes'elenin münakaşasında isabetsizliğe düştüğü yolundaki iddia tavzih sebebi olamaz. Bundan dolayı bozma ilâmı değiştirilemez. Kaldı ki, hukuki mes'elenin vaz'ında isabetsizlik bulunmamakdadır. Filhakika 2613 sayılı Kanunun 22. maddesinin E bendinde tevevvüz veya tedavül tarikiyle temellük edile geldiği vesikalarla yahut vukuf erbabının sözleriyle anlaşılan gayrımenkul malların esasen tapu senedine bağlı olup olmadığına ve tasarruf müddetinin mürur zaman haddine varıp varmadığına bakılmayarak sahibi adına kayıt olunacağı yazılıdır. Fakat aynı bendin müteakip fıkrasıda alakalılar tarafından iddia vukuunda 4. fasılda yazılı hükümlere göre mes'elenin hallolunacağı açıkca gösterilmiştir. 22. maddenin B, D ve F ve mülga G benleriyle madde dahi tahdit ve tesbit sebepleri gösterilmiş ve o yolda yapılan tahdidlere karşı itiraz vukuunda kadastro mahkemesinin 4. fasılda yazılı hükümlere göre mes'elenin halledileceği âşikâr bulunmuştur. Buna rağmen B. D. F. ve mülga bendlerine E bendinde olduğu gibi bir fıkra ilâve edilmemiştir. Çünkü, bu bendler umumi hükümlere mütenazır bulunmuştur. Kanunun E bendi ile 23. maddede olduğu gibi umumi hükümlerden inhiraf ettiği yerlerde (alakalılar tarafından iddia vukuu halinde) bir hüküm sevkine zaruret duymuştur. O yoldaki bir hükmün E bendinin 2. fıkrasında sevkedilmiş olmasıyle kanun (alakalılar tarafından iddia vukunda) birinci fıkranın uygulanamayacağını belirtmek istemiştir. Aksi düşünce böyle bir fıkra sevkinin bir gûna sebebi olmadığı neticesini doğurur. Bu itibarla 34. maddedeki atfın E bendinin birinci fıkrasına şümulü bulunmamaktadır. Alâkalılar tarafından iddia vukuunda dahi harici satış mutlak şekilde muteber sayılmış olsa idi kadastro ve tapu tahriri nizamnamesinin 20 ve 21. maddelerinde 1515 sayılı Kanundan bahsetmeğe lüzum kalmazdı. Bu sebepledir ki, 2613 sayılı Kanun tatbik edilmeğe başlandığı tarihten itibaren mahkemeler ve yargıtay 22. maddeyi bu şekilde anlamış ve tatbik etmiştir. Yerinde olmayan tavzih talebinin reddine ...) suretinde isdar etmiştir.

Mahkemece bozma kararına uyularak verilen kararın mümeyyiz vekilinin benzer hadiselerde birbirine uymayan kararlar karşısında bulunduğunu ve dairenin kanuna muhalif müstakar içtihadından doğması lâzım geleceği ve tevhidi içtihad yoluna gidilmesi icap ettiği ve temyiz kararının anayasaya aykırı olduğu esbabıyle kararın bozulması talebi-

749

ni hâvi layihası üzerine verilen 20/9/1962 gün ve 7676/8466 sayılı ve (Evvelki hüküm yargıtayca, nizalı 300 hisse harici satışa binaen kadastro ve Posta komisyonu tarafından 2613 numaralı Kanunun 22. maddesinin E bendi mucibince kayda göre şâyi fiilen müfrez hisseye zilliyed bulunan A adına tahdit edilmiş ise de taraflar arasında ihtilâf tahaddüs ettiği için sözü geçen kanunun 4. faslında yazılı hükümler dairesinde bu ihtilâfın halli gerektiği taraflar sulha yanaşmadıkları gibi yargıcın hakem teklifini de kabul etmedikleri bu faslın son maddesini teşkil eden 34. madde mucibince umumi hükümler dairesinde ihtilâfın hali cihetine gidilmesi icap edeceği, işbu bendin ilk fıkrası alâkalıların bir iddiası sebketmediği takdirde tatbik olunacağı ve iddia vukuunda ilk fıkra tatbik olunamayacağı umumi hükümlere göre ihtilâfın halledileceği umumi hükümlere göre ise tapuda kayıtlı gayrımenkulün haricen satışı muteber olmadığı belirtilmiş o yönden inceleme yapılmak üzere evvelki hüküm bozulmuştur. Mahalli mahkemesince bozma ilâmına uyularak verilen dâvanın kabulüne mütedair hüküm dâvalı vekil tarafından tepyiz edilmiştir. Benzer hadiselerde bir birine uymayan karar verildiği bahis konusu olmadığı gibi daire olayda müstakar içtihattan dönmeyi mucib bir sebep görmemektedir. Bu itibarla tevhidi içtihad zımnında dosyanın birinci başkanlığa tevdiğine mahal bulunmamıştır. Yargıtayın o yoldaki müstakar içtihadının anayasaya aykırılığı iddiası veçhi ve sebebi anlaşılmamakdadır. Dosya münderecatına ve ilâmda yazılı sair gerekçelere göre yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddiyle bozma icaplarına uygun olan hükmün onanmasına ...) şeklindeki kararla talepler külliyen reddedilmiştir.

Kararların genel olarak ve serdedilen gerekçeler yönünden tahlili ve tenkidi :

Yukarda aynen yazılan bozma kararıyle buna müteferri diğer kararlar 2613 sayılı Kanun ile nizamname hükümlerine ruh ve mana bakımından muhalifdir kanaatındayız.

Hadisede, dâvacı gayrımenkulünü mukaddema dâvalıya hisse olarak haricen 300 metrelik mikdarını satıp teslim etmiştir. 2613 sayılı Kanunun tatbikatında kadastro postası ve komisyon yeri, kanunun 22/E maddesi hükmü gereğince dâvalı adına tesbit ve tahdit etmiştir. Bu muamele lafzen ve ruhen madde hükmüne uygundur. Mahkeme, maddenin son fıkrasındaki (alâkalılar tarafından iddia vukuunda 4. fasılda yazılı hükümlere göre mes'ele hallolunur.) hükmü ve 4. fasıldaki bunu ilgilendiren 34. maddenin (Kadastro mahkemesi dâvalara, bu kanunda

750

yazılı hükümlere ve yazılı olmayan hallerde umumi hükümlere göre bakar.) şeklindeki hükümlerin mana ve medlüllerine göre dâvanın reddine ve tesbitin dâvalı adına tesciline karar vermiştir. Yargıtay dairesi de, 18/5/1961 tarihli kararıyle tamamen değişik bir görüşle 22/E maddesinin son fıkrasındaki 34. maddeye yapılan atfı itiraz vukuunda ilk fıkranın mahkemece tatbik edilemiyeceği ve umumi hükümlere göre hal ve fasıl edilmesi lâzım geldiğini kabul etmiştir. Bu görüş bizce yerinde değildir. Çünkü, kanun vazıının maksadı hakikaten böyle olmuş olsaydı, Yargıtayın aksine 23. maddenin son fıkrasında olduğu gibi mahkemenin umumi hükümler dairesinde mes'elenin hal edileceğini kayıt eylemesi icab ederdi. 34. maddeye atıf yapılmakla bu maddedeki umumi hükme göre kadastro hâkimi bakacak, şayet kanunda umumi hükümler dışında hususi hüküm varsa onu, yoksa umumi hükümleri tatbik edecektir. Ve bu son derece tâbiidir. Bununla beraber kanun vaz'ının kaleme almış olduğu 34. maddenin son fıkrası cümlesi kanaatımızca zaiddir. Zira, bir hususi kanunda umumi hükümlerden inhiraf eden hüküm mevcut ise, pek tabii, umumi kaide olarak o hükümlerin tatbiki gerekeceği kendiliğinden tezahür eder. Fakat kanunda hususi hüküm sevk edilmeyerek meskut geçilmiş ise, umumi hükümler muvacehesinde o meselenin tatbiksiz bırakılması düşünülemez zaruri olarak genel hükümler uygulanır. Burada hatıra yukardaki izahata göre hususi hükümler mevcudiyeti halinde bu hükümlerin tatbiki zarureti karşısında, mezkûr maddenin birinci fıkrasından da, fazla olduğu gelebilirse de bu yerinde değildir. Çünkü, bu gibi açıklamalar kanunların tatbikine vuzuh vermek için zaruridir. Nitekim, mer'i ve mülga bir çok kanunlarda bu gibi hükümler mevcut olduğu gibi ayni maksadla tedvin edilen mülga 5062 sayılı tapulama kanunun 32. maddesiyle 35. maddenin son fıkrasındaki hükümler, bahsettiğimiz hususu yerine getirmiştir.

Kanaatimizce 22/E maddesinin son fıkrası da, yukarda arz ettiğimiz mülâhaza tahtında zait gibi görülür. Çünkü, 34. madde hükmü varken artık bu atfa lüzum hissedilmez, Şu halde kanun vazıı zuhulmu etmişdir ? Bu dahi ileri sürülemez galip ihtimalle hatta gerçekden vazıı kanun bir maksat gütmüşdür. Fikrimizce bu gaye, taraflar arasındaki harici satış akdinin borçlar kanunu hükümleri muvacehesinde tamam olup olmadığı keyfiyetinin hallinin umumi hükümlere bırakılmasıdır. Sözü edilen hadisede, dâvacı dâvasında, harici satışı ikrar ile beraber satış bedelini alamadığını iddia etmektedir. Bu hususu biraz daha izaha çalışalım. Kanunun 22. maddesinin E bendi ilk fıkrasıle açıkca harici satışı mülkiyete esas alıyor. Kadastro müdürlüğü tahdit esnasında vesi-

751

kalar ve ehlivukuf sözleriyle harici satışın varlığı ve tamam olduğunu kabul ile tesbiti alıcı adına yapar. Satıcı, yani aleyhine tesbit yapılan tapu sahibi harici satışı inkâr veya hadisemizde olduğu gibi satış akdinin tamam olmadığını ileri sürebilir. Bu takdirde hâkim, satış akdinin borçlar kanununun hükümlerine göre tekemmül edip etmediğini tahkik ve ihtilâfı halleder. İşte kanun vâzıı bu hususu halde, umumi hükümlerin tatbiki lâzım geleceği amacı ile bu son fkırasıyla 34. maddeye atıf yapmıştır. Yoksa hâkimin bunca açık keyfiyet karşısında hükme rağmen harici satışın muteberiyetini araştıramaması iktiza eder.

Mes'ele kanunun ruhu ve mantıki bakımından da böyledir. 2613 sayılı Kanunun, yazımızın başında da beyan eylediğimiz gibi memleketimizde öteden beri birçok sebepler tahtında müşevveş bir halde bulunan gayrımenkule müteallik işlerin fert ve aileleri kan dâvasına kadar götüren müzmin ihtilafların önü alınmak amacıyla yapıldığı esbabı mucibe layihasında ve kanun hükümlerinde açıklanmıştır. Umumi hükümler muvacehesinde ihtilâfların önü alınmadığı da senelerin tatbikatıyla sabittir. Bu sarahat ve bedahat muvacehesinde, özel kanunda pratik ve müstacel neticeler veren hükümler konması da tabii ve aklı selim icabıdır. Öyle ise, mezkur bendin özel bir hüküm olarak tatbiki de tabiidir. Görüşümüzü hukuk mantığı ve kanun yapma san'tı bakımından da izahı şöyle yapılabilir :

7. hukuk dairesi kararında, 22. maddenin E bendinin birinci fıkrasının alâkalıların bir iddiası sebketmediği takdirde tatbik edilebileceğini bildirmektedir. (bir iddia sebk etmek) tabirinden ne kast edilmiş açıkça anlaşılmamaktadır. Tahriri yapan kadastro postalarıdır. Postalar, kanunu re'sen uygular. Alâkalıların ileri süreceği itiraz ve deyimleri postalar değil komisyon inceler ve bir karara bağlar. Kararlara karşı 15 gün zarfında itiraz vâki olursa iş, kadastro mahkemesi ihtilâfı halini alır. Komisyon dahi alâkalıların itirazı üzerine mahkeme gibi değil, postanın tesbiti maddeye uygun şekilde yapıp yapmadığını tetkik eder. uygun ise itirazı reddeder, yoksa mahkeme gibi kanun ihtilâflarının halli faslındaki hükümleri nazara almaz. Bu faslı tatbik, mahkemenin vazife ve selâhiyeti dahilindedir. Buna binaen temyiz kararındaki (bir iddia sebk etmek) ibaresinden maksat maddenin son fıkrasındaki (ihtilâf halli.) olması anlaşılmaktadır.

Aksi kabul edilse, bir iddia sebki halinde, postanın tesbit ve tahdit işini yapmayarak doğruca işi, ihtilâf olarak mahkemeye bırakması lâzım gelecektir ki, bu, kanun hükümlerinin sarahatına uygun düşmez. Öy-

le ise, Kadastro postaları tesbiti yapar, itiraz ondan sonra cereyan eder yani yapılır. Mes'ele böyle olunca kanun vazıının birinci fıkrayı sırf postaların tesbiti için va'z ettiği düşünülemez. Böyle ise, tesbit işinin ne gibi ameli ve fiili ve hukuki kıymeti olabilir Binaenaleyh kadastro işlerinde hâkim, tesbitinin kanuna uygun yapılmış olup olmadığını tetkikle mükellef olmak lâzımdır. Aksi takdirde hâkim, kadastro postası selâhiyetiyle yeniden tesbit yapmak mevkiinde kalır. Hâkim vazifesi bu olmadığına göre, postalarca yapılan tesbiti tetkik, doğru ise itirazı red yanlış ise kabulle tesbiti tashih eder. Demek istiyoruz ki, vaki olan bir şey itiraz mevzuudur, olmayan nesnenin itirazı da düşünülemez.

Başka bir deyimle, mezkûr maddenin E bendinin birinci fıkrası fazla olarak sevk edilmiş olmak mevkiine düşer ki, böyle bir şey düşünülemez.

Şu izahattan sonra 5/3/1962 tarihli ve bozma kararının tashihi yolundaki talebin reddine mütedair kararın tevzihi isteği üzerine verilen red kararında serdedilen esbabı mucibleri tetkik edelim :

Görüldüğü üzere bu kararda, bozma kararından fazla olarak, 22 nci maddenin B, D, F, mülga G ve 23. maddede tahdit ve tesbit sebeplerinin gösterildiği halde itiraz vukuunda 34. maddeye atıf yapılmadığı ve buna rağmen bu bentlere göre yapılan tesbitlerde ihtilâf halinde 34. maddenin tatbik edileceğinin aşikâr olduğu belirtilmiştir. Bu görüş de, yerinde olmamak icab eder. Çünkü, yukarda temas edildiği veçhile esasen hususî kanunlarda, umumi hükümler dışında konulan hükümlerin tatbik edileceği yolunda hukuk prensipleri muvacehesinde ayrıca bir hükme lüzum yoktur. Ve yine yukarıda beyan edildiği gibi, sevk edilen umumi hükümler dışındaki hükümlerin tatbik edilebilmesi için umumi hükümlerin uygulanabileceği kaydına da lüzum hissedilmemek lâzım gelir. Şu halde hususi kanunda sevk ihtiyacı duyulup her hükmün tatbiki iktiza eder. Yargıtay kararındaki görülen E bendi dışındaki bentlerde 34. maddeye atıf yapılmadığı yolundaki hal kanun vazının yerinde bir görüşüdür. Madem ki 34. maddede serahat vardır. Şu halde atfa ne lüzum hissedilmektedir. Binanaleyh, mezkûr atfın yapılmaması dahi görüşümüzü teyid eden bir hususdur. Buna mütenazır Yargıtay kararında hukukun umumi prensipleri muvacehesinde tenakus görülmektedir. Kararda beyan ettiğimiz son görüşü müteakip (Çünki, bu bentler esasen umumi hükümlere mütenazırdır.) denilmekle bahsedilen tenakus tabiri caiz ise takviye durumuna düşürmektedir. Bu mütenakıs ibare kabul edilirse bu takdirde de 34. maddenin sebebi sevki kalmaz kanaatındayız. Bundan başka bu son arz edilen hususun ardından da (23. mad-

dede olduğu gibi umumi hükümlerden inhiraf ettiği yerlerde alakalılar tarafından iddia vukuu halinde bir hüküm sevkine zaruret duyulmuştur.) Halbuki, 23. maddedeki umumi hükümlere vaki atıf, maddenin ilk fıkra ve cümlelerine aidiyeti kesin olarak anlaşılmakta ve galip bir ihtimale göre maddenin son cümlesini teşkil eden (Eşhas tarafından yalnız miktar üzerine satılmış olan gayrimenkullerin son edinde yazılı miktardan noksan veya fazla zuhur eden kısım hakkında alâkalılar tarafından komisyona müracaatla bir iddia vaki olmazsa noksan veya fazlaya bakılmaksızın zilyedi namına kayıt olunur...) şeklindeki hükme münhasır olmak üzere umumi hükümlere atıf yapıldığı anlaşılmaktadır. Temyiz kararında ileri sürüldüğü gibi bu hüküm, umumi hükümlerden inhiraf eden bir hüküm değildir. Zira bu son fıkranın son cümlesinde (alâkalılar tarafından komisyona bir müracaat olmadığı taktirde...) denilmekle müracaat vaki olmadığı taktirde noksan veya fazlasına bakılmaksızın zilyedi namına kayıt edilir denildiğine göre umumi hükümlerde bu noktada yani müracaat olmadığı taktirde inhiraf edilmektedir. Şu halde müracaat vukubulduğu zaman fıkranın ilk cümlelerini teşkil eden ve umumi hükümlerden olan kısmına göre kayıt edilmesi lâzım geldiği neticesi çıkmaktadır. Buna göre de, fıkranın en son cümlesini teşkil eden (... bir iddia vaki olup da iki taraf da uyuşamazlarsa umumi hükümler dairesinde hallolunur) denilmekle umumi hükümlerden olan fıkranın ilk cümlesindeki hükmün tatbiki neticesi çıkar ki, bu dahi umumi hükümlere göre tesbitin yapılması lâzım geleceğini amirdir. Aleyhine tesbit yapılan buna ittiba etmediği taktirde esasen umumi hükümlerin uygulanması lâzım geleceği kendiliğinden tezahür eder. Binaenaleyh, atıf yapan cümle zaid olarak sevk edilmiş neticesi de aynı veçhile tezahür etmiş olur. Daha başka deyimle umumi hükümlerin tatbik edileceği kanaatımızın doğumu (Alâkalılar tarafından komisyona bir müracaat ve bir iddia vaki olmazsa) cümlesini intaç etmektedir ve nihayet karar. (Aksi düşünce böyle bir fıkra sevkinin bir güna sebebi olmadığını doğurur.) şeklindeki beyanla da kanun yapanların hata edemiyecekleri düşüncesini taşımaktadır ki, bu, doğru olmamak lâzım gelir. Kanun vazıının da hatadan salim olmadığını her an nazara almak zaruretindeyiz. Tatbikaçılar bu mülahaza ile hareket etmek zorundadır. Dünyanın her yerinde tedvin edilen kanunlarda kısa zamanlarda yapılan tadilleri ve hüküm mülgaları, kanun vazıının ileride doğabilecek hadiseleri şumullü olarak teemmül etmeden ve hüküm sevkindeki hatalardan neşet ettiği bilinen hakikatlerdendir.

Yine aynı kararda (... 34. maddedeki atfın E bendinin 1. fıkrasına şumulü bulunmamaktadır.) denilmektedir. Bunu da yukardan beri ser-

754

dedilen mütalâalar karşısında kabul etmeye imkân görülememektedir. Zira, bizce atıf yapmak 34. madde değil E bendinin son fıkrasıdır. Yani 34. madde atfın faili değil mefulüdür. Öyle ise, kanunun umumi hükmünü teşkil eden 34. madde neyi amir ise diğer maddeleri ona göre tatbik gerekir. Şu halde 34. maddeye göre kanunda hususi olarak sevkedilen yani, umumi hükümlerden inhiraf eden hallerde daha doğrusu kanunda yazılı olan hallerde onların, yazılı olmayan hallerde de umumi hükümlerin uygulanması sonucu aşikâr olarak anlaşıldığının kabulü icap eder.

Kararın esbabı mucibe kısmının son cümlesinde ise, (alâkalılar tarafından iddia vukuunda dahi harici satış mutlak şekilde muteber sayılmış olsa idi kadastro tapu tahriri nizamnamesinin 20 ve 21. maddelerinde 1515 sayılı kanundan bahsetmeye lüzum ve mahal kalmazdı.) deniliyor. Nizamnamenin 20. maddesi şöyledir. (Yukarıda gösterilmiştir) Görülüyorki bu madde kadastro postalarının kanunun 22/E maddesinin tatbikinda temellük sübutu usulünü izah etmekte ve planda sübut delili olarak musaddak meyana senetlerini ele almakta, bu gibi senetler olmadığı takdirde şahadete müracaat ve şahadetin de kat'i netice vermediği ahvalde 1515 sayılı kanun ve nizamnameleri hükümlerinin gözönüne alınarak meselenin tahkikinin tamikını temin eylemekten ibarettir. Bu sırf sübut bakımındandır. Yoksa temyiz kararında işarete çalışıldığı gibi hüküm yanî esas bakımından 1515 sayılı kanuna atıftan ibaret değildir. Bu sonucu maddenin son fıkrasında (bu suretle... temellük anlaşılırsa evvelki namına tapu olup olmadığına ve tasarruf müddetinin mürur zaman haddine varıp varmadığına bakılmayarak zilyet namına kaydolunur) hükmünden çıkarıyoruz. Burada dikkat edilecek olursa, 1515 sayılı kanun vazettiği esasa istinad edilmemektedir. Zira, mezkur kanunda iktisabı mürur zaman 10 senedir. Halbuki, son fıkra iktisabi bir zaman aşımı kabul edilmemiş ve sadece temlik ve temellükün mevcudiyeti veya ademi mevcudiyeti üzerinde durulmuştur. Bu hususta yukarda zikredilen 22/E maddesinin son fıkrasındaki atfın harici satış muhteber olup olmadığı keyfiyetinde umumi hükümlerin deyil, satış akdinin temellük edip etmediği yolunda umumi hükümlere müracaat maksadına matuf olduğu görüşümüzü açıkça teyid etmektedir.

21. Madde (yukarda yazılıdır) Bu yolda olduğuna göre postanın 21. maddedeki her yola tevessül edip de temellük sübute erdirmediği takdirde yapılacak tahrir usulünü yani işin mahkemeye sevki lüzmunu

755

işaret etmektedir. Netekim maddenin son fıkrasındaki istisna edilen iskan kanunun 30. maddesine temas dahi kanaatımızı müeyyidir. Çünki mezkur 30. madde umumi hükümler meyanında iskan kanununa ithal edilmiştir.

Bu son bölümdeki kanaatımızı toplar bir halde beyan edecek olursak diyebilirizki. Nizamnamenin 20 ve 21. maddeleri kanunun 22/E maddesinin tatbik usulünden başka bir şey olmayan maddede zikredilmeyen yani bir hüküm vaz etmiş değildir. Esasen umumi prensipler muvacehesinde buna da imkan yoktur. Zira, tekrar edelim nizanameler kanunların izah ve tatbik şeklini gösterme amaciyle kaleme alınır.

SONUÇ : Tenkid ve izaha çalıştığımız karardan sonra mahalli mah. kemesince bozmaya uyularak verilen karardan sonra vaki temyiz üzerine 7.Hukuk dairesince verilen 20/9/1962 tarih ve 7676/8466. Sayılı karar la hüküm onanmış ve bazı esbabı mucibeyi muhtevi olduğu müşahede edilmekte isede, ileri sürülen sebepler yukarıdaki kararlardan başka sebep ler olmayıp tekrarından ibaret bulunmasına binaen başkaca kanaat serdi zaid bulunmuştur.

256

KRONİK

HUKUK YAYINLARI

Derleyen: Avni ÖZENÇ

DENİZ SUBAYLARI İÇİN DEVLETLER HUKUKU (International Law For Seagoin Officers): YAZARLARI: Binbaşı Burdick H. BRITTIN (A.B.D. Deniz Kuvvetlerinde, Lisolette B. WATSON (S. J. D.M. Comp. L.), TÜRKÇEYE ÇEVİRENLER: Ahmet KERSE (Askerî Hâkim Yarbay), Avukat Füruzan ARSAL (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Görevlisi) dir.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Eğitim Kitapları, Dz. K.K. Merkez Daire Başkanlığı yayınları, eserin aslı A.B.D. Deniz kuvvetleri Enstitüsünde (Annapolis) basılmıştır. İstanbul 1966, 325 sayfa.

Eser 1956 ve 1960 da olmak üzere iki defa basılmıştır. Türkçeye çevrilen bu eser ikinci baskıdan anlaşılmıştır. Eserin Türkçe yazılısı, T.B. M.M. Kitaplığının Es. 1966, 65, Remiz: S. M. 206 sırasında ve İngilizce yazılısı ise, A.B.D. Kongre Kütüphanesi Rehberi Kart No. 60/9865 sırasında bulunabilir.

Eser, sayın mütercim Ahmet KERSE'nin takdimi ile başlamaktadır. İkinci basının tadimi mütalâaları da, Deniz Kuvvetleri Bakanı, W.B. FRANKE tarafından yapılmıştır. Eserin takdimine dair mütalâalar; A.B.D. Deniz Kuvvetleri K. Harekât Başkanı Amiral Arleigh BURKE, Tümamiral A.B.D. Sahil Muhafaza Komutanı A.C. RICHMOND ve Tuğamiral, USMS, (United States Master Of Science) A.B.D. Deniz Ticaret Akademesi Müdürü Gordon McLINTOCK tarafından yazılmıştır. İkinci Basının Önsözü Washington D.C. Ocak 1960 yılında, A.B.D. Deniz Kuvvetleri Binbaşısı Burdick H. BRITTIN tarafından yazılmış ve yine aynı şahıs 1956 yılında birinci baskıya da önsözü yazmıştır.

Eser; XII Bölüme ayrılmış ve bölümlerde kendi aralarında incelemelere yer vermiştir. Sırasiyle:

Bölüm I Gaye ve Esaslar,
» II Bağımsız Devletler ve Onların Siyasî Temsilcileri,
» III Kara Ülkesi,
» IV Karasuları,
» V Ülke — Hava ve Uzay,
» VI Açık Denizler,
» VII Gemiler,

» VIII Şahıslar,
» IX Harb ve Harb Felâketzedelerinin Himayesi,
» X Deniz Harbi,
» XI Toplu Güvenlik — Milletlerarası Teşkilâtlar,
» XII Milletlerarası Senetler (Instrumments) ve Bunların Uylanması'dır Eserin sonunda; Netice, Genel Özetler, Ekler (Andlaşmalar, Sözleşmeler) yer almıştır. Ayrıca: Lûgatçe'ye Bibliyoğrafya'ya ve İndeks'e de yer verilmiştir.

⁂

HARBDE İNSANİ DAVRANIŞ KURALLARININ UYGULANMASI: (Genevre ve La Haye Sözleşmeleri Üzerinde Bir İnceleme) Yazarı: Ahmet KERSE, Dz, K. K. Karargâh Basımevi, Ankara 1967, 68 sayfa.

Eser, giriş kısmından sonra, on bölüme ayrılarak izah edilmiştir.

Sırasiyle :

1. Harbde hasta ve yaralılara uygulanacak insanî davranış kuralları,
2. Hasta ve yaralıların korunmasına dair 1949 tarihli Genevre Sözleşmesi,
3. Harb zamanında denizdeki hasta, yaralı ve kazazadelere uygulanacak insanî davranış kuralları,
4. Silâhlı Kuvvetlerin denizdeki hasta, yaralı ve kazazedelerinin islâhı hakkında 1949 tarihli Genevre Sözleşmesi,
5. Harb esirlerine uygulanacak insanî davranış kuralları,
6. Harb esirlerine uygulanacak 1949 tarihli Genevre Sözleşmesi,
7. Harb zamanında sivil halka uygulanacak insanî davranış kuralları,
8. Harb zamanında sivil halka uygulanacak insanî davranış kurallarını, muhtevi 1949 tarihli Genevre Sözleşmesinin hükümleri,
9. Silâhlı bir çatışma halinde kültür mallarının korunması,
10. 1954 Tarihli «Silâhlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunması Sözleşmesi» hükümleridir. Eserin sonunda ayrıca Bibliyoğrafyaya da yer verilmiştir.

Yukarıda anılan bölümler, ayrı ayrı kısımlarda incelenmektedir.

⁂

758

GEREKÇELİ — NOTLU VE AÇIKLAMALI TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNU ve İLGİLİ MEVZUAT : Yazarları : Ahmet KERSE (M.S.B. Kanunlar Dairesi Başkanı), İsmet ONUR(Kanunlar D.l. Şb. Müdürü), O. Gazi AYDINLI (Kanunlar D. 4. Şb. Müdürü), Yargıçoğlu Matbaası, 1967 Ankara, 224 sayfa,

Eser; onbeş bölümden ibarettir. Kitapta, her bölüm ayrı ayrı incelenmiştir. Genel olarak :

Kitabın genel açıklamasında; Kanunun hazırlanması, T.B.M.M. de yapılan müzakereleri, kapsamı, getirdiği yenilikler ve yürürlüğü hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Her maddenin altında yer alan (not) kısımlarında atıflar yapılarak ilgili maddeler ve kanunlar gösterilmiştir. Kanunun mühim maddelerinin; gerekçeleri, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Komisyon ve Genel Kurulundaki müzakereleri nazara alarak bu maddelerin altında «açıklama» başlığı ile kapsam ve manaları izah edilmiştir. Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu, kendi mensuplarının malî ve hukukî statülerini düzenleyen kod bir kanundur. Subay ve astsubayların bir kısım haklarını düzenleyen Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu Kanunun137,168 ve 207 nci maddelerindeki hükümler ölçüsünde; kanunun kapsamına giren, uzman çavuşlar hakkındaki 3/Mart/1954 gün ve 6320 sayılı kanun ve uzman jandarmalar hakkındaki 24/Haziran/1965 gün ve 635 sayılı Uzman Jandarma Kanunu, Taltiflerle ilgili 14 üncü kısımda yer alan, 201 inci madde ile yapılan atıf sebebiyle İstiklâl Madalyası Kanunu. Kanunun 51. maddesinde Yüksek Değerlendirme Kurulu olarak belirtilen Yüksek Askerî Şûra üyeleri ile ilgili, Yüksek Askerî Şûra Kanunu. Geçici maddelerle bir kısım hükümlerinin, bir müddet daha uygulanacağını belirten 4273 ve 5802 sayılı kanunlar ve «İlgili mevzuat» adı ile bir bölüm de esere eklenmiştir. Kitabın sonunda Indeks'e de yer verilmiştir. Fiyatı 12.50 liradır.

∴

1961 ANAYASASINA GÖRE GEREKÇELİ — NOTLU ASKERÎ YARGI MEVZUATI Cilt : I - II derleyen : Ahmet KERSE, T.C. Deniz Basımevi 1964 İstanbul, cilt : 1,630, II ise, 411 sayfadır.

Eser, sayın Ahmet KERSE'nin açıklaması ile başlamaktadır.

Eserde, 1961 Anayasasından sonra askerî yargıya yeni bir yön verildiği ve bu müesseseyi Anayasa Organı haline getirildiği anlatılmaktadır. Hükümet ve T.B.M.M. Çıkarılması gereken kanunlar üzerinde lûzumlu faaliyeti göstermişlerdir. Bu gibi çalışmaların sonunda :

1. Askerî Yargıtay Kuruluşu Kanunu,
2. Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu,
3. Askerî Hâkimler ve Askerî Savcılar Kanunu,
4. Disiplin mahkemeleri kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suçları ve Cezaları Kanunu;

Hazırlanmış ve dördüncü maddedeki kanunlar hariç, diğer 3 kanun Anayasa'mızın emrettiği tarihte yürürlüğe girmiştir. Bunları müteakip 4 ncü kanun üzerinde çalışmaların olduğu, birinci cildin sonuna kadar da, bu kanunun çıkmadığına işaret edilmiştir. Birinci cilt, dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar; «Askerî Yargıtay Kuruluş Kanunu», «Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu», «Askerî Hâkimler ve Askerî Savcılar Kanunu» ve bölümlerin en başında da, Askerî Yargı Konusunda Anayasa'mızın Hükümlerini ihtiva etmektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi, ikinci ciltte, birinci cildin neşrine kadar yürürlüğe girmemiş olan, «Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suçları ve Cezaları Kanunu» yer almış ve ayrıca mutacaat kolaylığını temin etmek için, bütün bu kanunlar ve 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetler İç Hizmet Kanunu metin halinde eklenmiştir.

İkinci ciltde; Anayasa'daki askerî yargı ile ilgili hükümlere bir bölüm, diğer kanunlara da müstakil birer bölüm ayrılmıştır. Her bölümün başına, o bölümün konusunu teşkil eden kanunun gerekçesi konulmuş, bundan sonra da sıra ile maddelere yer verilmiştir. Her maddenin gerekçeleri de ayrıca gösterilmiştir. Cilt : I, 19 lira, Cilt II ise, 410 kuruştur.

***

DENİZ HUKUKU VE TEÂMÜLÜ : (The Law And Custom Of The Sea) Yazarı : Prof. Herbert A. SMITH, (Londra Üniversitesi Devletler Hukuku Emekli Profesörü), üçüncü baskıdan tercüme edenler : Ahmet KERSE, A. Yüksel ÖNEL, Deniz Basımevi 1967 İstanbul, 241 sayfa.

Eserin İngilizcesi, «The London Intıtute Of World Affars» nezareti altında neşredilmiştir. Bu eser ilk defa 1948 yılında neşredilmiş, 1950 de ikinci defa basılmış, 1954 de de ikinci bası yeniden gözden geçirilmiştir. Deniz hukuku konusunda meydana gelen gelişmeleri nazara alan müellif, 1959 yılında eserinin 3 üncü basımını yapmıştır.

Eser, 17 Bölümde mütalâa edilmiştir. Eserin sonunda ekler (Konferanslar Sözleşmeler) ve İndeks yer almıştır. Fiyatı 275 kuruştur.

***

760

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, (Gerekçeli, Notlu ve Alfabetik Endeksli) Hazırlayan : Savni BELGER, Başbakanlık Basımevi, Döner Sermaye İşletmesi, Ankara 1968, 275 sayfa.

334 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bu eserde altı kısımda incelenmiştir. Sırasiyle :

Birinci Kısım (Genel Esaslar),

İkinci Kısım (Temel Haklar ve Ödevler),

Üçüncü Kısım (Cumhuriyetin Temel Kuruluşu),

Dördüncü Kısım (Çeşitli Hükümler),

Beşinci Kısım (Geçici Hükümler),

Altıncı Kısım (Son Hükümler)dir.

Her kısım, bölümlere, bölümler de; ayrı ayrı incelemelere ayrılarak izah edilmiştir. Eserin sonunda, Endekse de yer verilmiştir. Fiyatı 5 liradır.

***

ANKARA BAROSU DERGİSİ : Yıl 25, Sayı 3, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara 1968, 411 — 656 Sayfa.

Ankara Baro Başkanlığı tarafında iki ayda bir yayınlanır. 3 üncü sayısında :

Prof. Dr. Faruk EREM'in Birden Ziyade Sanığın Müdafiliği:

Dr. Akar ÖÇAL'ın, Marka Hukukunda Rengin Önemi;

Dr. Hans GROBE (Nevied/Rhein)'den çeviren, Dr. İrfan BAŞTUĞ'un, Yeni Fransız Limited Şirketler Kanunu;

Nimet ÜLKÜCÜ'nün, (tercüme) İsviçre'de Boşanma;

Senai OLGAÇ'ın, Adaletin Gerçekleştirilmesinde Hâkimlere Düşen Ödevler;

Güven DİNÇER'in, Danıştay ve Tarihçesi;

Vural GÜNAL'ın, Karşılıksız Çek Keşidesi;

Yılmaz ÖZ'ün, Kıta Eşiğinin Tabiî Kaynaklarından İstifade;

761

Dr. Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK'ün Sırrın Masuniyetine Karşı Cürümler Haberleşme Hürriyetinin İhlâli, TCK. m. 195;

Refik EDİS'in, Sürücü Ehliyetnamesinin Geçici Veya Daimi Surette Alınmasını Gerektiren 6085 Sayılı Trafik Kanununun Değişik 60 ıncı Maddesinin «E» Bendi Üzerinde İnceleme;

Yıldırım ZEREN'in, Hâkimin Reddi Taleblerinin Doğurduğu Yeni Meseleler;

Halûk KÖSEOĞLU'nun, İş Dâvalarında Kanun Yolları; başlıklı yazıları, yer almıştır.

Ayrıca; Derginin makale bölümlerinden sonra, Yargıtay ve Danıştay Kararlarına da yer verilmiştir. Dergi, Sami N. ÖZERDEM tarafından derlenen, Bibliyoğrafya; Kronik bölümleri ve Büro haberleri ile sona ermektedir. Kronik bahisde; **Danıştay'ın ve Yargıtay'ın 100 ncü yıldönümü sebebiyle,** konuşmalardan ve merasimlerden de bahsedilmektedir.

***

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ : Temmuz 1968, IV. cilt, Sayı 4, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını Ankara, 593 — 780 Sayfa, 20 lira.

İÇİNDEKİLER :

Makaleler :

Prof. Dr. Halûk TANDOĞAN : Türk Hukukunda Kira Bedelinin Sınırlanması;

Doç. Dr. Akar ÖÇAL : Huzur Hakkı;

Dr. Erhan ADAL : Motorlu Taşıt İşleticisinin Uğradığı Zararla İlgili Olarak «Sorumluluk Çatışmaları»;

Mehmet R. ULUÇ : Kanunlar İhtilâfı Meseleleri Açısından Ticarî Hakemlik;

Görüşler :

Prof. Dr. Ali BOZER : Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Kazanç Payları;

762

İsmail DOĞANAY : Temsil ve İmza Yetkisini Haiz Banka Memurlarının , Bu Yetkilerinin Geri Alınması Halinde, Keyfiyetin İlânı Şartmıdır ,

Kararlar :

Doç. Dr. Erdoğan GÖĞER : Belgeli Akreditifin Hukukî Mahiyeti ve Yargıtayın Bir İçtihadı;

Dr. Turgut SENGİR : Anonim Ortaklıklarda Tasfiye İşlemlerinin Kapsamı;

Dr. Nurkut İNAN : Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin Bazı Yargıtay Kararları;

Dr. Erdoğan MOROĞLU : Bonoda İmza;

Dr. Hikmet Sami TÜRK : Yargıtay Kararları;

Mevzuat :

1. Ocak — 30 Haziran 1968

Haberler :

Enstitü Haberleri.

***

TÜRK İDARE DERGİSİ : Yıl 39, Temmuz — Ağustos 1968, Sayı 313. İçişleri Bakanlığı, Akın Matbaası 1968 Ankara, 146 Sayfa, Fiyatı 100 kuruş.

İçişleri Bakanlığınca iki ayda bir yayınlanır.

İÇİNDEKİLER :

Tetkikler :

Kemal DOĞRUSÖZ, Zeki DEMİRHAN : Hizmetlilerin Sendika Kurma, Toplu Sözleşme ve Grev Hakları Üzerinde Bir İnceleme;

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN : Yabancı Ülkelerde İdare İle Memur Arasındaki İlişkiler;

B. S. ORANSAY : Türkiye Nüfusunun 1888 — 1965 Yılları Arasındaki Gelişmesi Üzerinde Bir İnceleme;

763

Nurten SONSOY : Millî Mücadele ve Cumhuriyet Devri İçişleri Bakanları;

Dr. Nuri TORTOP : Sınıflandırma;

İdarî Coğrafya :

Muammer ÇETİN : Karahallı İlçesinin İdarî Coğrafyası;

Kararnameler :

Haberler

Yiğit KIZILCAN, tarafından verilmiştir.

Bibliyoğrafya :

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN, tarafından hazırlanmıştır.

***

İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİNİN BORÇLAR HUKUKU KARARLARI : (1955 — 1964) I, Borçların Genel Hükümleri,

İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİNİN BORÇLAR HUKUKU KARARLARI : (1955 — 1964) II, Özel Borç İlişkileri, Borç İlişkilerinde Yasaların Çatışması; Yazarı : Doç. Dr. Selim KANETİ, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No. 70 — 71. Sevinç Matbaası, Ankara 1968, I, 280 sayfa, 47,50 lira, II, 255 sayfa 47,50 lira.

Borçların Genel Hükümleri I (1955 — 1964)

Sayın Doç. Dr. Selim KANETİ tarafından yazılan eser önsözü müteakip beş ana bölümde mütalâa edilmektedir :

I. Borçların Kaynakları;

II. Borçların Hükümleri;

III. Borçların Sona ermesi;

IV. Borçların Çeşitleri;

V. Alacağın Temliki Borcun Nakli; her bölüm inceleme sırasına göre, aralarında kısımlara da ayrılmaktadır. Beşinci Bölümün sonuna da, Medenî Kanun ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunuyla İlgili Kararlar Arama Cetveli'de konulmuştur.

Eserden faydalı özetler :

Borçlar Hukuku; Federal Mahkeme Kararlarında yer alan ve Türk hukuku açısından önem taşıyan ana ilkeleri aksettirmektedir. Kararların olay bölümü, kural olarak verilmemiş, olayın özetlenmesi tercih edilmiştir. Kararların gerekçelerinden, hukukî düşünceleri aksettiren bölümleri incelenmiş ve Kararlarda, Türk Borçlar Kanununun madde sırası nazarı itibare alınmıştır. Federal Mahkeme Kararları : (BGE.) Borçlar Hukuku Kararları, Borçlar Hukukuyla ilgili açıklamaları kapsayan kararların bölümlerini de, içerisine almıştır.
694)

Özel Borç İlişkileri, Borç İlişkilerinde Yasaların Çatışması II (955-964)

II. ci eser de; 16 esas bölümde mütalâa edilmiştir. (Özel Borç İlişkileri)

I. (Özel Borç İlişkileri) Satım;

II. Bağışlama;

III. Kira;

IV. Ödünç;

V. Hizmet Sözleşmesi;

VI. İstisna Sözleşmesi;

VII. Vekâlet;

VIII. Tellâllık;

IX. Vekâletsiz İş Görme;

X. Ticarî Mümessiller ve Diğer Ticarî Vekiller;

XI. Vedia;

XII. Havale;

XIII. Kefalet;

XIV. Ölünceye Kadar Gelir; (= Kaydıhayat ile irad)

XV. Ölünceye Kadar Bakma, Adi Şirket;

XVI. Kanunda Özel olarak düzenlenmemiş Sözleşmelerdir;

765

Borç İlişkilerinde Yasaların Çatışması

Borç İlişkilerinde Yasaların Çatışması da, 7 esas bölümde incelenmiştir.

I. Nitelendirme;

II. Genel Olarak Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk;

III. Haksız Fiile Uygulanacak Hukuk;

IV. Borçların Hükümlerine Uygulanacak Hukuk;

V. Borçların Sona Ermesine Uygulanacak Hukuk;

VI. Borçların Çeşitleri;

VII. Özel Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk; her bölüm yukarıda olduğu gibi, aralarında kısımlara da ayrılmaktadır. Yedinci bölümün sonuna da, Medenî Kanun, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Türk Ticaret Kanunuyla İlgili Kararlar Arama Cetveli'de konulmuştur.

***

K.R. 340

KAT MÜLKİYETİ VE BUNDAN DOĞAN DÂVALAR : Yazarı : Celâl ERDOĞAN, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti. Eylûl 1968 Ankara, 205 Sayfa, Fiyatı 20 lira.

Eser; sayın Celâl Erdoğan'ın önsözü ile başlamaktadır.

Eserde, her bölümün başlangıcına o bölüme ait kanun tasarısının gerekçesi ve sıra ile madde metinleri yazılmış, sonra maddelerin geniş açıklaması yapılmış, uygulama zorluğu olan maddeler eleştirilmiş, Yargıtay'ın emsal kararları takip kolaylığı bakımından, açıklamalardan sonra sıralanmıştır.

Eser, Yedi esas bölümde mütalâa edilmiştir. Bu esas bölümler de diğer bölümlere ayrılmak suretiyle izah edilmiştir.

1 ci Bölüm (Madde 1 , 9) Genel Hükümler,

2. » (» 10 ,14) Kat Mülkiyetinin ve Kat İrtifakının Kurulması,

3. » (» 15 ,17) Kat Maliklerinin ve Kat İrtifakı Sahiplerinin Hakları,

766

4. » (» 18 ,26) Kat Maliklerinin ve Kat İrtifakı Sahiplerinin Borçları,

5. » (» 27 ,45) Anagayrimenkulun Yönetimi,

6. » (» 46 ,49) Kat Mülkiyetinin ve Kat İrtifakının Sona Ermesi,

7. » (» 50 ,58) Son Hükümler, dir.

***

MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ 1968 : İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Seri 1, Sayfa 10, J. Basımevi, Ankara 1968, 151 Sayfa

Eserin başında, Mülki İdare Bölümlerinin. Tarihçesinden bahsetmektedir. İdari Bölüm Teşkilâtı 3 bölüme ayrılmaktadır.

I. Yurdumuzun Yüzölçümü ve Nüfusu.

II. Mülki İdare Bölümleri.

III. Köy ve Beldeler, dir.

***

ANKARA BAROSU DERGİSİ : Yıl 25, Sayı 4, Ayyıldız Matbaası A. Ş., Ankara 1968, 657 - 864 sayfa.

Ankara Barosu başkanlığı tarafından iki ayda bir yayınlanır. 4. sayısında.

Avukat Şüheda SARAÇ'ın Deniz Ticaret Hukukunda Yükleme hazırlığı, yükleme, yükleme limanı ve yeri, yüklemede müddetler, kırkambar mukavelesinde yüklemenin hususiyetleri, yükleme masrafları..... ;

Avukat Halil MAKARACI'nın, Ankara'nın yeni Adalet Sarayı, nerede ve ne zaman yapılacaktır;

C. Savcısı Mümtaz ÖNDER'in Temyiz Mahkemesi 7. C. Dairesinin iki kararı ile T.C.K. nun 19 ve 647 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin uygulaması;

Galip UĞUR'un, Hizmet akti, iş akti ayrımı;

Stj. Avukat, Nural KÖYMEN'in, 4/10195 sayılı Kararnameye bağlı yönetmelik hükümlerine göre istihdam edilen personel işçi midir, memurmu yazıları yeralmıştır.

767

Ayrıca; Derginin makale bölümlerinden sonra;

Dr. Ergun ÖNEN'in, (Çeviri) isviçre Federal Mahkemesi Kararları, da yer almış, bunu müteakip, Yargıtay Kararları, Danıştay Kararları ve Anayasa Mahkemesi Kararlarına da yer verilmiştir. Mali yönden; Maliye Vergileri Temyiz Komisyonu Genel Kurulu Kararları da yayınlanmıştır.

Sami N. ÖZERDİM tarafından derlenen, bibliyoğrafya; Kronik, Büro haberleri ve Kayıplarımız metin yazıları ile, Dergi sona ermektedir.

***

TÜRK HUKUK FİHRİSTİ.

Derleyen ve Yazan : Nedim ÖZALP, Ankara Fiyatı ekleriyle birlikte 75 liradır.

Eser; Sayın Nedim Özalp'ın önsözü ile başlar ve kullanılmasındaki teknik bilgiyi verir. Eserde sırasiyle;

Bütün Kanunlar,

TBMM. Kararları,

Tüzükler,

Yönetmelikler,

Anayasa Mahkemesi Kararları,

Yargıtay ve Danıştay İç. Brl. Kararları,

Bakanlık Yönetmelikleri,

Genel Tebliğler,

Tavzihler,

Genelgeler, yer almıştır.

Eser; Resmi Gazete, Düstur, Kavanin Mecmuası, Sicilli Kavanini, Mer'i Kanunlar ve bütün hukuk külliyatına tatbik edilecek şekilde hazırlanmıştır.

TÜRK HUKUK FİHRİSTİ; Alfabetik ve Numerik olmak üzere iki kitap halinde tertip edilmiştir.

1. Alfabetik kısım; Kanunlardan Genelgelere kadar bütün mevzuatın en son şeklini içersine alır.

2. Numerik Kısım; Bir mevzuatın yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar, madde sırasiyle geçirdiği değişikliklerin ve maddelerin diğer mevzuat hükümleri ile ilgisini tesbit eder. Her iki kitap bir cilt içinde, föyvolant şeklindedir. P.K. 135/Ankara adresinden temin edilebilir.

***

SON DEĞİŞİKLİKLERİYLE İÇTİHATLI AÇIKLAMALI MUAYYEN VE MUVAKKAT MÜDDETLİ HİZMETLERDE ÇALIŞTIRILACAK, YEVMİYELİ PERSONEL YÖNETMELİĞİ VE İLGİLİ MEVZUAT.

Yazan : Uzdem AKYÜZ, (Danıştay Yardımcısı), Başnur Matbaası, 1968 Ankara, Fiyatı 15 lira.

Bu Kitapta;

Yevmiyeli Personel İstihdamı,

Teknik Personel Deyiminin Kapsamı,

Yevmiye Baremi ve Kadrolar,

Taban ve Tavan Yevmiyeler,

Kademe ve Derece Terfileri,

İşe ilk Girişte Verilecek Yevmiye Derecesinin Tesbiti,

Daire ve Kurumların Birinden Diğerine Nakil,

Görevde Kalabilme (Yevmiyeden Kesinti - Tayin - Göreve Son Verme), Mahrumiyet Zammı,

Arazi ve Şantiye Zammı, Ağırlık Zammı, Seyyarlık Zammı, Sorumluluk Tazminatı,

Ücretli Hafta Tatili ve Resmi Tatil,

Yıllık İzinler,

Ücretli Hastalık İzni,

Sosyal Yardımlarda Maliyet Esası,

Serbest İş Yapma Yasağı,

6/1735 Sayılı Kararnameye Göre Yapılacak İntibaklar,

Fazla Mesai Ücret Yasağı,

Yevmiye Cetveli,

Taban ve Tavan Dereceler Cetveli,

Terfilerde en az bekleme süreleri Cetveli,

Mahrumiyet Zamları Cetveli'ne yer verilmiş, konular yönetmelik maddelerindeki sıraya göre ele alınarak her maddenin altına ilgili Danıştay ve Sayıştay kararları yerleştirilmiş, gereken yerlere maddenin veya kararın açıklığa kavuşturulması veya aksaklıkların belirtilmesi bakımından açıklamalar konulmuştur.

***

EN SON İÇTİHATLI VE TÂDİLLERİ YAPILMIŞ AVUKATLIK KANUNU İLE İLGİLİ MEVZUAT VE TÜRKİYE BAROLARI ÜCRET TARİFELERİ.

Yazarı : Osman Fikret KAYALI (Kadıköy C. S. Yrd.), İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1968, 386 Sayfa, Fiyatı 17,50 lira.

Eser; yazarın önsözü ile başlıyarak, Avukatlık Kanununun en son değişikliğine göre hazırlandığından bahseder. Yazar, eserini dört kitap halinde bir cilt içersinde tanıtmağa çalışmıştır.

Kitap 1.

Avukatlık Kanunu ile İlgili Mevzuat: Bu kısım, 15 bölüme ayrılarak kanun numaraları da gösterilmek suretiyle izah edilmiştir.

Kitap 2.

Avukatlık Kanunu ve Ücreti Vekâlet İle İlgili Önemli İçtihatlar: Bu kısımda, 12 ayrı bölümde izah edilmiştir.

Kitap 3.

Adliye Vekâleti Önemli Tamimleri Bu kısım iki şık da mütalâa edilmiş ve 3 cü kitap da ayrıca, Avukatlık Haysiyet Divanı Kararları'da yer almıştır.

Kitap 4.

Bu bölüm üç ayrı kısımlarda incelenmiştir.

***

770

İÇTİHATLI CEZA TATBİKATINDA SİLAH SUÇLARI VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ İle Ruhsat Alma Durumu.

Yazarı : Osman Fikret KAYALI (Kadıköy C. S. Yrd.), Dizgi Çınar, Baskı Dilek Matbaası, İstanbul 1968, 144 Sayfa, Fiyatı 10 lira.

Eser; yazarın önsözü ile başlamaktadır. Yazar kitabını 4 kitap halinde bölümlere ayırarak izah etmiştir.

Kitap 1.

Dört ana bölümde incelenmiştir.

1. Barut, Fişek, ateşli silâhlar hakkında genel bilgiler,
2. Yaralar,
3. Yara Karekteristikleri,
4. Türk Ceza Kanununa Göre Silâh,

Kitap 2.

İlgili Kanunlar: Bu bölüm, yedi ayrı inceleme konusu olarak ele alımıştır.

Kitap 3.

Üçüncü kitap da, üç bölümde incelenmiştir.

Kitap 4.

En son bölüm olan bu kısımda, üç esas nokta ele alınmış, diğerleri bu kısımlara ithâl edilerek izah edilmiştir.

1. Kanunen silâh Kullanma Yetkisine Haiz Olanlar;
2. Vatandaşların Ruhsat Alma ve Silâh Kullanma Yetkisi;
3. Bibliyoğrafya'dır.

⁂

HAKSIZ FİİLDEN DOĞAN TAZMİNAT, Tazminatı Hesaplama Usulleri, Bunlarla İlgili Yargıtay Kararları.

Yazarı : Murtaza ÇALI (Avukat ve Matematik Öğretmeni), Gürsoy Matbaası, 1968 Ankara, 280 Sayfa, Fiyatı 40 Lira.

771

Eser; Yargıtay Başkanı sayın İmran Öktem'in önsözleri ile başlıyarak, müellifi başarısından dolayı tebrik etmektedir. Müteakip önsöz de yazarındır. Eser üç ana kısımda incelenmiştir.

Birinci Kısım : Dört bölümde incelenmiş, bu bölümlerde aralarında diğer mevzulara yer vererek tetkik edilmiştir.

İkinci Kısım : Bu kısım da, mevzu ile ilgili kararları ve Yargıtay Kararlarını ele almaktadır.

Üçüncü Kısım : İki bölümde mütalâa edilmiştir. Kitabın sonuna da, tazminatla ilgili ve diğer hususlara değinen 35 sayfalık cetveller konulmuştur. Yenişehir Ünyazıcı Pasaj No : 15 den temin edilebilir.

⁂

772

ADALET DERGİSİ

1968 Yılı Fihristi

I — Söylev ve Kararnameler

II — İncelemeler (Telif ve Tercümeler)

III — Meslekî Yazılar

IV — Kronikler

I — Söylev ve Kararnameler

	Sayfa
DİNÇER, Hasan : Adlî Yılın Başlaması Dolaysiyle	III
ERGİL, Rahmi : 5 Nisan 1968 Tarihinde Hukuk Fakültesinde «Yargıçlık Mesleği» Konulu Konferansı...	317
OLGAÇ, Senai : Yargıtay'ın 100 üncü Yıl Dönümü Dolaysiyle «Adaletin Gerçekleşmesinde Hâkimlere ve Yargıtay'a Düşen Ödevler» Konulu Konferans	409
ÖKTEM, İmran : Adlî Yıl Açılış Konuşması	V
Yüksek Savcılar Genel Kurulu Kararı	3

II — İncelemeler (Telif ve Tercümeler)

ADAL, Dr. Erhan : Trafik Kazalarında Zararın Giderilmesinde Tatbik Edilecek Esaslar	162
AKKAN, Dr. A. Kutbettin : Suç ve Şehir	81
AKKAN, Dr. A. Kutbettin : Amerikan Hukukunda Beş Hukukî Mes'uliyet Problemi	550

773

Sayfa

AKTEKİN, Erdoğan : Yargıtay'ın Orman Kanununun 93. Maddesiyle İlgili En Son Kararları Üzerinde Bir İnceleme ... 256

ALANYALI, Ayhan : İngiltere'de Çocuk Mahkemeleri, Suçlu Çocuklar ve İslâh Kurumları 516

AYBAY, Dr. Rona : Anayasaya Aykırılık İtirazının Özellikleri. «Dâvanın Varlığı» ve «Uygulanacak Kanun» Sorunları 350

AYBAY, Dr. Rona : İtalyan Anayasa Mahkemesinin 1966 Yılındaki Faaliyeti 561

BUHARALI, Ahmet : Özel Gurup Çalışmaları I. Bölüm Meslekî Guruplar - Meslekî Eğitim, Eğitim Gurupları. (Dr. Edgar Selge'den) 209

BUHARALI, Ahmet : İnfaz Personelinin Seçim, Eğitim ve Hükümlülerle İşbirliği (Dr. Edgar Selge'den) 285

BUHARALI, Ahmet : Serbest Çalışma Şekilleri. (Dr. Edgar Selge'den) 566

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : Adam Öldürmeye Teşebbüs Cürmünde Kastın Tâyini ve Tatbikatımız 30

EDİS, T. Refik : C. Savcılarının Ölümle Neticelenen Trafik Kazalarında Görevleri 7

EREM, Prof. Dr. Faruk : Ceza Adaletinde Mağdurun Korunması 334

EREM, Prof. Dr. Faruk : Mütemadi Suç Kavramı ve Hümanist Doktrin 423

ERMAN, Eyüp Sabri : Müşterek ve Müteselsil Borçluluk, Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi 597

GÖKALP, Mehmet : Kan Gütme ve Taammüt 509

GÖZÜBÜYÜK, Dr. Abdullah Pulat : Kişi Hürriyetine Karşı Cebir ve Tehdit 115

GÖZÜBÜYÜK, Dr. Abdullah Pulat : Mukayeseli Ceza Hukuku Bakımından Devlet İdaresine Karşı Cürümler 227

774

Sayfa

GÖZÜBÜYÜK, Dr. Abdullah Pulat : Devlet İdaresine Karşı Cürümler 433

GÜNER, Şefik : Trafik Düzeni, Alınması Gerekli Tedbirler ... 447

İMRE, Prof. Dr. Zahit : Medenî Kanunun Vakıflara ait Hükümlerini Değiştiren 13 Temmuz 1967 Tarihli ve (903 Sayılı Kanunun Miras Hukuku Kaidelerinde Yaptığı Önemli Değişiklikler) Üzerinde Düşünceler 123

ÖNDER, Mümtaz : Trafik Kanunu Hükümleri Karşısında Sigorta Mevzuatı ve Mevcut Tatbikat Sebebiyle Vatandaşın Karşılaştığı Güçlükler. 501

ÖZMEN, İhsan : Karayolları Trafik Kanunu İle İlgili İçişleri Bakanlığının 7 Ağustos 1965 Tarih ve 79704 Sayılı Tamimi Hakkında Bir Düşünce 157

ÖZÜARI, Ruhi : Cezaların İnfazında Tehir ve İzin Müesseseleri 617

SAN, Coşkun : Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasasına Göre Yasama 43

SAYSEL, Altan : Memleketimizdeki Çocuk İslâh Müesseseleri Hakkında Bir İnceleme 149

SENGİR, Dr. Turgut : Organ Naklinin Doğurduğu Hukukî Meseleler 645

SEVİNER, Kemâl : Cezaların Ertelenmesi 242

TUĞSAVUL, Muhsin : Ölüm Sebebiyle Maddi Tazminatın Hesaplanmasında Mahkemelerce Yapılması Gereken İnceleme 77

YENİCE, Kâzım : Bölüm Kararları ve Yüksek Hâkimler Genel Kurulu 606

YÜCEL, Dr. T. Mustafa : Suçluluğun Önlenmesi ve Suçluların İyileştirilmesi Konusundaki Üçüncü Birleşmiş Milletler Kongresinden Notlar. 142

YÜCEL, Dr. T. Mustafa : Çocuk Suçluluğu 262

YÜCEL, Dr. T. Mustafa : Ceza Adaleti, Cezanın Tâyini Sorunu 440

775

Sayfa

YÜCEL, Dr. T. Mustafa : Ceza Adaletinin Tesirliliği 497

YÜCEL, Dr. T. Mustafa : İngiltere ve Gal'de Aile Birliğinin Muhafazası, Çocuk Suçluluğu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yöneltilmiş Sosyal Nitelikteki Ferdi Önleme Tedbir ve Metodları 632

III — Meslekî Yazılar

BAYKAL, Ali : Yaş Tashihi Dâvaları ve Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin İki Kararı Üzerine İnceleme 661

BENGÜ, Cahit : Suçlu Çocuklar Sorunu 672

BERKİ, Sadettin : 2613 Sayılı Kanunun 22/E Maddesinin Mana ve Şumulu ve Bir Temyiz Kararı 691

EDİS, T. Refik : Sürücü Ehliyetnamesinin Geçici veya Daimî surette Alınmasını Gerektiren 6085 Sayılı Trafik Kanununun Değişik 60. Maddesinin E Bendi Üzerinde İnceleme 271

EKŞİOĞLU, Naci : Türk Anayasası ile Batı Almanya Anayasasının Mukayesesi 475

GÜRDOĞAN, Orhan : 3491 Sayılı Kanunun İki Maddesi Üzerinde Düşünceler 683

GÜREL, Bülent : Ceza Hükmü Taşıyan Özel Kanunlar..... 472

MURATOĞLU, Enis : Suç Tesnii ve Resmi Mercileri İğfal... 391

OĞUZ, Cengiz : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı Münasebetiyle Ceza Dâvalarında Hükümden Önceki ve Sonraki Yargılama Giderleri 279

OĞUZ, Cengiz : Ehliyetsiz Motorlu Taşıt Kullanma Suçlarında Tekerrür Bakımından Yargıtay Görüşü Kanuna Aykırı mıdır? 483

776

Sayfa

ÖNDER, Mümtaz: Yargıtay 7. Ceza Dairesinin İki Kararı ile Türk Ceza Kanununun 19 ve 647 Sayılı Kanunun 5 inci Maddesinin Uygulanması 461

ÖZÜARI, Ruhi: Para Cezalarının İnfaz Edilemeyiş Sebepleri ve Çareleri 277

SAATÇİOĞLU, Cemil: Yüksek Hâkimler Kurulu Tarafından Verilen Geçici Yetki ve Yargıtay İçtihadı Hakkında İnceleme 530

TOYLAN, Erbay: Tapulama Mahkemesinde İlk Oturum..... 367

ULUÇ, R. Mehmet: Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi Kararlarına Göre Müstehcenlik 489

YILMAZ, Ünal: Orman Kanununun Geçici Birinci Maddesi Hakkında İnceleme 535

YÜCEL, Dr. T. Mustafa: Kriminolojik Notlar 375

IV — Kronikler

ERCİYEŞ, Rıdvan Bülent: Yeni Hukuk Yayınları 302, 216, 401

ERTEN, Mithat Turan: Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesinin Bir Kararı Üzerine İnceleme 294

KANETİ, Dr. Selim: 931 Sayılı İş Kanunu Açısından Önemli Bir Eser 307

KANETİ, Dr. Selim: İsviçre Federal Mahkemesinin Yapı Malikinin Sorumluluğuna İlişkin Kararları 1965 575

ÖZENÇ, Avni: Yeni Hukuk Yayınları 591

ÖZENÇ, Avni: Hukuk Yayınları 709

ŞENGÜN, Kemâl Oğuz: Bir Yargıtay Kararı Üzerine 297

777

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

	Fiyatı
Zürih Şerhi Serisi	
Egger: (Çev: T. Çağa) Aile hukuku, 1949, Mad: 241-345	3.00
Egger: (Çev: V. Çernis Vesayet, 1952, Cilt: 1, Mad: 346-381	4.50
Egger: (Çev: V. Çernis Vesayet, 1955, Cilt: 2, Mad: 382-438	4.50
Oser-Schönenberger: (Çev: Prof. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad: 492-529	15.00
Oser-Schönenberger: (Çev: Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966 Birinci Fasikül; Madde: 184-215.	5.00
Bern Şerhi Serisi	
Becker: (Çev: Dr. Bülent Olçay) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt: Borçlar Kanunu I. Kısım: Genel Hükümler. Fasikül I: Madde 1-36. Ankara 1967	7.50
Becker: (Çev. Dr. Kemal Reisoğlu) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt: Borçlar Kanunu. I. Kısım: Genel Hükümler. Fasikül II: Madde 37-63 Ankara 1968	7.50
Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı, 1930-1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası hukuku ilgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları	1.00
Yargıtay Kararları 1941-1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941-1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	5.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00
Diğer Yayınlar	
Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı	30.00
» » » » » (Albüm)	60.00
Dr. Recai Seçkin: Yargıtay Tarihçesi, Kuruluş ve İşleyişi.	10.00
İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Wieland: (Çev: İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt: 2	7.50
Wahl: (Çev: K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Vidal-Magnol: (Çev: S. Devrin) Ceza Hukuku Cilt: 1. 1949	4.00

779

Dr. Recai Seçkin : 1961-1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyet Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yemebaş : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirâk, 1952	1.50
Dr. Recai Seçkin : 1964-1965 Adalet Yılını Açış Söylevi	50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Klavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Fabreguettes : Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, 1945	3.00
Daguin : (Çeviren : Baha Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan haşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951.	8.00
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhulsen : (Çeviren : Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü. 1938	1.00
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin psikolojisi. 1937	50
Ceza Hukukunu tevhit birinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1-6 İkinciteş 'n 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	8.00
Ceza Hukukunu tevhit üçüncü beynelmilel konferansı. Brüksel, 26 Haziran 1930 Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14-20 Birinciteşrin 1934, Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	3.00

Adalet Dergisi

1937	»	(1-7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938	»		»	30
1939	»	(10 ve 11 sayılar kalmamıştır)	»	30
1940	»		»	30
1941	»		»	30
1942	»		»	30
1943	»		»	30
1944	»	(1, 2, 3, 4, 6, 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945	»	(1-3, 5, 7, 8. sayılar kalmamıştır)	»	30
1946	»		»	30
1947	»		»	30
1948	»		»	30
1949	»		»	1.00
1950	»		»	1.00
1951	»	(1-4. sayılar kalmamıştır)	»	1.00
1952	»		»	1.00
1953	»		»	1.00
1954	»		»	1.00
1955	»		»	1.00
1956	»		»	1.00
1957	»		»	1.50
1958	»		»	1.50
1959	»	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960	»	(2-12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961	»		»	2.50
1962	»	(7-12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963	»	(1, 2, 5-12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964	»	(1, 2, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965	»	(1, 5-6, 10-12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966	»	(3-12. sayılar kalmamıştır. 1 ve 2. sayılar 250 kuruştur)		

Resmî Kararlar Dergisi

1966 yılı	(İlk sayısı Mart 1966 da yayınlanmıştır.)	Sayısı :	1,50
1967	»	»	1.50

Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası

780

784

D.N. 391

1956 SA 94
330691-650
1968 C.59 S.1-12